

Nr 109.

Av herr **Möller m. fl.**, om åtgärder till lindrande av den ekonomiska krisens verkningar.

Inledning.

Den ekonomiska krisen träffar näringslivet praktiskt taget i hela dess omkrets, fastän olika delar med olika styrka. Skilda samhällsklasser få känning av dess verkningar och se sina ekonomiska villkor försämrade. Men svårast ställer det sig för de folklager, vilkas möjligheter till utkomst redan förut varit knappa eller osäkra. Här kan man i stor utsträckning tala om ett verkligt nödläge, som kräver omedelbara åtgärder, oberoende av de växlande uppfattningar, som kunna råda om orsakerna till den ekonomiska krisen och om våra möjligheter att påverka dess förlopp.

Så som det svenska näringslivet för närvarande är uppbyggt och det svenska folket socialt uppdelat, är det tvenne folkklasser, som bli hårdast drabbade. Den ena bildas av den stora massan lönearbetare utan fast anställning, den andra av de skuldsatta och fattiga jordbrukarna. Det ligger emellertid i sakens natur, att arten av deras ekonomiska svårigheter är högst olika. Inom industrin och därmed besläktade näringsgrenar, där produktionen upprätthålles av lönearbetare, leder det starka prisfall, som är krisens centrala kännetecken, till starka begränsningar av driften. Arbetslöshet och brist på inkomster är sålunda för stora delar av lönearbetareklassen krisens oundvikliga följeslagare. Den mindre jordbrukaren, som driver sin näring väsentligen utan hjälp av främmande arbetskraft, och för vilken jordbesittningen främst har värde såsom ett fast arbetstillfälle, kan inte klaga över att krisen gör honom arbetslös. Men de sjunkande priserna på jordbruksprodukter, som han framställer till avsalu, minska starkt hans kontanta inkomster, och även om de varor han köper bli billigare, kvarstår för den skuldsatte jordbrukaren en utgiftspost, som vid fallande varupriser blir alltmera tyngande, nämligen räntorna på lån. Följden kan för de sämst ställda bli en så hårt reducerad arbetsinkomst, att den inte räcker både till betalning av skuldräntor, skatter etc. och till det torftigaste livsuppehälle. Mellan den rena lönearbetareklassen och de mindre jordbrukare, vilkas arbetskraft helt tages i anspråk på det egna arbetsstället, har man sedan större eller mindre grupper, som i växlande omfattning äro för sitt livsuppehälle beroende både av lönearbete och av jordbrukets avkastning.

De stora frågor, som både den industriella krisen och jordbrukskrisen upp-
rulla för vår näringspolitik, och som tvinga till en granskning av själva grund-

valarna för det ekonomiska livets nuvarande organisation, skola inte i detta sammanhang upptagas till behandling. I här föreliggande motion är det avsikten att i ett nödläge föreslå omedelbara åtgärder, som kunna vinna anslutning inom alla kretsar, där man erkänner samhällets plikt att hjälpa de arbetslösa eller på annat sätt nödställda. För jordbrukets del synes man inte endast ha att göra med en akut kris, delvis med rötter i industrikrisen, utan också med en av särskilda orsaker framkallad depression på längre sikt, där man möjligen får räkna med även i fortsättningen relativt låga priser på jordbruksprodukter. Frågan om ett nedbringande av det svenska jordbrukets produktionskostnader liksom frågan om dess skuldsättning tvinga sig sålunda fram till uppmärksamhet och ha här nedan föranlett förslag till utredningar vid sidan av de förslag till en direkt hjälp, som ju ingenting annat kan vara än en tillfällig åtgärd i nödtider.

Den olika arten av de olika folkklassernas svårigheter måste också ge samhällets inskridande en delvis olika karaktär. För att motverka den stora arbetslösheten är den naturliga framgångslinjen att på olika vägar framskapa nya arbetstillfällen och att där denna möjlighet icke står till buds genom direkta bidrag trygga de arbetslösas livsuppehälle. För de nödställda jordbrukarnas del har huvudsynpunkten varit att träda hjälpende emellan, där inkomsten helt bortfallit eller blivit så låg, att den inte räcker till för betalning av räntor, avgälder, ofrånkomliga skatter och samtidigt för det oundgängliga livsuppehället.

De åtgärder som här föreslås till hjälp åt dem, som hårdast drabbas av industrikris och jordbrukskris, kunna i första ögonblicket synas ganska omfattande. Motionärerna äro i stället medvetna om hur begränsad hjälpen i många fall måste bli, och hur mycket mera som skulle ligga inom räckhåll, om landets samlade resurser toges i bruk med det enda ögonmärket att åt alla trygga arbete och inkomst. Men detta större mål hindrar oss inte att nu söka vinna anslutning för ett samhällsingripande i den utsträckning som här föreslås och som icke hos andra grupper och partier kan stöta på några djupare liggande principiella betänkligheter. De invändningar, som kunna göras på grund av kostnaderna, torde också förlora sin tyngd, sedan redogörelse lämnats för utvägarna att finansiera de framlagda förslagen.

Arbetslöshets hjälp.

Arbetslöshetens nuvarande omfattning.

Vid utarbetande av en rationell plan till den abnormt stegrade arbetslöshetens bekämpande gäller det att först söka åtminstone ungefärligt konstatera arbetslöshetens omfattning. Enligt uppgift från arbetslöshetskommissionen hade den 31 oktober 1931 något över 57,000 arbetslösa anmält sig som hjälpsökande. Denna siffra anger dock ingalunda den faktiska arbetslösheten. En säkrare utgångspunkt för ett bedömande lämnas av de fackliga organisationernas uppgifter till socialstyrelsen om medlemmarnas arbetslöshet.

Den 31 oktober rapporterade fackförbunden något över 68,000 arbetslösa på ett rapporterat medlemsantal av 404,000 medlemmar. Men det rapporterade medlemsantal, som ligger till grund för de fackliga arbetslöshetsuppgifterna, är endast två tredjedelar av det totala medlemsantalet. Landsorganisationen, till vilken samtliga rapporterade fackförbund med undantag för textilarbetareförbundet äro anslutna, hade den siste september 582,000 medlemmar. Med denna beräkning torde antalet arbetslösa inom de fackorganisationer, som tillsammans väsentligen bilda landsorganisationen, vara ungefär 100,000. Därtill komma de arbetslösa inom andra organisationer samt bland den stora mängden icke organiserade arbetare. Den talrika skogs- och flottningsarbetarekåren, som mestadels står utanför alla organisationer, har säkerligen större procenttal arbetslösa än någon annan yrkesgrupp. Med en försiktig kalkyl kommer man sålunda fram till en arbetslöshetssiffra av 125,000—150,000 man.

Men denna siffra är redan avsevärt överskriden enligt arbetslöshetskommissionens rapporter för november 1931. Arbetslöshetskommissionen uppgiver för den 30 november 77,254 hjälpsökande arbetslösa. Och socialstyrelsen uppgiver inom fackförbunden 79,484 anmälda såsom arbetslösa. Med en beräkning efter samma grunder som för oktober blir den faktiska arbetslösheten vid november månads slut åtminstone 150,000—200,000.

Den exceptionella arbetslöshet, mot vilken samhället nu måste vidtaga extraordinära anstalter, har icke samma karaktär som de senaste årens arbetslöshet. Tidigare har arbetslöshetskommissionen betraktat arbetslösheten väsentligen som ett grovarbetareproblem. Kommissionen själv anser den karakteristiken icke längre täcka verkligheten. Inom gruvindustrin har sedan länge gruvföretagen i den mellansvenska bergslagen arbetat trögt och tungt med en beständig arbetslöshet, och därtill har nu kommit den stora arbetslösheten i de norrländska malmfälten, vållad av den starkt reducerade malmexporten. Inom järnbruksverkstadsindustrin har avskedanden i stor omfattning ägt rum och korttidsarbete är en vanlig företeelse. De årslånga svårigheterna för glasindustrin ha ytterligare förvärrats. Stenindustrin är lamslagen. Lantarbetarna bli mer och mer arbetslösa.

Den näring, som hårdast drabbats av den industriella stagnationen och arbetslösheten, är, enligt arbetslöshetskommissionens, socialstyrelsens och fackförbundens samstämmiga rapporter, skogsindustrin jämte skogshushållningen. Den 31 oktober 1931 voro i skogshushållningen anmälda 8,098 hjälpsökande arbetslösa, i trävaruindustrin 6,827 och i massaindustrin 1,222, eller sammanlagt 16,147, d. v. s. omkring 30 % av alla anmälda arbetslösa. Av länen ha enligt arbetslöshetskommissionens oktoberrapport Västernorrlands den största arbetslösheten med 9,286, därefter Göteborgs och Bohus med 6,948, så Norrbotten med 5,532, och dessutom har det lilla Blekinge en relativt mycket stor arbetslöshet, 2,469. Det kan vara av intresse att erhålla en ekonomisk kartläggning av förhållandena inom de län, som ha den största arbetslösheten, och inom den näring, som blivit hårdast drabbad. I det syftet skall här lämnas en del uppgifter, som närmare

belysa det ekonomiska nödläget dels inom de fyra nyssnämnda länen, dels bland den befolkning, som har sin försörjning inom skogsindustrin och skogshushållningen.

Nödläget inom Västernorrlands, Norrbottens, Göteborgs och Bohus samt Blekinge län.

Nedanstående tabell klarlägger den omfattning arbetslösheten och samhällets hjälpverksamhet officiellt har haft i de fyra ovan nämnda länen:

Arbetslöshetens och hjälpverksamhetens omfattning vid utgången av oktober månad 1931.

Län:	Antal anmälda hjälpsökande	Härav i arbete			Understödda		Summa hjälpta	Summa ohjälpta
		hos A. K.	i kommunala arbetsföretag med statsbidrag	i kommunala arbetsföretag utan statsbidrag	med statsbidrag	utan statsbidrag		
Blekinge	2,469	1,134	33	332	64	20	1,583	886
Göteborgs och Bohus	6,948	1,098	—	659	1,627	82	3,466	3,482
Västernorrlands . .	9,286	514	266	963	832	461	3,036	6,250
Norrbottens	5,532	771	100	428	75	137	1,511	4,021
Summa	24,235	3,517	399	2,382	2,598	700	9,596	14,639

Arbetslösheten bland dessa fyra läns massaarbetare, sågverksarbetare, skogsarbetare, gruvarbetare och stenarbetare uppgick till nära hälften av den totala arbetslösheten i hela landet. Men endast en minoritet av dem blevo hjälpta genom statens och kommunens försorg.

Till denna motion bifogas några tabeller, som visa den åren 1931 och 1932 beslutade kommunala uttaxeringen, vägskatten per fyrk och vägskatten i kronor i de fyra länen. För Norrbottens och Blekinge län gälla uppgifterna samtliga landskommuner, för Västernorrland gälla de samtliga landskommuner i Medelpad och efter Ångermanälvens floddal, men icke nordligaste Ångermanland. För Göteborgs och Bohus län gälla uppgifterna mellersta och västra Bohusläns landskommuner, där stenhuggeriindustrin är lokaliserad, men icke kommunerna i trakten kring Göteborg.

Av de bilagda skattetablerna framgår, att bland Västernorrlands landskommuner inom Medelpad och Ångermanälvens flodområde 39 av 52 hade för 1932 beslutat en uttaxering över 10 kronor per skattekrona, och att 9 hade beslutat över 15 kronor. Nästan alla kommuner hade nödgats öka, i vissa fall med 5 kronor och mera. Därtill kom en vägskatt på i genomsnitt 2 kronor.

I Norrbotten är skattebelastningen ännu tyngre. Samtliga kommuner utom

sex ha en kommunal utdebitering över 15 kronor, 12 kommuner ha 20 kronor och däröver, och en, Nedertorneå, har över 40 kronor. Det senaste årets genomsnittliga höjning av den kommunala utdebiteringen är 4—5 kronor per skatte-krona. Vägskatten ligger synnerligen högt, omkring kronor 2: 50—3: — över lag. I tre kommuner är vägskatten 4 kronor och däröver.

Bland mellersta och västra Bohusläns kommuner ha 20 av 28 en kommunal utdebitering över 10 kronor. De flesta kommuner ha vidtagit starka höjningar från senaste året, Brastad kommun med över 10 kronor. Vägskatten är i genomsnitt något över 2 kronor.

I Blekinge ha 18 av 36 kommuner över 10 kronor i kommunal utdebitering, och tre över 20 kronor. Uttaxeringen har genomgående höjts, av en kommun med över 10 kronor och av en annan med över 15 kronor. Vägskatten håller sig kring kronor 1: 25.

Till den skattebelastning, som utgöres av den kommunala uttaxeringen och av vägskatten, kommer landstingsskatten. Samtliga fyra län med undantag för Göteborgs och Bohus län ligga med hänsyn till vägskatten väsentligen över genomsnittet för landets alla landstingsområden. Den genomsnittliga landstingsskatten för år 1931 var kronor 2: 22. Norrbotten hade en landstingsskatt på kr. 3: 16, Västernorrland kr. 2: 85 och Blekinge kr. 2: 54. För Göteborgs och Bohus län var landstingsskatten endast kr. 1: 75, beroende framförallt på det starka skatteunderlag, som bildades av de storindustriella företagen runt Göteborg.

För år 1932 har den finansiella ställningen för landstingen i dessa fyra län undantagslöst försämrats. Alla äro de bland de tio landsting, som på sina sammanträden förliden höst nödgades höja landstingsskatten. Norrbotten höjde till kr. 3: 30, Västernorrland till kr. 2: 90, Blekinge till kr. 2: 58 och Göteborgs och Bohus till kr. 2: 05. Det sistnämnda landstinget höjde skatten mera än något annat landsting, icke mindre än 30 öre. Stenindustrins sammanbrott vållade till stor del höjningen.

Man får en koncentrerad bild av det allmänna finansiella nödläget inom dessa läns kommuner, om man undersöker, huru många av dem som sökt bidrag från de kommunala skattutjämningsmedlen. År 1931 hade i Norrbotten 24 landskommuner av 25 bidrag, i Västernorrland 38 av 63, i Göteborgs och Bohus 57 av 87 och Blekinge 24 av 36. I Norrbottens län hade alla landskommuner utom en bidrag av utjämningsmedel, i Västernorrlands, Göteborgs och Bohus län samt Blekinge län betydligt mera än hälften.

I Norrbotten är skattetrycket lika förkrossande tungt inom alla slags kommuner. Den enda kommun, som icke åtnjuter utjämningsmedel, är Jukkasjärvi. I Västernorrland äro industri- och skogskommunerna hårdast tyngda samt därjämte någon jordbrukskommun efter kusten. I Göteborgs och Bohus län komma stenhuggare- och fiskarekommunerna högst i fråga om skattetyngden samt dessutom ett relativt stort antal jordbrukskommuner. Och i Blekinge tryckas liksom i Bohus län stenhuggare- och fiskekommunerna mest.

Nödläget inom skogsindustrin och skogshushållningen.

Den produktionsbegränsning, som sågverks- och massaindustrin delvis tvingats till och delvis frivilligt och uppsåtligt använt som ett medel att stärka och stabilisera marknaden, fortsätter även under 1932. Och med den följer en begränsning av arbetet i skogshushållningen. Vad innebär denna trävaru- och massaproduktionens inskränkingspolitik för skogsbygdens arbetande folk i avverkningar och flottningar? 1931 års skogssakkunnige, som anse att den industriella produktionsminskningen för 1932 uppgår till minst 20 % av 1930 års produktionssiffror, räkna med en minskning av skogs- och flottningsarbetarnas arbetstillfällen med omkring 3 miljoner dagsverken.

Denna antagna produktionsbegränsning på 20 % är sannolikt för låg. Till svenska skogsvårdsföreningen har ingått uppgifter om att vinterns avverkningar komma att beskäras med 25—30 %. Skogschefen för de av Kreuger ägda Kramforsverken med väldiga skogsdomäner inom Västernorrland, Jämtland och Västerbotten uppskattar minskningen inom sitt område till 50—60 % av det normala. En minskning med 30 % betyder för skogs- och flottningsarbetarna enligt skogssakkunnigas kalkyler en förlust av 4.5 miljoner dagsverken. Arbetslöshetsutredningen uppskattar antalet arbetare och jordbrukare, som ett normalt avverkningsår under cirka fyra vintermånader finna sysselsättning endast i Norrlands, Dalarnas och Värmlands skogar, till 190,000 personer. Inskränktes arbetet med 25 % av det normala bli omkring 50,000 personer utan arbete, och inskränktes arbetet med 50 % bli omkring 100,000 utan arbete. Den tvungna eller frivilliga produktionsbegränsningen berövar sålunda massor av skogsarbetare och skogsbönder deras försörjningsmöjligheter och lamslår vidsträckt delar av landet.

Skogs- och flottningsarbetareförbundet, som räknar medlemmar både bland skogsbönder och skogsarbetare, har på anmodan av socialdepartementet utarbetat en arbetslöshetsstatistik för år 1929. Av förbundets för arbetslöshet fristämpelade 7,012 medlemmar hade 5,338 varit arbetslösa över 26 veckor, mer än ett halvt år alltså, och 1,369 hade varit arbetslösa 15—26 veckor. Och ungefär hälften av dessa voro män i sin bästa ålder, mellan 30 och 50 år.

Om arbetslösheten under år 1931 meddelar förbundets rapporter till socialstyrelsen, att arbetslöshetsprocenten var 37 % i januari, 27.8 % i februari, 37.1 % i mars, 51.1 % i april, 41.5 % i maj, 48.6 % i juni, 47.3 % i juli, 50.8 % i augusti, 52.7 % i september och 61.1 % för oktober. Under de ur arbetslöshets synpunkt fördelaktigaste månaderna på högvintern, då arbetet skulle gå för fullt i skogarna, var ändock $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ av samtliga medlemmar arbetslösa. Och under de mera ofördelaktiga månaderna steg arbetslöshetsprocenten till över hälften.

I Bergslagen och Värmland äro skogs- och flottningsarbetarna organiserade inom sågverksindustriarbetareförbundet, och dessa arbetares arbetslöshet återfinnes i detta förbunds rapporter till socialstyrelsen. Siffrorna för sågverks-

industriarbetareförbundets arbetslösa skogs- och flottningsarbetare överensstämma i det väsentliga med skogs- och flottningsarbetareförbundets, 35.7 % rapporterades arbetslösa för januari 1931, 31.3 % för februari, 49.8 % för mars, 56.5 % för april, 36.9 % för maj, 33.9 % för juni, 31.5 % för juli, 35.7 % för augusti, 44.9 % för september och 58 % för oktober. Arbetslöshetsbilden är densamma som för skogs- och flottningsarbetareförbundet.

En skrämmande belysning av arbetslösheten bland skogsarbetarna ger en lokalundersökning från Värmlands skogsbygd. Avdelningen nr 50 Ambjörby i Norra Ny socken har verkställt en arbetslöshetsundersökning för hela året 1930, omfattande 40 arbetare tillhörande organisationen. Av undersökningen framgår, att under första kvartalet hade nämnda personer 222 arbetslösa veckor av kvartalets 520, eller i genomsnitt en arbetslöshet av 42½ procent. Det bör påpekas, att januari månad hade en dålig väderlek, så att arbetet låg stilla till omkring mitten av månaden. Februari och mars hade 21 och 44. Under andra kvartalet steg arbetslösheten katastrofalt högt. Då fanns ej mindre än 368 arbetslösa veckor eller i genomsnitt 70 procent. Under tredje kvartalet höll den sig lägre, varemot årets sista slog rekord med sina 72 procent. November hade den högsta arbetslösheten med sina 79 procent och december hade 65½. 1,335 veckor voro arbetslösa av årets 2,080, eller en genomsnittsprocent på 64.

Vid en förflyttning från den inre skogsbygden till sågverksindustriens arbetare blir bilden föga ljusare. De statistiska uppgifterna visa, att arbetslösheten under en lång följd av år varit permanent inom detta fack, att den procentuellt legat mycket högre än den genomsnittliga arbetslösheten bland de fackligt organiserade arbetarna, och att ingen yrkesgrupp med undantag för skogs- och flottningsarbetarna haft en så hög arbetslöshet. Efterföljande statistiska uppgifter om arbetslöshetsprocenten inom träindustriens fackförbund under de senare åren gälla träindustriarbetareförbundets liksom sågverksindustriarbetareförbundets medlemmar, och de klarlägga tydligt beständigheten och den stora omfattningen av arbetslösheten hos de arbetaregrupper, som ha med bearbetningen av trävarorna att göra.

Arbetslöshetsprocenten inom träindustriens fackförbund åren 1925—1931 enligt fackföreningsstatistiken.

År:	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12	Årsmedeltal
1925	29.6	22.5	13.8	21.2	12.8	15.5	13.9	14.2	14.3	19.0	21.7	47.0	20.5
1926	28.3	23.9	27.8	25.4	17.4	17.4	13.7	13.8	14.8	23.5	24.1	40.1	22.5
1927	28.1	26.8	24.4	26.6	19.3	17.3	13.8	13.6	15.5	21.7	24.1	42.8	23.0
1928	17.6	14.1	21.3	22.9	14.1	14.8	15.3	13.9	15.7	18.2	19.8	41.4	19.2
1929	25.1	22.4	25.4	26.4	14.3	12.1	12.7	12.9	16.7	21.4	24.3	45.3	21.7
1930	31.0	23.3	25.2	24.7	14.2	17.0	20.0	17.0	20.8	26.9	28.2	47.1	24.8
1931	31.0	26.8	31.6	32.6	21.9	20.0	20.7	23.1					

Med den permanenta arbetslösheten i skogsbygderna hänger den låga betalningen för det hårda skogsarbetet nära samman. Under krigsårens högkonjunktur för skogsarbetet voro lönerna synnerligen höga, men efter kriget föllo de så mycket djupare. Ingen arbetaregrupp, vare sig inom industri eller jordbruk, kunde inregistrera en så kraftig lönereducering. Skogsbrukslönerna drabbades av reduktionerna avsevärt hårdare än industrilönerna. Och under årtiondet efter kriget har den redan tidigare starka skillnaden i lönenivåerna ytterligare skärpts.

De senaste åren ha daglönerna för huggare genomsnittligen legat något över 5 kronor och för körare jämte häst något över 10 kronor. Med en sådan betalning har en vanlig skogsarbetare i regel nått upp till en årlig inkomst av 800—900 kronor, om han haft en relativt god tillgång på arbete. En sådan årsinkomst tillåter icke en familjeförsörjare med en stor familj, såsom fallet ofta är i skogsbygden, att tillnärmelsevis leva en människovärdig tillvaro. Ändock pressas dessa orimligt låga löner ännu djupare ned. För vinterns avverkningar tillämpa skogsbolagen, på grund av den rika tillgången på ledig arbetskraft, en lönereducering på 10—20 procent, ibland till och med mera. Och staten, som ju borde vara en mönsterarbetsgivare för sin arbetspersonal, följer exemplet genom revirförvaltarna.

Skogsbönderna drabbas liksom skogsarbetarna av arbetstillfällenas och arbetslönernas reducering. Men därjämte drabbas de av virkesprisernas reducering. Skogsbönderna ha i allmänhet en tvåfaldig funktion gentemot skogsbolagen, den som arbetare eller entreprenörer och den som virkesförsäljare. Vad virkesköpen beträffar har trävaru- och massaindustrins produktionsbegränsning inneburit, att skogsbolagen inskränkt sina virkesköp från skogsbönderna till ett minimum. Därmed ha virkespriserna också fallit till ett minimum. Av denna dubbla anledning drivas nu tusentals små skogsbönder till ekonomisk ruin. Inom Ragunda landsfiskalsdistrikt, där arbetet i skogarna och virkesförsäljningen är ett oundgängligt tillskott till skogsböndernas försörjning, ha i dagarna ett 60-tal utmätningar å små fastigheter förrättats, därför att innehavarna icke förmått betala kronoskatten.

Icke endast Norrlands och Värmlands skogsbönder befinna sig i detta kritiska läge. Det är lika illa ställt i den sydsvenska skogsbygden, framförallt i Kronobergs och Jönköpings län, där biförtjänsterna inom skogsbruket äro av stor betydelse för småjordbrukens innehavare. Vid en av socialdemokratiska partiet företagen undersökning svaras från Jönköpings län: »Jordbrukets största svårigheter inom länet äro för närvarande, att jordbrukarna ej kunna skaffa de nödiga kontanterna, som behövas för ränta och för jordbrukets drift och hushåll. I fråga om de småjordbrukare, som tidigare kunnat lita sig till förvärvsarbete under vissa tider på året, kan sådant arbete nu ej anskaffas ens till orimligt låga priser. Jordbrukarna, som tidigare haft stöd av skogen, kunna numera ej heller till orimligt låga priser försälja någon skog. Härigenom ha dels småbrukare och torpare förlorat stödet av skogsarbete på vintern, dels kan intet

arbete skaffas åt torparnas och småbrukarnas hemmavarande söner.» Och vidare: »Frånvaron av möjligheten att till något så när rimliga priser kunna försälja skogsprodukter är för Jönköpings län ett värre ont än låga priser icke blott för spannmål utan jämväl för den animaliska produktionen.»

På anmodan av det socialdemokratiska partiet ha kommunalmyndigheterna i ett par norrländska skogskommuner, Ådals-Liden i Västernorrlands län och Stugun i Jämtlands län, lämnat några faktiska upplysningar om skogsarbetarnas och skogsböndernas inkomst- och försörjningsförhållanden. Från Ådals-Liden, som icke har någon industri men i juli rapporterade 165 arbetslösa inom skogshushållningen och i november 355, därav 193 försörjningspliktiga med 639 personer att försörja, meddelas:

Inkomst-statistik avseende den skogsarbetande befolkningen i Ådals-Lidens kommun enligt 1931 års taxeringslängd:

Rena skogsarbetare:

kr. under	taxerat belopp				över	
600	6—800	8—1,200	12—1,500	1,500	summa	
74	87	125	43	2		331

Skogsarbetare med lägenhet:

kr. under	taxerat belopp				över	
600	6—800	8—1,200	12—1,500	1,500	summa	
76	10	26	7	2		121

Hela antalet taxerade inkomsttagare (d. v. s. taxerad för inkomst av något slag ex. från jordbruk, tjänst, kapital o. s. v.) utgör 821. Folkmängden utgjorde den 1/1 1932 2,742 personer.

»Statistiken är belysande för en skogsbetonad kommun i Ångermanland. Nästa år komma siffrorna att te sig ännu mörkare», säger kommunalfullmäktiges ordförande.

Från Ådals-Liden har likaledes meddelats en noga kontrollerad beräkning av den inkomst en skogsbonde erhållit vid försäljningen och utdrivningen av ett litet skogsskift:

En skogsbondes prislista:

Säljes:

1,000 papp	. . .	à 2.8 kbft = 2,800 kbft	à 21 öre = 588 kronor
500 sulf.	. . .	» 2.0 » = 1,000 »	» 18 » = 180 »

Summa 768 kronor

Transp. kr. 768:—

Avdrag:

Stämpelingskostnad . . . 1,250 träd à 1.5 öre =	kr. 18:75
Huggningskostnad för 1,500 bitar à 16 öre =	> 240:—
Körningskostnad . . . 3,800 kbft à 5.5 > =	> 209:—
Tillsyn och avmätning à 1,0 > =	> 38:—
Tumnings- och utvältningskostn. =	> 20:—
Olycksfallsförsäkringsavgift 1 % =	> 5:—
Flottningskostn. i huvud- och bivatten- drag 3.5 öre pr kbft =	> 133:—
	<u>663:75</u>
	Kronor 104:25

För huggningen har beräknats 65—70 dagsverken och för körningen 22—23. Sedan å behållningen, kronor 104:25, avdragits skatter, skogsaccis och skogs-vårdsavgift, återstår för denne skogsbonde endast kr. 83:50 som ersättning för skogsskiftet och besväret med dess utdrivning.

I en i slutet av november 1931 till Kungl. Maj:t ingiven inläga från denna skogskommun meddelades, att 70 % av kommunens skattedragare voro ur stånd att inom föreskriven tid betala sina kronoutsyldes. De sågo sig nödsakade att anhålla om uppskov med kronoskatten till den 1 maj 1932. Och länsstyrelsen tillstyrkte i viss omfattning deras yrkande om uppskov, vilket emellertid av Kungl. Maj:t icke beviljades. I samma inläga meddelades, att kommunen i saknad av andra möjligheter att bereda sina arbetslösa lämpliga arbetstillfällen nödgats under det gångna året lämna 20 % bidrag till dem, som igångsatt gallrings- och dikningsarbeten på sina skogar, och överenskommelse träffades till och med om 25 % bidrag till arbetskostnaden åt de enskilda skogsägare, som kunde och ville bedriva avverkningar i vinter.

Om skogsböndernas, arrendatorernas, torparnas och skogsarbetarnas årliga inkomster i Stugun, en likaledes typisk skogskommun i Jämtlands län, lämna följande av socialdemokratiska partiet genom de kommunala myndigheterna inhämtade utdrag ur 1931 års taxeringslängd belysande uppgifter:

Inkomst-statistik avseende den skogsarbetande befolkningen i Stuguns kommun enligt 1931 års taxeringslängd:

kronor	personer	däraf jordbrukare
600—800	244	56
800—1,000	175	45
1,000—1,200	45	15
1,200—1,400	19	6
1,400—1,600	22	7
över 1,600	14	6
	<u>Summa 519</u>	<u>135</u>

Inom kommunen funnos 98 män i åldern 17—60 år, som ej varit taxerade till inkomstskatt, emedan de haft för små eller inga inkomster. De flesta jord-

brukare äro samtidigt skogsarbetare, varför gränsen mellan jordbrukare och skogsarbetare är svår att draga. Av de förut nämnda cirka 60 utmätningarna inom Ragunda landsfiskalsområde gällde ett 15-tal Stuguns kommun.

En av kommunens förtroendemän förser dessa nakna siffror med några bittra randanmärkingar: »Möjligheten för skogsbönderna att åter komma på fötter i ekonomiskt avseende synes för närvarande vara helt utesluten. De kunna sälja sitt virke endast till priser, som nätt och jämnt täcka arbetsomkostnaden för dess utdrivande till vattendragen. Från skogarna i kommunen har undantagandes 1931 under efterkrigsåren årligen avverkats i medeltal en miljon klampar timmer och pappersved till ett värde av lågt räknat 1,225,000 kronor, lika med 500 kronor för varje inom kommunen född individ. Av hela bondekåren inom socknen är det ej ens ett tiotal, som i verkligheten ännu äga sig själva. Dessa bli givetvis orimligt hårt pressade av skatter. Och ändock har Stuguns kommun det icke svårare än grannkommunerna. I många, många arbetarhem ger den samlade årsinkomsten 100 å 125 kronor pr år och individ att leva av och kläda sig på. Lägges så härtill det faktum, att trångboddheten är mycket vanlig i dessa fattigmanshem, så är det lätt att förstå att dylika individer äro märkta för livet. De duka snart nog under och få sedan oftast intill döddagen befolka våra sjukhus, sanatorier och asyler med dryga kostnader för stat och kommun och till glädje för ingen. Så gripande och dyster ter sig nuet för Norrlands fattiga men dock gedigna befolkning.»

Det är naturligt att med dessa för en till och med minimal försörjning otillräckliga inkomster en mängd av skogsbygdens invånare även i den mest arbetsföra åldern måste söka hjälp hos fattigvården. Om fattigvårdens belastning inom skogskommunerna har arbetslöshetsutredningen i sitt betänkande sammanställt några jämförande uppgifter. Den första tabellen här nedan gäller antalet understödstagare inom olika kommungrupper, den andra gäller åldersfördelningen och den tredje orsakerna till understödsbehovet.

Antal understödstagare vid landsbygdens fattigvård inom olika kommungrupper åren 1913—1928.

A. I procent av folkmängden.

	Landsbygden	D ä r a v i n o m			blandade kommuner
		jordbrukskommuner	skogskommuner	industri-kommuner	
1913	3.52	3.10	4.14	3.94	3.29
1926	4.54	3.01	6.68	5.62	4.02
1927	4.74	3.05	7.40	5.94	4.14
1928	5.00	3.14	8.25	6.23	4.35

B. Indextal 1913 = 100.

1913	100	100	100	100	100
1926	129	97	161	143	122
1927	135	98	179	151	126
1928	142	101	199	158	132

Understödstagarnas åldersfördelning 1927.

Ålder	Jordbruks- kommuner	Skogs- kommuner	Industri- kommuner	Blandade kommuner
	%	%	%	%
0—16	23.8	43.6	34.6	31.8
16—30	7.6	9.8	10.1	8.8
30—50	15.9	23.1	20.2	18.5
50—60	8.1	7.6	7.9	7.8
60—67	7.7	4.0	6.4	6.5
67—75	12.4	5.0	8.8	10.0
75 o. däröver	24.3	6.8	11.9	16.5
okänd	0.2	0.1	0.1	0.1
Summa	100.0	100.0	100.0	100.0

Orsaken till understödsbehovet 1928.

	Sjukdom	Otillräcklig arbetsförmåga	Arbets- löshet	Talrik familj
Jordbrukskommuner	4.3	2.2	0.3	0.3
Skogskommuner	13.2	6.1	2.1	2.6
Industrikommuner	8.0	4.1	4.8	0.7
Blandade kommuner	6.0	3.1	0.9	0.7

Av dessa uppgifter framgår, att i skogskommunerna är antalet understödstagare i förhållande till folkmängden för närvarande dubbelt större än i jordbrukskommunerna och väsentligen större än i andra kommungrupper. Och antalet understödstagare har från tiden före kriget ökats hastigare än inom de andra grupperna. Detta tyder på att skogsbefolkningens ekonomiska läge blivit relativt försämrat i förhållande till den övriga befolkningens. Det ekonomiska framåtskridande, som ägt rum, har icke för denna befolkningsgrupp avsatt samma resultat som för de andra.

Uppgifterna om åldersfördelningen bland understödstagarna visa, att bland skogskommunernas understödstagare procentuellt få äro åldringar, men att i stället procentuellt många tillhöra den mest arbetsföra åldern. Nära en fjärdedel av samtliga understödstagare befinner sig i åldern 30—50 år. Detta innebär med andra ord, att familjeförsörjare i stor omfattning icke kunna uppehålla sig själva och sina familjer. I stora delar av skogsbygden förhåller det sig i själva verket så, att fattigvården ofta måste träda emellan, emedan den betalning, som utgår för skogsarbete, är alltför liten att möjliggöra full försörjning, även om skogsarbetaren har arbete under större delen av året.

Uppgifterna om orsaken till understödsbehovet understryka kraftigt nödläget i skogskommunerna. I skogskommunerna angives »sjukdom» som orsak i 13.2 % av alla understödsfall, d. v. s. långt mera än i någon annan kommungrupp —

olyckshändelser äro vanliga i skogarna, sjukdomar i övrigt följa med det hårda arbetet, och när olycksfall och sjukdomar komma finnas inga sparade reserver att falla tillbaka på. »Otillräcklig arbetsförmåga» är oftare orsak till understödsbehov i skogskommunerna än i andra kommungrupper — skogsarbetets hårdhet och livsfarlighet bryter hastigt ned även de starkaste fysiska krafter. I fråga om »arbetslöshet» som understödsorsak komma skogskommunerna närmast efter industrikommunerna och ändock är den skogsarbetande befolkningen icke van att anmäla arbetslöshet såsom skäl för en vädjan till hjälp från det allmänna. »Talrik familj» är inom skogskommunerna orsak till understödsbehov i fyrdubbelt så många fall som inom industrikommuner och blandade kommuner, och i niodubbelt så många i förhållande till jordbrukskommuner — här stöter man på skogsbygdens rekord i fråga om födelseöverskott.

Födelseöverskottet ligger i skogsbygden avsevärt över genomsnittet för hela landet. År 1930 var födelseöverskottet i hela Sverige genomsnittligen 3.66 på tusen. Samtliga norrländska län hade ett större födelseöverskott; Norrbotten och Västerbotten till och med flerdubbelt högre. För Norrbotten var födelseöverskottet 12.58 på tusen och för Västerbotten 10.60. Samma år ökades landsbygdens folkmängd i Norrbotten, Västerbotten, Jämtland, Västernorrland, Gävleborg och Värmland med sammanlagt 5,744 personer. För övrigt ökade blott tre län sin landsbygdsbefolkning med endast 398 personer, inom de återstående länen minskades landsbygdens invånareantal.

Med inskränkta försörjningsmöjligheter, dålig lön, otillräcklig näring, barnrika familjer och trångboddhet hänga olika hygieniska missförhållanden i skogsbygden nära samman. Tuberkulosen har ett säkert fäste i skogsbyarna. Överläkaren vid Norrbottens länssanatorium i Sandträsk har nyss offentligen poängterat den stora nöden bland befolkningen som bidragande orsak till tuberkulosens härjningar och till att man kan se syskonskoror på 9—10 barn samtidigt lida av tuberkulos: »Det är en fattigdom, som är okänd i södra delarna av Sverige. Kanske har man på veckor inte så mycket mat i huset att man vet vad man nästa dag skall ge barnen. Mjök har man kanske inte alls, utan man får vara glad så länge det finns litet dålig potatis. Den sociala sidan av problemet är nog den svåraste att komma till rätta med, och det är min bestämda uppfattning, att ett statsingripande här är ofrånkomligt.»

Till allt detta kommer slutligen, att den finansiella bärkraften för såväl kommunerna som landstingen genomgående är svagare i de stora skogsbygderna än annorstädes, om man undantager sådana landsdelar som Bohus län och Blekinge. Den kommunala beskattningen, vägskatten och landstingsskatten är genomgående abnormt hög. Redan 1930 hade samtliga landskommuner utom två i Norrbotten samt ungefär hälften av landskommunerna i Västerbotten, Jämtland och Västernorrland en sådan skattebelastning, att de hade en total utdebitering av över 15 kronor per inkomstskattekrona. Sedan dess har den finansiella ställningen ytterligare förvärrats.

Nuvarande och kommande hjälpåtgärder mot arbetslösheten.

Mot denna socialt och ekonomiskt mörka bakgrund gäller det att pröva, huruvida den statliga hjälpverksamheten, sådan den hittills bedrivits, är tillräcklig i förhållande till hjälpbehovet. Det har redan klargjorts, att den till statens organ rapporterade arbetslösheten är väsentligen mindre än den faktiska. Men icke ens för denna officiella, denna mindre arbetslöshet är den statliga hjälpverksamheten på långt när tillräcklig.

I oktober månad 1931 erhöles enligt arbetslöshetskommissionens rapporter 20,287 av 57,100 hjälpsökande bistånd av staten eller kommunen eller av båda tillsammans. Icke mindre än 37,000 anmälda arbetslösa lämnades fullständigt utan hjälp. Statens och kommunernas samfälliga hjälpverksamhet räckte endast för en tredjedel, eller 35.5 %, av de anmälda arbetslösa. Och statens egen hjälpverksamhet var ännu mer oansenlig. Endast 12,288 av de 57,100 hjälpsökande, d. v. s. 21.3 % eller en femtedel, erhöles hjälp genom statens försorg.

Nu har visserligen oktober månad genomgående det lägsta procenttalet hjälpta av årets alla månader. På högvintern har hjälpverksamheten sin största omfattning. För april månad, som plägar ha den gynnsammaste statistiken, rapporteras i genomsnitt 50 % av de anmälda arbetslösa såsom hjälpta. I april månad 1931 erhöles 20,205 av 39,400 hjälp i form av arbete eller understöd, d. v. s. 51.2 %. Men staten bidrog endast med hjälp åt 12,221, d. v. s. 31 %, icke ens en tredjedel. Alltså, även i bästa fall kommer statens hjälp blott en liten minoritet av de officiellt arbetslösa till del. Under 1932 års vintermånader kommer väl arbetslöshetskommissionens verksamhet som vanligt att vidgas. Men även då lär väl hälften av de arbetslösa visas ohjälpta bort. Och statshjälpen lär väl icke komma mer än tredjedelen till gagn.

För det kommande budgetåret måste staten ge sin hjälpaktion mot arbetslösheten en helt annan vidd och effektivitet. De statliga hjälpåtgärderna kunna följa tvenne huvudlinjer. Den ena är åtgärder på längre sikt, den andra är åtgärder till omedelbar hjälp. Åtgärderna av förra slaget syfta till att stärka och utveckla den del av näringslivet, som mest lider av den ekonomiska depressionen, så att det kan bereda en tryggad, framtida försörjning åt den arbetande befolkningen. Åtgärderna av det senare slaget syfta till att lindra dagens nöd. De båda linjerna komplettera varandra. Försörjningsbekymren för dem, som sakna arbete och bröd för dagen, bli icke mindre, om deras näring blir mera bärkraftig en gång i framtiden. Och näringen blir icke stabiliserad och livsduglig om staten tillfälligtvis hjälper dem som nu äro arbetslösa och lida nöd.

Åtgärderna på längre sikt äro med andra ord näringspolitiska åtgärder. I denna motion föreslås, att staten underkastar de tre industrigrenar, som mest skadats av krisen, skogsindustrin, gruvindustrin och stenindustrin, en grundlig undersökning i syfte att trygga såväl näringen själv som arbetarna och deras försörjningsmöjligheter. Då det här är fråga om trenne av landets viktigaste exportindustrier kan det icke bli tal om protektionistiska åtgärder, tullar eller dylikt. Statens bistånd måste sökas i en annan form.

Av åtgärderna för omedelbar hjälp äro de som giva hjälp i form av arbete i främsta rummet att föredraga både för samhället och de hjälpbehövande. Men då samhället icke kan ställa arbetstillfällen till förfogande, är en tillfredsställande hjälp i kontantunderstödet form ofrånkomlig. Vi föreslå i detta hänseende först en rad av statliga initiativ för att anskaffa arbeten åt de arbetslösa, och därjämte ett anslag för kontantunderstöd, som kan trygga de arbetslösas försörjning, när arbete icke ens med statens bistånd står till förfogande.

Undersökning av skogsbygdens arbetslöshets- och försörjningsproblem.

På sin kongress förlidet år, i sin senare ingivna skrivelse till Kungl. Maj:t och vid sin uppvaktning inför regeringen har landsorganisationen tagit upp skogslandets försörjnings- och arbetslöshetsproblem på bredaste bas. Den begärde en verklig inventering av den föreliggande arbetslösheten i landets skogsbygder samt av tillgängliga utkomstmöjligheter. I fråga om arbetslösheten ville den ha en undersökning om dess omfattning och fördelning på olika befolkningslager, såsom hemmansöner, arrendatorer, torpare, egendomslösa, skogsarbetare, lantarbetare o. s. v. Och i fråga om försörjningen föreslog den en undersökning om jordbrukets och skogsbrukets förmåga att var för sig eller gemensamt svara för försörjningsuppgifterna. Genom en dylik kartläggning av det nutida tillståndet och de framtida möjligheterna kunde man enligt landsorganisationens mening få fast mark för effektiva ingripanden.

Bakom detta yrkande från landsorganisationen, som inom sig rymmer både massaarbetare, sågverksarbetare, skogsarbetare och flottningsarbetare, låg det betraktelsesättet, att arbetslösheten inom skogsindustrin och skogshushållningen icke var en snart övergående kristidsföreteelse, som kunde röjas ur världen med nödhjälpsåtgärder för dagen. Statsmakterna syntes ännu icke ha fått ögonen helt öppna för allvaret i skogsbygdens arbetslöshetsproblem. En fortsatt underlåtenhet att med djupgående och längre siktande ingripanden söka effektivt och varaktigt avhjälpa arbetslösheten kunde medföra oöverskådliga sociala konsekvenser.

I denna sin uppfattning befinner sig landsorganisationen på verklighetens mark. De uppgifter om skogsbygdens ekonomiska förhållanden, som meddelats tidigare i denna motion, ha icke endast dokumenterat skogsbefolkningens nödläge. Man kan av dem också draga den slutsatsen, att den ekonomiska situationen år för år blivit allt svårare för både skogsarbetare och skogsbönder, till dess att den för närvarande mångenstädes är outhärdlig. Icke heller finnes någon sannolikhet för att inom de närmaste åren arbetstillgången tillnärmelsevis kan bli riklig nog att täcka försörjningsbehovet och undanröja arbetslösheten.

Den rationaliseringsprocess, som rensat bort en mängd industriella småföretag och gjort tusentals av skogsindustrins arbetare arbetslösa, tränger även in på skogsarbetets område. Genom en fortgående mekanisering, användning av lastbilar, traktorer o. s. v., blir den fysiska kraften alltmera överflödig, åt-

minstone vad det gäller dragarna. Arbetsperioderna i skogarna krympa ihop, och arbetslöshetsperioderna förlängas. Befolkningen ökas genom de höga födelsetalen, och den förut starka emigrationen från skogsbygden har avstannat på grund av de transoceanska ländernas invandringsrestriktioner och invandringsförbud. Och på världsmarknaden lär Sverige knappast vidare kunna nå upp till de höga exportsiffrorna vissa år efter kriget, bland annat därför att Ryssland med sina visserligen hårt skattade och delvis föga välbelägna men ändå mycket betydande skogsreserver tvivelsutan kommer att återerövra och till och med förstora den andel av världsmarknaden, som det hade före kriget.

Statsmakterna ha på de senaste åren koncentrerat sin uppmärksamhet på ett viktigt område av skogsbygdens näringsproblem. 1930 beslöt riksdagen utredning om en intensivare skogsvård å både enskilda och allmänna skogar. Samma år hemställde jordbruksutredningen i femton olika punkter om vissa åtgärder för att stärka skogsbrukets ekonomiska bärighet. År 1931 uppvaktades regeringen av flera delegationer från skogsbrukslänen, bestående av både skogsägare och kommunala representanter, och anmodades att vidtaga åtgärder för en bättre skogsvård, ökad vedeldning, användning av träkol i stället för bensen o. s. v. I slutet av oktober tillsatte regeringen 1931 års skogssakkunnige, i vilkas direktiv ingick, att de skulle utan tidsutdräkt framlägga förslag i denna riktning, med syfte såväl att stärka skogsbrukets avkastning och förbättra dess ekonomi som att bereda arbetstillfällen till arbetslöshetens minskande.

Här äro statsmakterna på rätt väg, och det gäller att gå vidare. Den tekniska forskningens framsteg öppnar vidsträckta perspektiv för skogsprodukternas förädling. Inom ingenjörsvetenskapsakademien pågå tekniskt-vetenskapliga experiment för att om möjligt ersätta råolja och de produkter, som utvinns ur den, bland annat bensen, med olja ur svenskt träavfall. Akademien har i dagarna inrättat en särskild anläggning invid Stockholm för att fullfölja experimenten. Nobelpristagaren Bergius har länge experimenterat med en annan metod att förädla skogens råvaror. Han söker ur vedens cellulosa framställa socker och kolhydrater, vilka senare kunna finna användning som fodermedel, och ur biprodukten lignin erhållas en oljeprodukt, ur vilken bensen och oljor kunna utvinnas. Det är icke nog att tekniskt lösa problemen. En tekniskt genialisk lösning blir av föga praktiskt värde, såvida icke problemen lösas även ekonomiskt. Statsmakterna ha visat sitt intresse för dessa för skogsbygdens försörjningsfråga synnerligen viktiga forskningar genom att ställa till ingenjörsvetenskapsakademins förfogande penningmedel för experimenten att utvinna olja ur trä. Det är ett ekonomiskt intresse för både staten och skogsindustrin jämte skogsbruket, att statsmakterna i vidgad omfattning stimulera sådana forskningar, om detta visar sig nödigt för deras snabba och effektiva fortgång.

Vid sidan av åtgärderna för att förbättra skogsvården och ersätta det importerade bränslet med bränsle ur den svenska skogen synes staten böra undersöka även andra vägar att utnyttja sina egna skogstillgångar. Tiden är inne

för en grundlig undersökning av spørsmålet, huruvida och på vad sätt staten skall kunna, mera planmässigt och genomtänkt än hittills skett, använda sina stora skogsområden, särskilt i övre Norrland, för skapande av förädlingscentra i närheten av råvarubaserna. Gång efter annan under de senaste åren har den akuta arbetslöshetskrisen i den norrligaste delen av landet tvingat statsmakterna att ägna sin uppmärksamhet åt denna angelägenhet. Men deras ingripanden ha skett ryckvis och från fall till fall. Statsmakterna ha icke följt någon målmedveten ekonomisk plan, de ha till stor del drivits av sociala skäl, då de stått i valet mellan att ingenting göra, låta bygden avfolkas och förädlingsindustrierna flytta bort och att med betydande ekonomiska uppoffringar bevara förädlingsindustrierna och befolkningen i den gamla bygden.

Under riksdagsresan till övre Norrland 1930 lärde riksdagsmännen säkerligen känna den stora transport av timmermassor från flodmynningarna i övre Norrland och ned till mellersta och södra Norrland, som länge ägt rum. En ledamot av andra kammaren skrev som resultat av resan i en ledande artikel i nuvarande regeringsorganet bland annat: »Norränningen ser företag, som givit bröd åt kanske tusentals personer, efter hand nedläggas och den oförädlade råvaran fraktas till andra orter. Varför skola vi blott giva andra landsändar råvaror? Vi kunna lika gott giva dem halv- och helfabrikat — så tänka de flesta däruppe. Envar, som känner med och för folket i stort, ser ock med djup beklämning, huruledes stora landssträckor hotas med avfolkning, och stora industrier, som en tid blomstrade där uppe, på grund av bland annat fraktskillnaden mellan råvara och helfabrikat till den senares nackdel eller på grund av andra omständigheter, flytta nedåt kusten, helst in mot gynnade storstäder. Enligt min åsikt kräva dessa spørsmål en allvarlig undersökning, sådan man från statens sida icke hittills bestått dem. — Det är något på tok i systemet — det känner en enkel medborgare och vändas. De sakkunniga må anmodas att utreda saken och säga oss var felet sitter, och må vi alla sedan hjälpas åt att rätta vad som brustit.»

Intresse står mot intresse. Förädlingsindustrin i mellersta och södra Norrland anser sig behöva detta tillskott från skogarna i norr, och den mindre ekonomiskt starka och konkurrenskraftiga förädlingsindustrin i närheten av råvarubaserna är icke i stånd att upptaga tävlan vid skogsköpen. En undersökning av detta problem kan icke underlåta att väga de båda motsatta förädlingsintressena mot varandra. Och här stöter man samman med domänverkets avverknings- och försäljningspolitik, som från övre Norrland ofta klandrats under det att den försvarats från de skogsköpande bolagen i mellersta och södra Norrland. Statsmakterna ha tidigare varit inne på denna sak. Vid en undersökning av statens möjligheter att med sina skogstillgångar stödja förädlingscentra vid kusten måste givetvis även domänverkets avverknings- och försäljningspolitik i ett större sammanhang bli föremål för omprövning och ståndpunktstagande. De s. k. träförädlings-sakkunnige sysslade på sin tid i viss mån med ovan berörda frågor, men dess betänkande förelåg för ett årtionde

sedan och präglades av krigets förhållanden. Det är önskvärt, att ett förnyat, allsidigt och utvidgat övervägande med hänsyn till nu föreliggande, förändrade omständigheter kommer till stånd.

Den skogsbygdens befolkning, som lever på blandat skogsbruk och jordbruk, har från år till år sett sina försörjningsmöjligheter alltmera försvårade. Det tillskott, skogshushållningen och skogsindustrin lämnar till jord- och skogsbrukarnas försörjning, blir mindre och mindre. Bondeskogens rotvärde är för närvarande nere vid en nollpunkt. Den mekaniska dragkraften tränger i skogsarbetet undan hästarna, och skogsbönderna berövas sin inkomst som hästägare och körare. Den alltmera praktiserade omläggningen av skogsarbetet från vinterhuggning till sommarhuggning gör det redan under normala avverkningsår svårare för skogsbygdens jordbrukarbefolkning att tillgodogöra sig arbetstillfällena av detta slag. Sönerna från skogsbygdens bondehemman kunna icke såsom förr söka sin utkomst vid sågverken och fabrikerna, där mängder av industribefolkningens ungdomar förgäves i årtal väntat på arbetstillfällena. De måste stanna i hemmen och tära på hushållet.

Under dessa förhållanden borde det framstå tydligare än någonsin, att även i skogsbygden jordbruket är ryggraden i lantbefolkningens försörjning, och att samhällsintresset kräver en ökad aktivitet i fråga om jordbruksnybildning, jordbrukskomplettering, nyodling, jordbruksorganisation, och över huvudtaget alla sådana åtgärder, som kunna stärka jordbrukets bärighet och dess förmåga att mera bidra till skogsbefolkningens försörjning. Åtgärderna böra ta sikte dels på de jordlösa skogsarbetarna och dels på de jordbesittande skogsbönderna. För den förra gruppen betyder varje ny teg, om än aldrig så liten, ett tillskott till en genom arbetslöshet och underbetalning under existensminimum nedpressad utkomst och alltså till en förhöjd levnadsstandard. Då skogen icke ger skogsarbetaren försörjning, hur hårt han än arbetar, bör jorden få ge vad som fattas. En ko, litet potatis, några höns och litet till kan ge skogsarbetaren möjlighet att skapligt draga sig fram genom en kris. För den senare gruppen betyder ett stärkande av skogsbygdens jordbruk att skogsbönderna icke i samma grad som nu bli tvungna att trängas med de jordlösa skogsarbetarna om de otillräckliga arbetstillfällena och därigenom göra den ändock alltför hårda kampen för tillvaron än hårdare.

Frågan om jordanskaffning åt den jordlösa skogsarbetaregruppen torde i det väsentliga ligga under den sociala jordkommitténs beredning. Frågan om förstärkning av det existerande skogsjordbrukets bärighet har bland annat uppmärksamrats av 1925 års kolonisationssakkunnige i dess betänkande om den statsunderstödda egnahemsverksamheten 1927. De sakkunnige ansågo det synnerligen önskvärt, att de s. k. kvarts- och halvbönderna förvandlades till helbönder, d. v. s. att de bereddes tillgång till s. k. »tillskottsjord», varigenom deras alltför små jordbruk kunde ge familjen full försörjning. De sakkunnige föreslogo också vissa anordningar, däribland tillägglån, för att möjliggöra en förstoring av jordbruken. I denna del bör de sakkunniges betänkande kunna

bilda grundvalen för ett statsmakternas övervägande, som kan leda fram till snara och effektiva resultat. Självfallet böra även andra praktiska åtgärder i samma riktning allvarligt prövas.

I landsorganisationens förut omnämnda framställning yrkas en undersökning av arbetslöshetens fördelning på olika befolkningsgrupper inom skogsbefolkningen, av försörjningsbehoven och av utkomstmöjligheterna. En sådan undersökning är av grundläggande värde för utarbetandet och framläggandet av praktiska förslag. Man måste först känna sjukdomen för att kunna bota den. Ett ansenligt material för denna sociala och ekonomiska kartläggning torde ock förefinnas, särskilt inom de sociala institutioner, som närmast sysslat med arbetslöshetspolitiken. Dock är det av vikt att undersökningen på denna punkt icke lägges så statistiskt och teoretiskt, att den drager för mycket ut på tiden. 1931 års skogssakkunnige erhöilo av Kungl. Maj:t direktivet att snarast möjligt söka utarbeta praktiska förslag, som kunde leda till beslut från statsmakternas sida. Samma direktiv synas böra stadgas för den kompletterande utredning, som här föreslås.

Undersökning om möjligheten att inom landet förädla den norrbottniska järnmalmen.

År 1929 exporterades en större kvantitet järnmalm från Sverige än något föregående år, nämligen 10.9 miljoner ton till ett värde av 150 miljoner kronor. År 1930 började järnmalmsexporten minska både till kvantitet och pris. 9.5 miljoner ton exporterades till ett pris av 131 miljoner kronor. Under det sist förflutna året minskades malmexporten ungefär lika starkt som exporten av sten och trävaror. 4.2 miljoner ton malm exporterades januari—november 1931 mot 9 miljoner under samma tid föregående år, sålunda endast hälften. Med den starkt forcerade brytning, som försiggått i de norrbottniska malmfälten efter statens senaste överenskommelse med Grängesbergssbolaget, ha malmlagren blivit överfyllda, exportmalm finnes bruten för lång tid framåt, och efter allt att döma blir år 1932 i exporthänseende ännu dustrare för övre Norrlands gruvindustri. Malmexporten blir i hög grad lidande av den ekonomiska misären i vissa malmkonsumerande länder samt av den allmänna mellanfolkliga avstängningen på varuutbytets område. Och järnets kretsgång, järnets förvandling till skrot och skrotets förvandling till järn, kommer sannolikt att minska behovet av järnmalm. De närmaste åren te sig mycket mörka för denna exportindustri och hur framtiden därbortom kommer att gestalta sig är högeligen ovisst.

Med malmexportens avstannande har arbetslösheten gjort sitt intåg i de norrbottniska gruvsamhällena. I mitten av oktober meddelade bolagsledningen, att gruvdriften i Kiruna och Malmberget, som under åtskilliga månader drivits med förkortad arbetstid, skulle ytterligare reduceras. Minst 400 man beräknades före nyår bli avskedade, och för de övriga skulle införas 4-dagarsvecka eller 3-dagarsvecka, så att arbetslösheten fördelades på ett större antal och inkomsten skars ned med en tredjedel eller med hälften. För dem, som blivit utan

arbete i malmbrytningen, finnes vid sidan härav icke några försörjningsmöjligheter inom de gruvsamhällen, där de äro bosatta. I Norrbottens skogsbruk kunna de icke heller få arbete, ty där är arbetslösheten ännu större. Och en överflyttning till sydligare trakter lönar icke. Allstädes är arbetsmarknaden lika överfylld. De äro dömda att kanske för många år framåt tynga på gruv-samhällenas fattigvård eller arbetslöshetskonto.

Samtidigt som malmexportens starka inskränkning förlamar gruvindustrin och berövar arbetarna deras försörjning medelst eget arbete fortsätter importen av järn och stål i ungefär oförändrad omfattning. Under rubriken »Metaller, oarbetade eller till en del arbetade» upplyser handelsstatistiken för 1930, att detta år importerades järn och stål för närmare 50 miljoner kronor. De största posterna kommo på »tackjärn och annat icke smidbart järn», 8,5 miljoner kronor, samt på »göten, smältstycken, plåtar, stänger och valstråd av järn och stål samt balk- och hörnjärn», 40 miljoner kronor. Tilläggas kan att samma år importerades koppar och kopparlegeringar för nära 40 miljoner kronor till det land, som i sitt västerbottniska Klondyke har stora kopparfyndigheter vid sidan av guldet. Under 1931 har importen varit något mindre, men den är fortfarande mycket betydande.

Malmexportens stagnation, gruvarbetarebefolkningens arbetslöshet, den fortgående importen av järn och stål, allt detta tillsammans tvingar med nödvändighet ur både statsekonomisk och privatekonomisk synpunkt fram tanken på en inhemsk järnmalmförädling. Den norrbottniska järnmalmen, av vilken tredjedelen är oanvändbar sten, fraktas den långa vägen till Tyskland, förädlas med tillhjälp av Ruhrområdets kol, och skickas i form av järn och stål tillbaka igen till Sverige, kanske ända till Kiruna och Malmberget. När denna långa omväg från råvarulandet till förädlingslandet och så åter till råvarulandet är ekonomiskt lönande, inställer sig ovillkorligen frågan, om det icke också är lönande att direkt förädla malmen inom råvarulandet, då malm, vattenkraft och träkol finnas idealiskt nära varandra, då malm och vattenkraft finnas i obegränsade mängder, då övergång till elektrisk masugnsdrift inbesparar 60 % av kolbehovet, och då en intensivare och mera rationell skogsvård möjliggör en kraftigt stegrad träkolsproduktion. Ett stöd för ett jakande svar på den frågan har man i det förhållandet, att Gävleborgs län, ehuru det producerar obetydligt av järnmalm, länge kunnat såsom järnproducent intaga andra platsen bland rikets län, delvis baserande sin förädling på norrbottnisk malm, hämtad från Tuollavaara i närheten av Kiruna.

Att de naturliga förutsättningarna för en norrländsk järnmalmförädling, i form av tackjärn och järnsvamp, till och med i stor skala förefinnas är utan vidare klart. Norrland har över en miljard ton lätt brytbar malm av hög kvalitet, det har tillräckligt av råvaror för reduktion av järnmalmen, och det har mer än nog av vattenfall för att alstra den för malmens smältning behövliga elektriska energin. De tekniska förutsättningarna föreligga också säkrare än

förr, då den Flodinska metoden möjliggör stålens tillverkning direkt ur malmen och då den Wibergska metoden kan användas för tillverkning av järnsvamp.

Likaledes är det utan vidare klart, att staten har ett betydande ekonomiskt intresse av en järnförädlingsindustri i Övre Norrland. Staten är hälften-delägare i de norrbottniska malmfälten. Staten äger större delen av skogarna i det inre Norrbotten. Av rikets 8.8 miljoner utbyggnadsvärdiga hästkrafter i vattenfallen har Norrland 6.7 miljoner, eller mera än tre fjärdedelar, och i övre Norrland äger staten praktiskt taget all denna vattenkraft. En järnmalmsförädling i Norrbotten skulle för staten ekonomiskt innebära ökad träkolsförsäljning från kronans skogar och bättre skogsvård å desamma, ökad konsumtion av dess elektriska energi o. s. v.

Det är på det ekonomiska området betänksamheten och motståndet anmäler sig. Både från företagare inom järnförädlingsindustrin och från sakkunniga vetenskapsmän uttalar man på sina håll tvivelsmål om att en norrbottnisk malmförädling är ekonomiskt lönande. Till stöd för dessa tvivel hänvisar man dels till de tidigare föga lyckade förädlingsexperimenten i Norrbotten, dels ock till malmkommissionens i det stora hela negativa betänkande av 1924. I fråga om den förra hänvisningen kan påpekas, att järnverket vid Karlsvik utanför Luleå kom till för att förädla malm från Malmberget, dock icke den exportdugliga malmen utan avfallsprodukten, vadan detta experiment icke kan anses utslagsgivande vid en omprövning av förädlingsproblemet i hela dess vidd. I fråga om den senare hänvisningen kan anföras, att malmkommissionen själv ifrågasätter den allmänna giltigheten av det resultat, till vilket den på sin tid kom.

Den 1913 tillsatta malmkommissionen skulle enligt de givna direktiven först söka utreda, huruvida behov föreläge att reservera de malmfyndigheter i Norrbotten, som staten disponerade, för den mellansvenska järnhanteringens malmbehov. Om ett dylikt behov icke föreläge, skulle kommissionen undersöka, om de norrbottniska fyndigheterna kunde bearbetas utan skada för den ifrågasvarande järnhanteringen. Befunnes så kunna ske, hade kommissionen att taga under övertvägande olika former för malmens tillgodogörande, varvid särskilt skulle beaktas möjligheten att nedforsla malm till de mellansvenska bruken, varefter skulle undersökas möjligheterna för en tillverkning av fosforrent tackjärn i Norrland antingen för leverans till mellansvenska ståltillverkare eller också för export. Slutligen hade kommissionen att undersöka möjligheterna för en inhemsk förädlingsindustri på grundval av de mera fosforhaltiga malmerna.

Malmkommissionen publicerade icke sitt betänkande förrän 1924. Sedan kommissionen konstaterat, att tillgångarna å järnmalm i mellersta Sverige under överskådlig tid voro tillräckliga för den mellansvenska järnhanteringen, som alltså icke behövde den norrbottniska malmen som reserv, ägnade kommissionen sin huvudsakliga uppmärksamhet åt möjligheten att i övre Norrland förädla den där befintliga malmen. Det vore enligt kommissionens mening ur ekonomisk synpunkt omöjligt att anlägga ett stort järnverk i Norrland för till-

verkning såväl för hemmamarknaden som för export av valsverksprodukter och dylikt. Det vore icke heller lämpligt att där anlägga ett tackjärnsverk i för-
ening med ett kvalitetsstålverk för export eller ett enbart tackjärnsverk för
export. Inom överskådlig tid förefunnos icke förutsättning för tillkomsten av
ett järnverk för täckande av vårt importbehov av valsat järn.

Beträffande en anläggning för tillverkning av fosforrent tackjärn för de
mellansvenska brukens behov ville det däremot synas som om en dylik till-
verkning icke vore ekonomiskt omöjlig under vissa betingelser. Men betingel-
sena vore icke för tillfället för handen: »Åtminstone förefinnes enligt kom-
missionens uppfattning för närvarande ingen anledning för staten att själv
uppträda som företagare för åstadkommande av en dylik tillverkning.» Den
särskilt tillkallade experten, professor Johansson, uttalade sig dock något star-
kare för ett enbart tackjärnsverk än malmkommissionen gjorde: »Dess bety-
delse för den svenska järnhanteringen kommer att ligga däri, att träkolsprisets
höjning vid järnverken i mellersta Sverige kommer att i viss grad hejdas, och
de svenska stålverken kunna få tillgång till ett billigare tackjärn än det, som
vid en sådan tidpunkt eljest stode till förfogande, om fortfarande hela tack-
järnstillverkningen vore förlagd till mellersta Sverige. För Norrland innebär
en dylik utveckling ett bättre tillvaratagande av malmtillgångarna och av
vad skogen ger samt ökade förvärvsmöjligheter för dess befolkning.»

Då järnmalmsexportens framtid nu är mörk eller i varje fall mycket osäker,
synes tiden vara inne att till förnyat och allvarligt övervägande upptaga frå-
gan, huruvida en järnmalmsförädling, åtminstone i någon form i Norrbotten,
såsom professor Johansson yttrade, innebär att malmen och skogen bättre till-
varatages, och att befolkningens förvärvsmöjligheter ökas. Vad malmkommis-
sionen själv yttrar om tillkomsten av sitt betänkande motiverar, att kommis-
sionens utredning göres till föremål för revision och överarbetning. Kommis-
sionen beklagade, att kriget under en följd av år omöjliggjorde ett bedömande
efter vilka principer staten lämpligen borde anpassa sina åtgärder för malm-
tillgångarnas utnyttjande, och den fortsatte: »Men även under senare år, som
å ena sidan icke medfört någon stabilisering av det ekonomiska läget, men
å andra sidan skapat en i många avseenden ändrad situation för svensk järn-
hantering och för järnmalmsfrågan i allmänhet, ha givetvis betydande svårig-
heter alltjämt förelegat för fullföljande av kommissionens uppdrag.» Till slut
mildrade malmkommissionen sin negativism i det dåvarande läget: »Ehuru det
alltså icke föreligger tillfälle att från malmkommissionens sida framkomma
med något positivt förslag, har malmkommissionen likväl velat framhålla, att
därest förhållandena i en framtid förändras, läget kan bliva väsentligen an-
norlunda och exploateringsåtgärder möjligen bliva ekonomiskt fördelaktiga och
eljest lämpliga.»

Vid en förnyad undersökning bör vederbörlig hänsyn tagas till de nya och
viktiga förhållanden, som onekligen kommit till, sedan malmkommissionen
skrev ovanstående. Till dessa förhållanden höra i främsta rummet de nya för-

ädlingsmetoder, som den tekniska utvecklingen fört i förgrunden och som i fråga om sitt värde för det inhemska malmförädlingsproblemets lösning icke kunde bedömas av malmkommissionen. Undersökningen bör också, liksom malmkommissionens, ta sikte på spørsmålet, huruvida och i vad mån en norrländsk järnmalmsförädling kan bli ett stöd för eller en konkurrent till den melansvenska förädlingsindustrin. Då statsmakterna längre fram gå att ta definitiv ställning till frågan om den norrländska järnmalmsförädlingen, böra de kunna överblicka den inverkan, deras beslut kan ha på samma näring i andra delar av landet. Och vidare bör undersökningen klarlägga, i vilka former statens medverkan till en norrbottensk järnmalmsförädling, baserad på statens egna malmtillgångar, lämpligast kan ske.

År 1930 beslöt riksdagen med anledning av en socialdemokratisk grupp-motion en utredning »angående möjligheterna att utnyttja statens gruvegendom i Västerbotten». I motionens ingress hette det: »Den otillräckliga arbetstillgång, som under en längre tid förefunnits i landet och ännu är för handen, gör det till en bjudande nödvändighet att tillvarataga alla möjligheter att öka landets ekonomiskt lönande produktion. I mån staten kan medverka härtill utan att åsidosätta sunda ekonomiska principer bör detta givetvis ske.» Och ur motionen citerade riksdagsskrivelsen bland annat: »Även gruvägaren staten bör ägna uppmärksamhet åt marknadsläget och dess utveckling och utnyttja de möjligheter till näringslivets förkovran, som tilläventyrs kunna erbjuda sig. I den mån statens gruvegendom kan tjäna detta ändamål, bör den givetvis göras produktiv, och detta är alldeles särskilt påkallat i en tid, då tillvaron av en kännbar arbetslöshet nödvändiggör de största ansträngningar för att bereda medborgarna sysselsättning och utkomst.» Samma skäl, som här utvecklats för 1930 års riksdagsbeslut om en utredning angående möjligheterna att utnyttja statens malmtillgångar i Västerbotten, tala också för att 1932 års riksdag beslutar en skyndsam undersökning om möjligheterna att genom en malmförädling bättre utnyttja statens malmtillgångar i Norrbotten och förkovra dess för hela landet betydelsefulla näringsliv.

Undersökning om möjligheterna att skapa en hemmamarknad för svensk gatsten.

Senare i denna motion utvecklas skälen för att 1932 års riksdag upprepar och vidgar föregående riksdags beslut om en beställning å sten för att därigenom söka lindra arbetslösheten inom den lamslagna stenindustrin. Och ett anslag av 5 miljoner kronor yrkas för detta ändamål, men samtidigt betonas, att staten av finansiella grunder icke kan år efter år fortsätta att medelst nya stenbeställningar inköpa sten och lagra den på hög. De statsekonomiska skälen tala mot ett sådant tillvägagångssätt. Ett nödvändigt komplement till en förnyad stenbeställning är därför, att staten vidtager rationella och energiska åtgärder för att skapa en hemmamarknad för den svenska stenen, som nu icke längre kan exporteras till de länder, där den under en lång följd av år funnit avsättning.

I främsta rummet borde det tillkomma stenindustrin att genom tillverkning

av en god produkt och genom en klok och kraftig reklam för densamma skapa en svensk hemmamarknad. Mot produktens kvalitet torde intet vara att erinra, men tyvärr måste det sägas, att industrin under stenexportens goda år försummat den hemmamarknad, som dock i den ekonomiska nationalismens och den merkantila avstängningens tidsålder är särskilt betydelsefull. Omkring 90 % av stenproduktionen har gått till utlandet, till Tyskland, Frankrike, Danmark, Argentina o. s. v. Industrin har tydligen litat till att denna export skulle förlöpa utan mankemang, och därför har den underlåtit att med önskvärd kraft arbeta för stenens användning inom landet. Anmärkningen gäller icke bara bristen på effektiv propaganda utan också försummelsen att kontrollera arbetet, där svensk sten använts för väg- och gatubeläggning. Följden härav har blivit, att stenbeläggningen ibland icke utförts med tillräcklig omsorg och sakkunnighet, särskilt vad det gäller det fasta underlaget, vadan stenen som vägbeläggningmateriel på sina ställen fått ett oförtjänt vanrykte.

Men det är icke endast ett intresse för industrin själv, att en hemmamarknad skapas som ersättning för en för tillfället förlorad och för framtiden osäker export. Statens eget intresse sammanfaller här med industrins och dess arbetares intresse. Om stenindustrin för en lång tid förlorar exporten och därigenom faller fullständigt samman, så att den icke kan försörja stenhuggarbefolkningen, nödgas staten i annan ordning sörja för dess existens och även sörja för den mängd av kommuner, vilkas förvaltning står och faller med stenindustrin. Det blir säkerligen för staten mera förlustbringande att vid ett senare skede åtaga sig det finansiella räddningsarbetet för stenhuggarbefolkningen och stenhuggarkommunerna än att på ett tidigare stadium genom upparbetande av en hemmamarknad lämna hjälp till självhjälp. Redan nu har stenindustrins sammanbrott blivit staten en dyrbar affär. Och utan en uppmuntran för avsättning inom landet av svensk sten lär det bli ännu dyrbarare.

Stenexportens lamslående beror till stor del därpå, att den svenska gatstenens avnämare, särskilt Tyskland och Frankrike, funnit stenen vara ett förträffligt vägbeläggningmaterial och därför börjat en kraftig propaganda för inhemsk sten. Det vore ingen obehörig ekonomisk nationalism, om den svenska staten på samma sätt hyste omsorg om den inhemska avsättningen av landets egna produkter. Statsmakterna ha nyligen med påfallande iver beslutat på ett annat område söka uppjobba en hemmamarknad för svenska produkter såsom ersättning för en minskad export. Att stimulera användningen inom landet av svensk sten är ur statens synpunkt lika förnuftigt och befogat som att stimulera inhemsk konsumtion av ved, träkol och andra produkter, hämtade ur skogarna.

Det gäller icke här en ekonomiskt osund uppmuntran åt en dålig vara. Från länder sådana som Tyskland och Danmark har man synnerligen goda erfarenheter av svensk gatsten. Den är visserligen dyrbar i anläggning, men den är billigare än något annat material i underhållskostnad. Den utomordentligt starkt trafikerade vägen mellan Köpenhamn och Helsingör har fungerat oklanderligt ett par årtionden utan att någon kostnad nedlagts på reparation av

densamma. Dessutom är stenen som vägmateriel särdeles lämplig för blandad trafik, där hästspända fordon förekomma. Något domslut mellan olika vägmateriel, asfalt, cementbetong eller sten, kan här icke komma ifråga, men odisputabelt är stenen ett förstklassigt, fullt brukbart materiel.

Problemet om användning av mera svensk sten på svenska gator och svenska landsvägar sammanhänger intimt med problemen om permanentbeläggningen, om vägnas klassificering och om distriktsindelningen. Dessa spörsmål äro under beredning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som 1930 erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att inkomma med generalplan beträffande vägar för den genomgående, mera långväga trafiken, samt av 1929 års vägsakkunnige och 1931 års särskilda väg- och brosakknunga. Då ett snabbt upparbetande av en hemmarknad för stenen även för staten är ett viktigt ekonomiskt intresse, borde det för staten vara angeläget, att man snarast möjligt kommer till ett resultat i dessa tekniskt och organisatoriskt besvärliga och sammanhängande frågor.

Från vissa håll förfäktar man, att vägnas böra klassificeras i riksvägar, länsvägar o. s. v., varvid riksvägnas såsom de stora nationella vägpulsådrona böra övertagas av staten och de andra omhänderhavas av mera lokala vägorgan. Från andra håll återigen är man motståndare till tanken på riksvägar, icke minst ur den kommunala skatteutjämnings synpunkt, och förfäktar tanken på landstingsområden såsom vägdistrikt och ansvariga även för de stora stråkvägnas, som passera igenom. Hur än denna brottnng till sist utfaller, torde det vara klart, att staten i vilket fall som helst har möjligheter att stimulera användningen av svensk sten. Om staten övertager vissa vägar, bör det givetvis vara ett statens intresse att till deras beläggning använda den sten, staten själv köpt och har på lager. Och om landstingsområdena svara även för de genomgående vägnas bör staten med lätthet finna lämpliga metoder att uppmuntra dem att inköpa den statsbeställda stenen.

Olika sätt att framkalla ökad användning av svensk sten äro från statens sida möjliga. Propagandan har redan vidrörts. Ett annat sätt anvisades av riksdagen i dess beslut 1931 om en stenbeställning av 3.5 miljoner kronor. Det sades i statsutskottets betänkande, att ett »något högre statsbidrag utöver normalt utgående 75 procent kan påräknas, därest gatsten väljes som permanentbeläggningmateriel». Det torde också kunna övervägas, huruvida icke stenen, borde och kunde förbilligas genom fraktlindring. Under nuvarande förhållanden äro de höga järnvägsfrakterna ofta ett avgörande hinder mot stenens transport till och användning i det inre av landet. Blott på sådana platser, där den billigare fraktfarten på sjön kan utnyttjas, anser man sig i regel av ekonomiska skäl kunna använda sten som väg- och gatubeläggningmateriel.

Statliga beredskapsarbeten.

Redan vid 1912 års riksdag framställdes begäran om utredning rörande en utvidgad statlig företagareverksamhet under tider, då den privata verksamheten inskränkes och arbetslöshet uppstår. En liknande framställning gjordes

vid 1920 års riksdag. Från den socialdemokratiska riksdagsgruppen föreslogs vid 1930 års riksdag, att hela det nuvarande nödhjälpsarbetersystemet skulle slopas och ersättas med produktiva statsarbeten, och att för kommande budgetår ett förslagsanslag av 20 miljoner kronor skulle ställas till förfogande för dylika arbeten, i främsta rummet skenfria korsningar mellan järnväg och landsväg samt därjämte avarbetande av den stora balansen i fråga om vägarbeten och skogsarbeten av olika slag å enskilda och allmänna skogar.

Riksdagen avvisade tanken på nödhjälpsarbetersystemets slopande men beslöt en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran »om en skyndsam utredning, huruvida och under vilka villkor ett reservationsanslag må böra beviljas för att efter Kungl. Maj:ts beprövande tagas i anspråk vid tillfällena av ökad arbetslöshet av mera betydande omfattning». På grundval av en genom tillkallade sakkunniga under ordförandeskap av generaldirektör Malm verkställd utredning föreslog Kungl. Maj:t vid 1931 års riksdag, att för budgetåret 1931—1932 måtte till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet anvisas ett reservationsanslag av 3 miljoner kronor. Från socialdemokratiska riksdagsgruppen väcktes en motion, i vilken man i stort sett instämde i de av Kungl. Maj:t uppdragna riktlinjerna för anordnande av beredskapsarbeten men fann den begärda summan alldeles otillräcklig för ändamålet och därför hemställde om ett reservationsanslag av 20 miljoner kronor. Statsutskottet tillstyrkte det socialdemokratiska förslaget, men riksdagen biföll en reservation, vars yrkande sammanföll med Kungl. Maj:ts förslag.

Såväl av de sakkunnigas utredning som av Kungl. Maj:ts proposition framgick oförtydligt, att det av riksdagen beviljade tremiljonersanslaget var synnerligen obetydligt i förhållande till den mängd av lämpliga beredskapsarbeten, som med lätthet kunde mobiliseras. Från de myndigheter, som av de sakkunniga anmodats att inlämna uppgifter om lämpliga beredskapsarbeten, hade föreslagits icke mindre än 705 arbeten till en sammanlagd kostnad av 156 miljoner kronor. De viktigaste posterna voro följande: Arméförvaltningen 1,481,000 kr.; marinförvaltningen 10,647,000; domänstyrelsen 7,688,000, huvudsakligen vägarbeten och dikningsarbeten; lantbruksstyrelsen 800,000, till ett större torrlägningsföretag i Norrbotten; luftfartsmyndigheten 6,150,000 för flyglandningsplatser; telegrafstyrelsen 4,293,000, huvudsakligen kabelläggningar, ödemarkstelefonlinjer och flyttning av stolplinjer; järnvägsstyrelsen 25,112,000 till skenfria korsningar samt järnvägen Malung—Vansbro; väg- och vattenbyggnadsstyrelsen 84,161,000, alltsammans till vägar, därav 74,641,000 för inläggande ansökningar om statsanslag till landsvägar m. m. i samtliga län, 3,201,000 för ödebygdsvägar i de nordligaste länen samt 6,318,000 för tillfartsvägar till inlandsbanan.

De mest betydande arbetsgrupperna i ämbetsverkens och länsstyrelsernas framställningar voro vägarbeten och skenfria korsningar. Vägarbeten föreslogs för ungefär 90 miljoner kronor, särskilt genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt domänstyrelsen, och skenfria korsningar föreslogs för 37 miljo-

ner kronor, därav 22 miljoner från järnvägsstyrelsen och återstoden genom länsstyrelserna utöver järnvägsstyrelsens förslag. Efter genomgång av dessa framställningar funno de sakkunniga, att arbetsföretag för åtminstone en kostnad av omkring 50 miljoner kronor borde komma i betraktande att utföras såsom beredskapsarbeten. Den reserv av arbeten, som man i första hand hade att räkna med, var enligt de sakkunnigas mening 422 friläggningar av plankorsningar till den förut nämnda kostnaden av 37 milj. kronor. Åtminstone de av järnvägsstyrelsen föreslagna eller av länsstyrelserna i treårsplanerna upptagna arbetena av detta slag »voro av väl vitsordad angelägenhetsgrad». Även om man stannar vid den av sakkunniga vidtagna begränsningen av lämpliga beredskapsarbeten, är det visst, att här föreligger en betydande arbetsreserv, som, långt mera än riksdagens anslag av 3 miljoner medgiver, kan och bör av staten utnyttjas, när den enskilda verksamheten stagnerar, arbetslösheten blir abnormt hög såsom nu och staten därigenom tvingas till särskilda kraftåtgärder för att bringa arbete och hjälp åt den ständigt växande mängden arbetslösa.

Vad hittills är känt om användningen av tremiljonersanslaget styrker, att beredskapsarbetena varit mycket begärliga för olika myndigheter och i all synnerhet för dem, som haft att ute i de svårast hemsökta landsdelarna söka komma till rätta med arbetslöshetsproblemet och den ekonomiska misären för både enskilda och kommuner. De olika myndigheterna anmodades att ofördröjligen inkomma med förslag till beredskapsarbeten för omedelbart utförande, och redan i juli 1931 förelåg från deras sida en önskelista, vars totala kostnad var flerdubbelt större än det beviljade anslaget, och då hade ändock vid denna tidpunkt de flesta länsstyrelser icke låtit höra av sig.

Från ämbetsverken hade föreslagits arbeten för sammanlagt 5,438,765 kronor. Av dessa kommo 2,923,565 på armé- och marinförvaltningarna, till övervägande delen diverse byggnads- och vägarbeten; 754,400 på järnvägsstyrelsen, vägportar och vägbroar; 329,000 på telegrafstyrelsen, telegrafledning i ödebygden. I övrigt representerade domänstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning samt lotsstyrelsen med obetydliga belopp. Det gällde endast några smärre väg-, gruv- och hamnrensningsarbeten för tillsammans blott ett hundratusental kronor.

De av ämbetsverken föreslagna arbetena voro rätt ojämnt fördelade på de olika länen. Främst kom Blekinge län (till stor del genom förslag från marinförvaltningen) med arbeten för en kostnad av 1,632,415 kr., därefter Göteborgs och Bohus län med 847,600 kr. och Norrbottens med 626,100 kr. (till stor del från arméförvaltningen föreslagna arbeten i Boden). På Västernorrlands län kom blott 71,300 kr. och på Västerbottens län 46,400 kr.

Ämbetsverkens förslag kompletterades med förslag från länsstyrelserna i en del län, nämligen Göteborgs och Bohus, Blekinge, Värmland, Stockholm, Västmanland, Västernorrland, Jämtland och Västerbotten. Den totala kostnaden för de av länsstyrelserna föreslagna och kostnadsberäknade beredskaps-

arbetena steg till 3,872,824 kronor. Till den summan bör läggas några miljoner för arbeten, som länsstyrelserna föreslogo utan att fixera någon viss kostnad. De av länsstyrelserna föreslagna arbetena fördelade sig på de olika länen sålunda:

Göteborgs och Bohus län: fiskehamnar vid Björkö, Stora Kornö och Klädesholmen för 302,100 kr., 8 skenkorsningar för obestämd kostnad; Värmlands län: 10 skenkorsningar för 876,000 kr.; Stockholms län: 4 skenfria korsningar och en fiskehamn vid Utö för obestämd kostnad; Västmanlands län: 3 järnvägs korsningar för 178,200 kr.; Västernorrlands län: 4 skenfria korsningar för 295,000 kr., 7 ödebygdsvägar för 469,606 kr., en tillfartsväg till inlandsbanan för 388,124 kr., 2 fiskehamnar för 203,700 kr. såsom del av ett för några år sedan uppgjort byggnadsprogram för 9 fiskehamnar om 596,900 kr., 3 vägar arbeten å kronoparker för 100,000 kr. såsom del av ett större byggnadsprogram om 8 vägar för 172,550 kr., skogsvårdande arbeten på kronoparkerna utan uppgiven kostnad, undersökning om utbyggande av statens vattenfall, brobyggnad vid Sandö jämte vägomläggning 600,000 kr.; Jämtlands län: 2 skenfria korsningar och 3 ödebygdsvägar för sammanlagt 440,100 kr.; Västerbottens län: 7 skenfria korsningar samt tillfartsvägarna västerifrån till inlandsbanan, kostnaderna icke fixerade.

Den totala kostnaden för de beredskapsarbeten, som ämbetsverken och länsstyrelserna begärde, uppgick alltså till avsevärt mera än 10 miljoner kronor, vadan riksdagens anslag av tre miljoner kronor alls icke räckte till att tillmötesgå de omedelbara behoven och anspråken. Hela anslaget förbrukades också i det närmaste på ett par månader. Den första fördelningen skedde i oktober och redan före jul hade Kungl. Maj:t beslutat anslag till beredskapsarbeten för 2,369,800 kr. Mer än hälften, eller 1,352,700 kr. hade anslagits till skenfria korsningar i Göteborgs och Bohus, Värmlands, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län, och till fiskehamnar och farleder i Bohuslän och Blekinge hade anslagits 424,000 kr.

Vid anslagsfördelningen mellan de olika länen har Kungl. Maj:t i samråd med arbetslöshetskommissionen sökt i främsta rummet bispringa de län, som hade den största arbetslösheten. Om en dylik fördelningsprincip är ingenting annat än gott att säga, om blott icke anslaget varit så njuggt tilltaget, att många befogade framställningar måste tillsvidare lämnas åt sidan. På Bohuslän med dess stora arbetslöshet bland stenhuggarna kom 701,500 kronor och på Blekinge, det andra stenhuggarelänet, 176,000 kr. I övrigt skiftades anslaget ut på de hårt betryckta skogsprovinserna, Norrland jämte Värmland och Dalarna. På Norrbottens län kom 357,325 kr., på Gävleborgs län 387,750 kr., på Västernorrlands 189,925 kr. och på Värmland 122,350 kr., samtliga dessa i hög grad lidande av skogsindustrins ekonomiska svårigheter. För dessa landsdelar ha beredskapsarbetena även i deras av statsmakterna alltför snävt begränsade omfattning tvivelsutan varit av stor värde vid sidan av statens och kommunernas övriga hjälpåtgärder.

Det bistånd, som genom beredskapsarbetena lämnats de mest behövande delarna av landet, har ändock varit mycket ringa i förhållande till antalet arbetslösa och deras hjälpbehov. Arbetslöshetskommissionens rapporter om antalet hjälpsökande arbetslösa samt antalet hjälpta och icke hjälpta inom de län, som fått största parten av beredskapsanslaget, visa detta. I sitt yttrande den 2 okt. till Kungl. Maj:t om anslagets fördelning räknade kommissionen till den av arbetslöshet hårdast drabbade länsgruppen fyra län, Norrbottens, Väster-norrlands, Blekinge, Göteborgs och Bohus län. Den 9 okt. verkställdes anslags-fördelningen i det väsentliga, och det kan väl antagas, att arbetena i de flesta fallen så gott som omedelbart sattes i gång. Men av kommissionens redogörelse för arbetslöshetens och hjälpverksamhetens omfattning vid utgången av oktober månad framgår, att vid denna tid åtminstone tre femtedelar av samtliga an-mälda arbetslösa i dessa län icke åtnjöto någon som helst hjälp av staten eller kommunen.

I Norrbottens län voro 4,021 av 5,532 anmälda utan hjälp, alltså nära tre-fjärdedelar; i Västernorrlands län 6,250 av 9,286 eller två tredjedelar; i Göte-borgs och Bohus län 3,482 av 6,948 eller hälften och detta, fastän från den 1 okt. en förbättring inträtt därigenom att effektuerandet av riksdagens be-slut om beställningar å gatsten påbörjats; och i Blekinge 886 av 2,469, varvid bör tagas med i räkningen, att statens stenbeställning även där delvis lindrat arbetslösheten. Man har av dessa uppgifter det pinsamma intrycket, att bered-skapsarbetena, ehuru skiftade ut mellan länen efter behovsprincipen, icke ens där de förlagts verkat annat än som en droppe i det stora havet. Beredskaps-arbeten måste liksom andra former av samhällets ingripande mot arbetslösheten få en långt större omfattning, såvida icke alltfort majoriteten av de arbetslösa skall lämnas utan hjälp och drivas ut i hopplöshet och desperation.

De för årets anslag beviljade beredskapsarbetena ha, såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen för anslagsfördelningen, fallit inom tvenne hu-vudgrupper. Den ena är *skenfria korsningar*, den andra är *fiskehamnar* och lik-nande arbeten. De övriga arbetena äro, med undantag för järnvägen Vansbro—Malung, av jämförelsevis mindre betydelse.

Skenfria korsningar:

Ehuru mer än hälften av det fördelade beredskapsanslaget använts för sken-fria korsningar, äro de beslutade beredskapsarbetena av detta slag endast en liten bråkdel av de arbeten, som av järnvägsstyrelsen och länsstyrelserna 1930 anmälades till de tillkallade sakkunniga såsom nyttiga och lämpliga beredskaps-arbeten. Av länsstyrelsernas vid fördelning av tremiljonersanslaget ingivna framställningar om arbeten med skenfria korsningar ha en mängd måst för tillfället föras åt sidan, emedan anslaget varit för knappt. Och sannolikt kom-ma länsstyrelsernas framställningar om sådana arbeten att ansenligt ökas inom den närmaste tiden, för den händelse att beredskapsanslaget av stats-makterna förnyas. Järnvägsstyrelsen har nämligen satt sig i förbindelse med

länsstyrelserna för att få veta »vilka av länsstyrelsernas korsningsfrågor äro så avancerade i förhållande till vägmyndigheter och vägintressenter, att de arbetsobjekt, de avse, skulle kunna företagas till omedelbart utförande, så fort de tekniska konstruktionerna föreligga färdiga, och, efter nödig framställning hos Kungl. Maj:t, medel för anläggningarnas bekostande eventuellt anvisats». Och järnvägsstyrelsen har för sin del lovat snabb expedition: »I den mån svar inkomma från länsstyrelserna, som utvisa, att av dem föreslagna anläggningar äro i huvudsak utredda genom vägmyndigheternas försorg, och sedan fullständiga arbetsplaner till dessa vägföretag genom vederbörande banbefäls och vägingenjörers försorg blivit upprättade, komma förslagen därtill att till Kungl. Maj:t insändas.» Länsstyrelserna, framförallt i länen med den största arbetslösheten, lära icke försumma att följa järnvägsstyrelsens välvilliga anmodan, så mycket hellre som de i allmänhet kunna helt instämma i länsstyrelsens i Göteborgs och Bohus län motivering för vissa arbeten med skenfria korsningar, att de äro »synnerligen väl ägnade att utföras som beredskapsarbeten och rörande vilka, förutom den betydande arbetslösheten inom länet, behovet av arbetenas snara utförande gör det i hög grad önskvärt, att de nu komma till stånd i denna ordning».

Den socialdemokratiska riksdagsgruppen har i sina motioner om beredskapsarbeten vid 1930 och 1931 års riksdagar kraftigt uttalat sig för, att detta slags arbeten borde snarast möjligt och i största utsträckning mobiliseras som beredskapsarbeten mot arbetslöshet. Vi understryka ånyo dessa synpunkter så mycket kraftigare som arbetslösheten nu är svårare än då.

Fiskehamnar:

Att fiskehamnsarbetena närmast efter de skenfria korsningarna nu kommit i åtanke såsom beredskapsarbeten är i sin ordning, om man tar hänsyn till, att det av riksdagen under en följd av år beviljade anslaget till »statsunderstödda fiskehamnar» icke på långt när svarat mot det från kustprovinsernas fiskarbefolkning och myndigheter länge och energiskt anmälda behovet, som även haft en varm förespråkare i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. De framställningar från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt från länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, vårt främsta fiskerilän, som återfinnas i Kungl. Maj:ts proposition vid 1926 års riksdag och till vilken sedermera gång efter annan hänvisats, kan förtjäna att bringas i erinran. Nämnda länsstyrelse framhöll i skrivelse till Kungl. Maj:t hösten 1925, att behovet av utvidgning och förbättring av fiskehamnarna i länet var trängande, att inom länet förslag redan upprättats till arbeten för en kostnad av 2,480,000 kronor med ett beräknat statsbidrag av 2,230,000 kr., och att ett högre årligt statsbidrag var nödvändigt för statsunderstödda fiskehamnar. Samtidigt meddelade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till Kungl. Maj:t i fråga om medelsbehovet, att fyra fullständiga ansökningar med en beräknad byggnadskostnad av 552,000 kronor redan låge inne, och att förutom dessa funnos planer uppgjorda till en mängd hamnarbeten, vilkas utförande beräknades kräva mera än 5,000,000 kronor.

Det ena året efter det andra har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen påyrkat avsevärt högre anslag än dem Kungl. Maj:t plägat föreslå och riksdagen bevilja, detta för att företagen »måste kunna inom rimlig tid bringas till utförande och ytterligare ansökningar även måtte i sinom tid kunna tillgodoses». Så yttrade styrelsen i sin anslagsbegäran till 1929 års riksdag: »Till undvikande av en alltmera stegrad stockning i avvaktan på statsbidrag för vilande och av bifall förtjänade ansökningar torde det vara i högsta grad påkallat att företaga en åtminstone i någon mån effektiv ökning av ifrågavarande anslag. Eljest skulle för övrigt riskeras, att endast sådana ombyggnader av skadade hamnar, som ej kunde uppskjutas, och andra av likartade skäl mera pressande arbeten skulle komma i åtnjutande av anslag, under det att många arbeten, som väl behövde och förtjänade att komma till utförande, skulle fördröjas i alltför hög grad.»

I sin beräkning av medelsbehovet för budgetåret 1931—1932 uppskattade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen det statliga anslagsbehovet till 2,678,000 kronor, av vilka 1,508,000 kronor kommo på företag, som redan voro författningsenligt planerade, och 1,170,000 kronor på hamnarbeten, för vilka fullständiga handlingar inväntades. Styrelsen ansåg det vara »i hög grad påkallat att företaga en i avsevärd mån effektiv ökning» av anslaget. »Vidare skulle, för den händelse ej nödiga medel beviljades, de skadade hamnarna genom ett fördröjande av beslut om anslag till deras iståndsättande komma att ytterligare skadas av stormar och is, varigenom kostnaderna skulle komma att i hög grad stiga. Till undvikande härav samt till förhindrande av att anläggning av andra hamnar, som väl behövde och förtjänade att komma till utförande, skulle fördröjas i alldeles oskälig grad till allvarligt men för fiskets utveckling, syntes det styrelsen, att starka skäl föreläge för statsmakterna, att för kommande budgetår besluta en effektiv anslagsökning.» Till detta budgetår inkom också länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län med en enträgen vädjan i samma riktning. I fråga om »ett betydande antal» fiskehamnar i länet vore behovet av förbättring »oavvisligt», och vid fördelningen av riksdagens anslag för budgetåret 1930—1931 av 250,000 kronor förelågo allenast från Göteborgs och Bohus län ansökningar om statsbidrag av mera än 500,000 kronor, sålunda över dubbelt så mycket som hela anslaget.

Till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens samt länsstyrelsens för Göteborgs och Bohus län anförda synpunkter ansluta vi oss, och yrka vi, att det sedvanliga extra reservationsanslaget för statsunderstödda fiskehamnar måtte för budgetåret 1932—1933 förhöjas i enlighet med vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit eller till kronor 420,000. Men vid sidan härav anse vi, att dessa arbeten både med hänsyn till nyttan och den lokala förläggningen äro synnerligen lämpade att mera än under det förflutna året skett tagas i anspråk som beredskapsarbeten. För den arbetslösa stenhuggarbefolkningen i de sydsvenska kustlänen kunna de bereda arbetsmöjligheter av stort värde, och detsamma gäller fiskarebefolkningen, vars hårda och livsfarliga yrke endast ger dem ett knappt livsuppehälle. Det bör enligt vårt förmenande icke bli

fråga om några onödigt dyrbara anläggningar i stil med tidigare fiskehamnsbyggen, utan snarare om barriärer och vågbrytare till skydd mot storm och hög sjö. Stora värden för fiskarna stå på spel vid hårt väder, då fiskeflottorna och farkosterna oftast ligga oskyddade. Och i dessa värden har staten stor del i form av lån ur fiskerilånefonden.

Förberedande gruvarbeten:

Till förberedande gruvarbeten i Malå socken, Västerbottens län, har Sveriges geologiska undersökning av beredskapsanslaget tilldelats 40,000 kronor. Inom denna arbetsgrupp borde det vara möjligt att skapa fram ett icke ringa antal nyttiga och lämpliga arbetsföretag. För den uppfattningen har kommerskollegium givit uttryck i sitt yttrande 1931 till K. M:t angående beredskapsarbeten. Kommerskollegium förordar en grundligare undersökning av statens malmfyndigheter i Västerbotten: »Dylika undersökningsarbeten borde eventuellt omfatta såväl jordschaktning för blottande av malm som även anläggning av schakt och undersökningsarbeten under jord. Vid dylika arbeten skulle, visserligen i begränsat antal, såväl egentliga anläggningsarbetare, jordschaktare som gruvarbetare kunna beredas tillfälligt arbete. Därest de utförda undersökningarna ledde till önskat resultat, borde desamma dessutom kunna giva upphov till vissa mera permanenta arbetstillfällen.» Det är livligt att hoppas att kommerskollegii förnuftiga och framsynta anvisning om beredskapsarbeten tages mera ad notam under det kommande budgetåret.

Sveriges geologiska undersökning synes för sin del beredd att forcera de förberedande gruvarbetena, i den mån staten är villig att lämna medel. Om det närmast liggande arbetsprogrammet har överdirektör Axel Gavelin meddelat, att en kraftig aktion förberedes i de nyupptäckta norrländska malmfälten. Årets geologiska undersökningar i Västerbotten komma att bli mycket omfattande och bedrivs efter såväl praktiska som vetenskapliga linjer. De avse i första hand att vinna en detaljerad kännedom om berggrunden med dess nyttiga bergarter och malmer och därjämte en för praktiska ändamål avsedd inventering och kartläggning av de olika jordartstyperna. Dessa arbeten skola utsträckas även till närgränsande delar av Norrbottens län. I anslutning härtill komma, »i mån av tillgång på medel», säger överdirektör Gavelin, omfattande undersökningsarbeten att bedrivs inom de särskilt malmförande delarna av Västerbottens län, där geologiska undersökningar upptäckt en hel mängd nya malmfyndigheter. Dessa arbeten skola framförallt inriktas på de lovande fynd, som gjorts de båda sista somrarna av guldhaltiga kopparmalmer inom Malå socken. Och även en del malmfyndigheter inom Norsjö socken torde till sommaren bli föremål för vissa undersökningar.

Den grundliga och systematiska undersökning av dessa trakter, som statens geologiska institut i större skala planlägger, är givetvis av utomordentligt värde för ett riktigt bedömande av vår nya guldförande bergslags framtidsutsikter och för statens utnyttjande av sina naturtillgångar därstädes. Och det lämnar väl-

behöfliga arbetstillfällen icke blott för den inre västerbottniska och norrbottniska skogsbygdens delvis arbetslösa befolkning utan kanske också i någon mån för arbetslösa gruvarbetare från de norrbottniska malmfälten. Därför är det ett statsintresse, att beredskapsanslaget här utan dröjsmål kommer till användning.

Nödlandningsfält som beredskapsarbeten.

Vid redogörelsen för de förslag till beredskapsarbeten, som fördes fram under den Malmska kommitténs utredning, anfördes att luftfartsmyndigheten upptog nödlandningsfält för 6—7 miljoner kronor såsom lämpliga beredskapsarbeten. Det gällde närmast det stora projektet att anlägga 15—20 nödlandningsfält på flyglinjerna Stockholm—Malmö och Göteborg—Malmö. Med hänsyn till flygtrafikens hastiga utveckling ansågos dessa anläggningar vara både nyttiga och nödiga. Om staten hade råd att iordningställa dessa nödlandningsfält, skulle ett par tusen arbetare där kunna få sysselsättning.

Sedan dess har frågan avancerat. Svenska luftfartsförbundet har hos Kungl. Maj:t begärt anslag till nödlandningsfält å luftfartsleden mellan Stockholm—Malmö samt Malmö—Göteborg och vidare till norska gränsen. Genom kommunikationsdepartementet har luftfartsförbundets förslag ytterligare granskats, kompletterats och kostnadsberäknats. Och vid årets riksdag har Kungl. Maj:t framlagt en bland annat av generalpoststyrelsen och kommerskollegium tillstyrkt plan till nödlandningsfält efter dessa tvenne luftfartslinjer. Kostnaden för landningsfältens iordningställande skulle uppgå till något över 7 miljoner kronor, i vilken summa dock icke inginge den till omkring 2 miljoner kronor uppskattade kostnaden för de kommunala flygplatserna i Stockholm och Göteborg. Dessa arbeten vore synnerligen lämpliga som ett medel till arbetslöshetens bekämpande. I enlighet med 1930 års förslag från luftfartsmyndigheten förordas de till utförande såsom beredskapsarbeten.

Övriga beredskapsarbeten, kostnader och direktiv.

Av beredskapsanslaget har 300,000 kronor i enlighet med riksdagens beslut ställts till disposition för byggandet av järnvägen Vansbro—Malung. Järnvägsstyrelsens kostnadsberäkning för hela järnvägsbygget slutade på 3,300,000 kronor, och av det för budgetåret 1931—1932 nödiga anslaget, 600,000 kronor, ansågs hälften böra utgå av beredskapsanslaget, emedan byggnadsföretaget betraktades såsom ett led i de statliga åtgärderna till motverkande av arbetslösheten. Anläggningen beräknades kräva omkring 130,000 dagsverken för jord-, sten- och träarbetare, bergsprängare samt arbetare för räsläggning och grusning. Det är av samma skäl rimligt att även för budgetåret 1932—1933 en del av kostnaden för järnvägsbygget utgår ur anslag för beredskapsarbeten.

Den tanken har offentligen förts fram, att staten borde med anknytning till den norrländska stambanan vid Bastuträsk draga fram en järnväg till de

statliga malmfyndigheterna i Malå, och att ett dylikt järnvägsbyggnadsarbete vore synnerligen lämpligt för motarbetande av den i övre Norrland stora arbetslösheten. Klart synes vara att utan en järnväg till de statliga malmfälten bli dessa aldrig utnyttjade som tillbörligt äro. Därför bör det vara ett statens intresse att undersöka, huruvida med hänsyn till statens malmtillgångar och deras framtida exploatering en sådan järnväg kan anses ur statsekonomiska synpunkter påkallad. Skall en dylik järnväg över huvud taget komma till stånd, vore det fördelaktigast, att den byggdes under en ekonomisk lågkonjunktur som den nuvarande. Byggnadskostnaderna bleve de billigaste, och byggnadsarbetet komme vid den lägligaste tidpunkten för de många arbetsbehövande. Av dessa skäl är en förutsättningslös och skyndsam undersökning att förorda.

1930 års motion pekade även på skogsarbeten och vägarbeten såsom lämpliga beredskapsarbeten. Sådana böra givetvis även i fortsättningen rymmas inom beredskapsarbetenas ram och sättas i gång med medel ur detta anslag i den mån de äro nyttiga och av värde för arbetslöshetens bekämpande. Men dessutom söka vi i år att tillgodose samma önskemål genom att föreslå kraftiga förstärkningar av de anslag, som utgå till såväl skogsarbeten som vägarbeten. Och därjämte föreslå vi en speciell hjälpaktion för att skaffa arbeten åt stenhuggarbefolkningen.

För anordnande av beredskapsarbeten föreslå vi en summa av 30 miljoner kronor. Med hänsyn till den starkt stegrade arbetslösheten kunde ett ännu högre anslag till beredskapsarbeten synas önskvärt. Att vi stannat vid denna summa beror dels därpå, att vi, såsom ovan sagts, sökt på annat sätt skapa fram en myckenhet arbetstillfällen i den öppna marknaden, dels därpå att vi dessutom föreslå ett anslag av 20 miljoner kronor att huvudsakligen användas till kontantunderstöd för denna hjälpverksamhets utsträckande till ett större antal hjälpsökande, när tillräckliga arbetstillfällen icke kunna erbjudas de arbetslösa.

De direktiv för beredskapsarbetena, som framlades i Kungl. Maj:ts proposition vid 1931 års riksdag, vunno i stort sett den socialdemokratiska riksdagsgruppens gillande. Från andra håll däremot framfördes starka farhågor. Beredskapsarbetena skulle bringa virrvarr i den statliga hjälpverksamheten. Den hitintills vunna erfarenheten har icke bekräftat farhågorna. Maskineriet har fungerat utan gnissel. Beredskapsarbetena ha, ehuru otillräckliga, varit en god och eftersökt hjälp för de myndigheter, som närmast haft att söka lindra arbetslösheten. De av 1931 års riksdag beslutade direktiven synas därför böra i huvudsak följas även i fortsättningen. Dock vilja vi nu, liksom vid 1931 års riksdag, understryka, att bestämmelsen om »fullgod arbetskraft» icke bör givas en för snäv tolkning. Vid valet av arbetare för utförande av okvalificerat arbete finnes ingen anledning att ovillkorligen kräva tidigare vana vid grovarbete. Ur arbetslöshetssynpunkt måste det anses önskligt att, även om grovarbetare skola i främsta rummet ifrågakomma, andra arbetargrupper dock icke böra

vara alldeles utestängda. Det är angeläget, att beredskapsarbetena stå öppna för så vidsträckta yrkesgrupper som möjligt.

Förstärkning av vägbyggnadsanslagen.

I sina riksdagspetita för budgetåret 1932—1933 rörande de sedvanliga anslagen till olika slag av vägbyggnader har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen velat tillstyrka en avsevärd höjning av så gott som samtliga vägbyggnadsanslag. Det faktiska anslagsbehovet är långt högre än som angives av de av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillstyrkta anslagen. Detta har också styrelsen öppet skrivit ut i fråga om de viktigaste anslagsposterna, landsvägar och vanliga bygdevägar, enklare bygdevägar, ödebygdsvägar och enskilda utfartsvägar. I alla dessa fall har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett väsentligen högre anslag vara »synnerligen önskvärda», och den har lämnat ett rikt sakmaterial, som tillfyllestgörande styrker dess uppfattning. I själva verket har vägbehovet och arbetslösheten inom de olika vägdistrikten redan sprängt de fastställda flerårsplanerna. I konselj efter konselj behandlas framställningar om tillstånd att påbörja vägföretag utom flerårsplanerna.

Skälet till att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke helt ut följt sin sakliga övertygelse har den också tydligt angivit. Den har gång efter annan erinrat om den från finansministern utgångna vädjan till alla statsmyndigheter att iakttaga sparsamhet. Vid det ena vägbyggnadsanslaget efter det andra återkomma orden: »I anslutning till Eders Kungl. Maj:ts cirkulär den 12 juni 1931 till statsmyndigheterna angående sträng återhållsamhet i avseende å framställningar om anslagsäskanden att föreläggas 1932 års riksdag anser sig styrelsen icke böra äska högre anslagsbelopp», eller liknande.

För visso är sträng sparsamhet med statens medel av nöden i dessa statsfinansiellt brydsamma tider. Men de anslagsäskanden, det här gäller, äro av den nyttiga natur, både i och för sig och genom att tillhandahålla lämpliga arbetsobjekt åt behövande, att de just under en ekonomisk kris med stagnation i den allmänna arbetsprocessen snarare böra tillåtas svälla ut än bli föremål för beskärning. Dessa vägbyggnader lämna arbete och kontantinkomster icke blott åt den permanenta vägbyggnadsarbetarekåren, som delvis kommit i den sammansmältande järnvägsbyggnadsarbetarekårens ställe, utan också åt den jordbruks- och skogsbygdsbefolkning, som i stor utsträckning drabbats av arbetslöshet och som genom priset på jordbruksprodukter och genom bristen på biförtjänster i skogsarbete eller annorledes dragas med stora svårigheter för livsuppehållet samt för betalning av skatter, amorteringar och räntor. Och genom att knyta avlägset liggande byar och människor samman med den mera odlade bygden och med större samhällen, genom att underlätta införseln av deras nödvändighetsvaror och utförseln av deras produkter, ge de det smärre jord- och skogsbruket möjlighet att mera än förut stå på egna ben.

Vi ha förut utvecklats nödvändigheten av att kristidens hjälpaktion i främsta

rummet måste gå ut på att skapa bättre försörjningsmöjligheter åt de mindre och fattigare jord- och skogsbrukarna liksom åt arbetarebefolkningen i dess helhet. I överensstämmelse med denna åskådning anse vi därför, att staten bör, så länge krisen varar, sträcka sig avsevärt längre i fråga om dessa vägranlag än den förut gjort. En underlåtenhet från statens sida i detta hänseende kan betyda, att staten nödgas på annat sätt, till och med utan samband med ett nyttigt arbete, lägga ut betydande penningmedel för att komma nödlidande människor och hårt betryckta kommuner till hjälp. För det allmänna liksom för den enskilde är det ur alla synpunkter fördelaktigare, att i första hand ordinära och nödvändiga arbetsuppgifter tillgodoses vid anslagsfördelningen. Ju flera sådana arbeten upptagas, desto mindre summor behöver staten lämna till arbetslöshetsunderstöd.

Utöver de för år 1931—1932 beviljade anslagen till olika vägbyggnader föreslå vi för 1932—1933 en *sammanlagd ökning av 8,190,000 kronor*. Denna anslagsökning fördelar sig sålunda: landsvägar och vanliga bygdevägar 5,000,000 kr., enkla bygdevägar 1,150,000 kr., ödebygdevägar 1.100.000 kr., tillfartsvägar till inlandsbanan 500,000 kr., enkla bygdevägen Areavaara—Kieksisvaara i Norrbotten 40,000 kr. samt enskilda utfartsvägar 400,000 kr.

Landsvägar och vanliga bygdevägar:

Enligt upprättade flerårsplaner skulle länens sammanlagda anslagskrav för byggande av landsvägar och vanliga bygdevägar under budgetåret 1930—1933 uppgå till något över 15,000,000 kronor. Riksdagen har förut beviljat 5,000,000 kr. för år 1930—1931 samt 5,250,000 kr. för år 1931—1932, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har nu föreslagit samma belopp, 5,250,000 kr. för 1932—1933, det återstående året av treårsperioden. Detta har skett med åberopande av Kungl. Maj:ts besparingscirkulär. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har velat gå väsentligen längre, och som starka skäl för ett högre anslag har den bland annat anfört: »Av nämnda flerårsplaner framgår, att till fullbordande av arbeten, som med statsbidrag igångsättas under perioden 1931—1933, erfordras i statsbidrag efter nämnda periods slut för ifrågavarande ändamål omkring 8,000,000 kr. Vidare framgår av de till flerårsplanerna fogade redogörelserna för de viktigare företag, vilka icke upptagits i flerårsplanerna och vilka, såvitt kan överskådas, synas böra komma till utförande inom länen, att synnerligen stora krav föreligga på statsbidrag till ifrågavarande slag av vägbyggnader. Någon nedgång i anslagsbehovet till landsvägar och vanliga bygdevägar kan icke förväntas ske under de närmaste åren. Av de utav länsstyrelserna uppgjorda treårsplanerna med tillhörande redogörelser framgår, att en höjning av ifrågavarande anslag borde vidtagas, om vägnätet skall kunna bli utbyggt inom rimlig tid.»

Med hänvisning till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens yttrande föreslå vi, att anslaget å 5,250,000 kr. för byggande av landsvägar och vanliga bygdevägar måtte för år 1932—1933 *förstärkas med 5,000,000 kr.*, och vi hålla före,

att ett dylikt extra förstärkningsanslag bör reserveras för sådana vägarbeten, som icke äro utförda utan kunna med dessa medel genast sättas i gång. Genom en sådan användning komma medlen att lämna den största och mest omedelbara hjälpen mot den rådande arbetslösheten.

Vid sidan av vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen yttrat må dessutom anföras, att med nu gällande bidragsprocenter till vägbyggnad och vägunderhåll räcka bilskattemedlen icke till för vägarbeten i samma omfattning som hittills. Man har kunnat förmärka dels en tendens från vägdistrikten att med ökad skuldsättning leva på förskott, dels en tendens att i väsentlig grad inskränka vägförbättringsarbetena. Sedan en ständigt ökad del av bilskattemedlen reserverats för vägunderhållet ha vägbyggnadsmedlen sjunkit mer och mer. Under de senaste åren har den för vägbyggnader tillgängliga delen av bilskattemedlen minskat med omkring fem miljoner kronor. Härtill kommer att för budgetåret 1932—1933 den totala summan av tillgängliga bilskattemedel knappast torde uppgå till de 68 miljoner kr., varmed väg- och vattenbyggnadsstyrelsen optimistiskt räknat. Den har i sina kalkyler utgått ifrån en stegring i automobiltrafiken i ungefär samma utsträckning som under de senare åren ägt rum. Man torde befinna sig på en säkrare sida, om man försiktigtvis räknar med att den kraftiga inskränkning i det internationella varuutbytet, som skett sedan hösten 1931, kommer att medföra en ansenlig minskning i den beräknade skattestegringen i fråga om automobiler, gummiringar och bensin. Så har importen till Sverige av bensin hösten 1931 varit betydligt mindre än tidigare. Och det kan förväntas, att statsmakternas åtgärder för bensinens ersättande med svenskt motorbränsle har ett visst inflytande i samma riktning under det kommande budgetåret. Ett sådant bakslag lär gå ut över vägbyggnaderna likaväl som över vägunderhållet.

Till ungefär samma slutsats har svenska vägbyggnadsentreprenörföreningen, till vilken ett flertal av landets väg- och brobyggnadsentreprenörer äro anslutna, kommit i sin framställning i november 1931 till Kungl. Maj:t, att förslagsvis 5 milj. kr. måtte anvisas till förstärkning av anslaget till väg- och brobyggnader. Genom ett sådant ökat anslag komme arbetslösheten bland hithörande arbetare att i hög grad minskas och förebyggas, framhåller föreningen, och en motsvarande lättnad komme att uppstå i fråga om behövliga medel för arbetslöshetens bekämpande. Redan nu hade arbetslösa vägarbetare i viss omfattning tvingats att söka sig till de statliga nödhjulsarbetena, och detta bleve framdeles säkerligen fallet i allt större omfattning, om icke särskilda åtgärder vidtagas.

Svenska väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet har också under höstens lopp framfört sina bekymmer till Kungl. Maj:t, lika starkt och av liknande karaktär. I en framställning till Kungl. Maj:t den 7 oktober 1931 skriver förbundet med anledning av arbetslösheten bland vägarbetarna samt kravet på mera vägbyggnader såsom nödhjulsarbeten bland annat: »Det kan ju icke finnas någon anledning att direkt rikta sig mot den tanken, att vägarbeten böra

igångsättas i största möjliga utsträckning för att hindra uppkommen arbetslöshet, men det måste sägas ifrån, och det med skärpa, att ett arrangemang, som utestänger de vanliga arbetarna från arbete och till respektive vägbyggen överflyttar arbetslösa från industrin, icke kan vara en förnuftig åtgärd, utan den är av det slag, att den måste bannlysas.» Något senare anhöll kommunikationsdepartementet om uppgift angående arbetslösheten bland de inom förbundet organiserade vägarbetarna. Förbundet sände ut cirkulär till samtliga sina avdelningar med anmodan, att de skulle för sista veckan av oktober meddela, dels antalet arbetslösa förbundsmedlemmar, dels antalet arbetslösa inom andra organisationer av vägarbetare, dels — så långt det lät sig göra — antalet arbetslösa oorganiserade vägarbetare. Utredningens resultat, som bearbetades länsvis, blev följande.

Förbundet var representerat inom 199 vägdistrikt med tillsammans 4,800 vägmil, och inom dessa distrikt var antalet arbetslösa förbundsmedlemmar sista veckan i oktober 2,938, av vilka 413 kommo på Västernorrlands län med den största arbetslösheten av samtliga län. Antalet arbetslösa inom andra organisationer uppgick till 1,514 och antalet arbetslösa oorganiserade till 2,215. Totala antalet arbetslösa vägarbetare uppgick alltså till 6,707, varvid bör observeras, att siffrorna från de olika avdelningarna visserligen i allmänhet äro exakta men dock i åtskilliga fall byggda på en viss uppskattning. Därest förhållandena skulle vara likartade inom övriga vägdistrikt, säger väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet, skulle den sammanlagda arbetslösheten av vägarbetare i hela landet uppgå till i runt tal 11,000. Då vägarbetarekåren räknas till ungefär 20,000 man, skulle sålunda vid pass hälften av densamma vara arbetslös.

Enkla bygdevägar:

För byggande av enkla bygdevägar anvisade riksdagen 1931 ett belopp av 1,350,000 kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har föreslagit, att anslaget för 1932—1933 skall utgå med 1,500,000 kr., alltså 150,000 kr. mera än föregående år. Denna höjning är knappast tillräcklig att neutralisera den minskning i den takt, varmed dessa vägbyggnader enligt upprättade flerårsplaner äro avsedda att bedrivas, som vållats av riksdagens beslut 1931, att statsbidrag finge utgå med högst tre fjärdedelar i stället för, såsom tidigare, två tredjedelar. Emellertid är väg- och vattenbyggnadsstyrelsen väl förtrogen med önskvärldheten att anslaget ytterligare förstärkes, och den lägger även fram skälen härför.

Enligt flerårsplanerna skulle, erinrar styrelsen, för fullbordande av arbeten, som med statsbidrag igångsättas under perioden 1931—1933, erfordras i statsbidrag omkring 4,400,000 kr., eller 2,200,000 kr. per år. Utanför flerårsplanerna finnas, säger styrelsen vidare, viktiga vägföretag, som enligt styrelsens mening böra komma till utförande i länen, vadan »synnerligen stora krav föreligga på statsbidrag». Och liksom i fråga om landsvägar och vanliga bygde-

vägar anser sig styrelsen sammanfattande böra uttala, att »någon nedgång i anslagsbehovet till byggande av enkla bygdevägar icke kan förväntas under de närmaste åren», och att »en höjning av ifrågavarande anslag bör vidtagas, om vägnätet i vad avser enkla bygdevägar skall kunna bliva utbyggt inom rimlig tid». Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uppgifter och uttalanden lämna starka skäl för att ett avsevärt större anslag beviljas än det, vid vilket styrelsen av besparingsskäl har stannat. Vi föreslå därför, att det för 1932—1933 föreslagna extra reservationsanslaget av 1,500,000 kr. måtte ökas till 2,500,000 kronor.

Ödebygdsvägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands samt Kopparbergs län:

Till byggande av ödebygdsvägar beviljade 1931 års riksdag 900,000 kr., vilka fördelades sålunda: Norrbottens län 270,000, Västerbottens 250,000, Jämtlands 205,000, Västernorrlands 145,000 och Kopparbergs 30,000. Länsstyrelserna ha för år 1932—1933 begärt: Norrbotten 350,000 kr., Västerbotten 280,000, Jämtland 225,000, Västernorrland 200,000 (»minst») och Kopparberg 120,000, eller tillsammans 1,175,000 kr. (»minst»). Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har ansett »en höjning av anslaget i den omfattning, som av länsstyrelserna framhållits, vara synnerligen önskvärd», men med anledning av Kungl. Maj:ts besparingscirkulär har den föreslagit endast 1,000,000 kr. att fördelas sålunda: Norrbotten 310,000 kr., Västerbotten 275,000, Jämtland 220,000, Västernorrland 150,000 och Kopparberg 45,000.

Av de upplysningar, som länsstyrelserna lämnat i sina ansökningshandlingar, framgår, att det faktiska anslagsbehovet är väsentligen större än som anges av deras relativt blygsamma anslagsyrkanden för år 1932—1933, även de tillkomna i anslutning till Kungl. Maj:ts besparingscirkulär. Länsstyrelsen i Jämtland har meddelat, att utöver de ödebygdsvägar, för vilka den begärt ett statsanslag av 225,000 kr., finnas dylika vägar kostnadsberäknade till ett sammanlagt belopp av 1,578,500 kr., och att dessutom till länsstyrelsen inkommit framställningar om anläggning av ytterligare 24 ödebygdsvägar, »av vilka de flesta voro synnerligen behöfliga och därför snarast möjligt borde komma till utförande». Och länsstyrelsen i Västernorrland har meddelat, att en av vägingenjören upprättad utredning rörande ödebygdsvägar inom länet upptager dylika vägar till en beräknad kostnad av närmare 2,000,000 kr.

Det allmänna behovet av högre anslag och snabbare byggnadstempo ha flera länsstyrelser i kraftiga ordalag understrukt. Länsstyrelsen i Norrbotten anför, »att behovet inom nämnda län vore ojämförligt mycket större än annorstädes och att de tidigare beviljade anslagen icke på långt när varit tillräckliga att åt byggandet av ödebygdsvägar giva den takt, som kunde vara önskvärd med hänsyn till vägbehovet i de glest befolkade delarna av länet». Länsstyrelsen i Jämtland säger: »Behovet av anslag vore således väsentligt mycket större än vad som hittills kunnat komma länet till del, varför det vore oundgängligt att

anslaget höjdes, så att de planerade ödebygdsvägarna måtte kunna inom rimlig tid bringas till utförande.» Och länsstyrelsen i Västernorrland säger: »Betydelsen av ett utbyggande av länets vägnät med ödebygdsvägar kan knappast över-skattas. De skogsområden som därigenom skulle göras mera tillgängliga rymma uppenbarligen ofantligt stora ekonomiska värden, som först då skulle kunna fullt eller bättre än nu utnyttjas. Icke blott skulle därigenom avverkningarna underlättas utan också i hög grad främjas. Befolkningen, som nu lider under bristen på vägar, skulle erhålla lättnad i de svåra förhållanden, under vilka den nu arbetar för sin bärgning. — — — Med utgång från dessa allmänna synpunkter kan länsstyrelsen icke annat än på det livligaste förorda att större anslag för byggande av ödebygdsvägar beredes av statsmakterna. Ett ytterligare skäl därför är den rådande depressionen inom skogsindustrien. Även med den mest optimistiska uppfattning i fråga om möjligheten att bättre tider snart inträda måste det räknas med att arbetslösheten inom skogsbruket skall bli avsevärd jämväl under nästa år, och med hänsyn därtill framstår såsom icke blott önskvärt utan nödvändigt att tillräckliga medel ställas till förfogande, vilka göra det möjligt att kraftigt motverka arbetslösheten.»

I detta sammanhang kan erinras om att ett par norrländska länsstyrelser i sina redogörelser för lämpliga beredskapsarbeten anhållit, att vissa ödebygdsvägar måtte få utföras med medel från anslaget för beredskapsarbeten. Med hänvisning till »otillräckliga anslag för ödebygdsvägar» har länsstyrelsen i Jämtland såsom eventuella beredskapsarbeten tagit upp tre ödebygdsvägar för en kostnad av ungefär 440,000 kr. Och länsstyrelsen i Västernorrland har som dylika arbeten föreslagit sju ödebygdsvägar till en kostnad av omkring 470,000 kr., samtliga belägna i länets inre skogssocknar med delvis betydande arbetslöshet. Intet av dessa vägbyggen har beviljats av medel ur 1931 års tremiljonersanslag till beredskapsarbeten.

Riksdagen har visserligen år från år ökat anslagen till ödebygdsvägar, men ändock har antalet ineliggande ansökningar år från år vuxit, skillnaden mellan tillgängliga och erforderliga anslag blivit allt större och bristen i anslag sålunda ökats. Antalet ineliggande ansökningar, som år 1928—1929 var 46, har oavbrutet stegrats till 58 år 1931—1932. Skillnaden mellan tillgängliga och erforderliga anslag, d. v. s. bristen i anslag, har lika oavbrutet stegrats från 2.17 milj. kr. år 1928—1929 till 3.21 milj. år 1931—1932. En höjning med endast 100,000 kr. av förut utgående anslag är uppenbarligen icke i stånd att minska »vägbalansen» eller bristen i anslag. Med all sannolikhet kommer antalet ineliggande ansökningar och skillnaden mellan tillgängliga och erforderliga anslag att i fortsättningen stegras undan för undan. Ett avsevärt högre anslag måste till, om »vägbalansen» skall kunna avarbetas.

Särskilt under nuvarande nödläge i de nordliga skogsbygderna synes det oss vara i hög grad behjärtansvärt, att arbetet på ödebygdsvägar sker med en snabbare takt. De avlägsna skogskommuner, som få gagn av dessa anslag, antingen i form av bättre kommunikationer eller av ökade arbetstillfällen, äro

undantagslöst sådana, där skattebelastningen är särdeles tung, där befolkningen levat och lever i de torftigaste villkoren, där bristen på lämpliga arbetstillfällen nu gör sig hårdast kännbar, och där den egna förmågan att bringa den utblottade befolkningen nödig hjälp icke längre räcker till, varom arbetslöshetskommissionens senaste månadsrapporter ha mycket att förtälja.

Vi föreslå, att det nu utgående anslaget av 900,000 kr. måtte höjas med 1,100,000 kr. till 2,000,000 kr. för år 1932—1933. Det torde få tillkomma vederbörande utskott att uppgöra förslag till en lämplig fördelning av denna summa mellan de anslagsberättigade länen. Därvid synes Västernorrlands län böra hållas i särskild åtanke. En anslagshöjning av endast 5,000 kr. för detta län, såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit, svarar alls icke mot länets dokumenterade vägbyggnadsbehov, mot dess arbetslöshet eller mot kommunernas och vägdistriktens ekonomiska svårigheter. Det särskilt bekymmersamma läge, i vilket Västernorrlands län befinner sig, gör det påkallat, att detta län vid fördelningen av anslaget för 1932—1933 placeras i jämnhöjd med Norrbottens och Västerbottens län.

Tillfartsvägar till Inlandsbanan:

1931 års riksdag beviljade för byggande av tillfartsvägar till Inlandsbanan ett anslag av 500,000 kr. för år 1931—1932. Enligt nu gällande, av Kungl. Maj:t den 4 sept. 1930 godkända byggnadsplan skall ett 10-tal tillfartsvägar byggas för en totalkostnad av 6,401,800 kr., varav 5,735,000 i statsbidrag. För fullbordande av dessa vägar fordras ytterligare 3,289,000. Med ett fortsatt årsanslag av 500,000 skulle det taga mer än sex år att bygga ut de ifrågasatta vägarna. De stora ekonomiska svårigheterna i den inre norrländska skogsbygden göra det önskvärt att för kommande år ett större anslag ställes till förfogande, förslagsvis 1,000,000 kr.

I fråga om tillfartsvägarna till Inlandsbanan gäller vad tidigare sagts om ödebygdsvägarna. Den fattiga befolkningen i de avlägsna bygder, som genom de planerade tillfartsvägarna skulle komma i förbindelse med det norrländska statsbanenätet, är i stort och omedelbart behov av att erhålla både bättre kommunikationer och ökade arbetstillfällen. Och länsstyrelserna i Västerbottens och Västernorrlands län ha i sina beredskapsarbeten för år 1931—1932 i enlighet med 1931 års riksdagsbeslut upptagit en del tillfartsvägar till Inlandsbanan och yrkat en snabbare forcering av byggnadsarbetena.

Länsstyrelsen i Västerbottens län säger: »Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande får framhålla, att såsom beredskapsarbeten även kunna lämpligen anvisas de till utförande genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg beslutade tillfartsvägarna västerifrån till Inlandsbanan. De anslag, som årligen utgå till dessa vägar, äro jämförelsevis ringa. Med större anslag skulle ock ett betydligt större antal personer kunna beredas arbete vid deras utförande.» Därför sätter länsstyrelsen i fråga, huruvida icke ett par av de fyra i denna byggnadsplan ingående tillfartsvägarna inom Västerbottens län, nämligen vägarna Slussfors

—Luspen och Dikanäs—Vojmäns station, där arbete för närvarande påginge, kunde upptagas som beredskapsarbeten och utföras under budgetåret 1931—1932. Länsstyrelsen i Västernorrlands län ställer samma yrkande i fråga om den i byggnadsplanen intagna 28 km. långa vägen från byn Järvnäset genom sex andra skogsbyar fram till Norrby i Tåsjö socken. Enligt tidigare beslut skulle denna väg byggas till en bredd av 3.5 meter; på förslag av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade nu beslutats att vägen skulle byggas till 4.5 meters bredd, och genom denna vägbreddning ökades byggnadskostnaden från 495,100 kr. till 585,100 kr. Väghållningsskyldige hade genom beslut i juli 1931 åtagit sig att bidra med 16 % av detta belopp, och då av anslaget för tillfartsvägar de båda åren 1930—1932 till förfogande ställts 100,000 kr., fordrades nu av statsmedel ytterligare 388,124 kronor. Framställningarna från länsstyrelserna i Västerbotten och Västernorrland ha ännu icke föranlett någon åtgärd. Genom den av oss föreslagna höjningen av anslaget för tillfartsvägar skulle i någon mån tillmötesgående visas deras rimliga och befogade önskan om snabbare byggnadstempo.

Enkel bygdeväg Areavaara—Kieksisvaara i Norrbotten:

Den 44 km. långa, enkla bygdevägen mellan Areavaara och Kieksisvaara i Norrbotten, vartill riksdagen tidigare anvisat sammanlagt 250,000 kr., beräknas helt utbyggd kosta 462,800 kr., allt av statsmedel. Utöver förut beviljade anslag fordras sålunda ytterligare 212,800 kr. för arbetets fullbordande. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har funnit det önskvärt, »att för ernäendet av ett snabbare och därigenom förbilligat utförande av vägbyggnaden nämnda anslagssumma, 212,800 kr., utginge under tvenne budgetår med ungefär halva beloppet under vardera budgetåret». Men i anslutning till Kungl. Maj:ts besparingscirkulär nödgas väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inskränka sig till att föreslå 70,000 kr., alltså den totala anslagssummans fördelning på tre år. Med hänvisning till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens motivering i sak och till nödläget i Norrbotten yrka vi anslagssummans fördelning på två år och 110,000 kr. för år 1932—1933.

Enskilda utfartsvägar:

Det nuvarande anslaget för byggande av enskilda utfartsvägar, huvudsakligen inom de nordligaste länen, är 500,000 kr. För 1932—1933 föreslår väg- och vattenbyggnadsstyrelsen en höjning till 600,000 kr. Styrelsen hade velat föreslå 900,000 kr., vilken summa svarar mot det av länsstyrelserna anmälda anslagsbehovet, men hade med anledning av Kungl. Maj:ts besparingscirkulär funnit sig böra stanna vid det lägre beloppet. Då vi föreslå en höjning till 900,000 kr., åberopa vi väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sakliga motivering jämte länsstyrelsernas framställningar.

För Norrbottens län, som under innevarande år åtnjutit ett anslag av 140,000 kr., yrkade länsstyrelsen »största möjliga belopp» och anförde bland annat,

att hos länsstyrelsen funnos inneliggande ansökningar om statsbidrag till enskilda utfartsvägar med beräknade anläggningskostnader å tillhopa 2,550,000 kr., för vilka anslagsbehovet uppskattades till 1,000,000 kr. För Västernorrlands län, som förut åtnjutit endast 50,000 kr., yrkade länsstyrelsen likaledes »största möjliga belopp» utan att ange bestämd summa. Som stöd för sitt yrkande anförde länsstyrelsen bl. a. att ansökningar låge inne för 67 dylika vägföretag till en sammanlagd anläggningskostnad av 1,000,000 kr. med ett erforderligt statsbidrag av 333,000 kr., att den utfärdat förordnanden om förrättningar enligt lagen om enskilda vägar för icke mindre än 55 nya företag, att ett flertal ansökningar om dylika förrättningar vore under handläggning, och att ytterligare ansökningar vore att förvänta. För övriga län hade länsstyrelserna begärt sammanlagt 571,000 kr. Av dessa län bör särskilt påpekas Västerbottens. I det länet förelägo ansökningar om statsbidrag för 109 utfartsvägar till en sammanlagd byggnadskostnad av 3,000,000 kr.; till fullbordande av 137 redan påbörjade företag fordrades 597,000 kr. i statsbidrag, och ett 40-tal nya förslag vore under utarbetande.

Länsstyrelsernas totala anslagskrav, av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beräknade till 900,000 kr., synas böra oavkortade bifallas. De äro, såsom klart framgår av länsstyrelsernas uppgifter, snarare hållna i underkant än i överkant. Mot väg- och vattenbyggnadsstyrelsens åsikt, att en höjning av riksdagens anslagsbelopp »i första hand» bör komma Norrbotten och Västerbotten till del, är intet att invända. Men därtill kan med fog läggas, att Västernorrland, vars anslag av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslås till blott en tredjedel av Norrbottens och Västerbottens, torde böra för det kommande året tilldelas ungefär lika stort anslag som dessa län. Dess starka behov av enskilda utfartsvägar är väl vitsordat, dess arbetslöshet, även i skogsbygden, är större än något annat läns, dess kommuner äro genomsnittligen hårt skattetyngda, dess vägskatter äro bland de högsta i landet, och dess vägdistrikt äro starkt skuldbelastade.

Län till ekonomiskt betungade vägdistrikt.

Den betydande skuldbörda, som vilar på en mängd vägdistrikt, hindrar i många fall dessa att för nya vägbyggnader och beredande av nya arbetstillfällen tillgodogöra sig de högre vägbyggnadsanslag, riksdagen kan finna lämpligt att besluta. Vägdistriktens snabbt stegrade skuldsättning blockerar i själva verket mångenstädes möjligheterna till nya vägbyggnader, så långt dessa äro beroende av vägdistriktens initiativ eller medverkan.

Före kriget var vägdistriktens samlade skuldsumma mycket ringa, endast 3 miljoner kronor. 10-miljonersgränsen passerades omedelbart efter kriget, nämligen 1920. Ett par år senare voro vägdistriktet framme vid 20-miljonersgränsen, och redan 1925 var 30-miljonersgränsen nådd. 1929 var distriktens skuldsumma över 40 miljoner, och för närvarande är den omkring 50 miljoner. Den årliga räntebördan å denna skuld överstiger ett par miljoner kronor.

Den huvudsakliga anledningen till att distriktens skulder stegrades så kraftigt åren omedelbart efter kriget var den svåra arbetslösheten åren 1921—1923. Vägdistrikten måste till varje pris utnyttja sina lånemöjligheter för att kunna sätta i gång vägarbeten, som åtminstone i någon mån lindrade arbetslösheten. Sedan dess ha automobilismen och arbetslösheten hand i hand medverkat till ökningen av skulderna.

När den ekonomiska krisen nu vållar en arbetslöshet av samma omfattning som för ett årtionde sedan, äro många vägdistrikt till följd av sina under detta årtionde förvärvade skulder ur stånd att effektivt bidra till arbetslöshetens bekämpande. Och denna oförmåga uppenbarar sig oftast inom sådana landsdelar, där arbetslösheten är störst och där de kraftigaste motåtgärderna äro av nöden.

De stora lån, vägdistrikten upptagit, äro icke tillkomna bara för att täcka deras andel av kostnaden för vägföretagens byggande. I de flesta fall ha säkerligen vägdistrikten upptagit lånen för att förskottera bidragen från statsanslagsmedlen eller från bilskattemedlen. Från sakkunnigt håll har beräknats att minst tre fjärdedelar av lånen ha disponerats för detta senare ändamål. Icke så sällan har det hänt att kommuner med stor arbetslöshet, då vägdistrikten varit finansiellt blottställda, förskotterat distriktens penningemedel för att de i avvaktan på statsanslag skulle kunna sätta vägarbeten i gång.

Då arbetslösheten pressat på och deras egna medel icke räckt till, ha vägdistrikten icke sett någon annan utväg att omedelbart bereda behövliga arbetstillfällen. I nuvarande läge betyder denna förskottets lånepolitik att de statliga vägbidragen äro uppättna i förväg. När de en gång utbetalas användas de till att stoppa igen de djupa hålen i vägdistriktens budget, men icke till att omedelbart påbörja nya arbeten. I dagens arbetslöshetskris är denna följd av skuldsättningen livligt att beklaga.

Fördelad på landets alla vägdistrikt är en skuldsomma av 50 miljoner kronor icke övermåttan stor. Landet har i runt tal nära 400 vägdistrikt. Det blir en skuld av ungefär 130,000 kronor på varje distrikt. Men skuldsumman är mycket ojämnt fördelad på de olika vägdistrikten. Vissa distrikt äro nästan skuldfria, andra ha så hög skuld, att deras lånemöjligheter äro helt uttömda. De hårdast skuldbelastade distrikten äro i allmänhet de norrländska, liksom de ha de högsta vägskatterna.

Vid slutet av 1929 hade de fyra nordligaste länens vägdistrikt en skuldbörda av kronor 13:70 per invånare mot kronor 6:07 per invånare i den övriga delen av landet. Vid slutet av 1930 hade skuldbördan i dessa län ökats till kronor 14:59 per invånare. Nära ett tiotal vägdistrikt i Norrland hade vid detta årsslut inemot 500,000 kronor vardera i skulder. Ett distrikt, Skellefteå, hade en skuld av 786,000 kronor. För vissa av dessa distrikt är lånevägen helt stängd, så vida icke det allmänna ställer medel till disposition.

På hemställan av länsstyrelsen beviljade Västerbottens landsting hösten 1931 en summa av 500,000 kronor att lånas ut mot 2 % ränta till stimulerande

av vägbygget inom länet. Oavsett att arbetslöshetens bekämpande är ett starkt statsintresse finnas för staten tvenne allvarliga skäl att i detta krisläge på liknande sätt bereda de mest skatt- och skuldbelastade vägdistriktet möjligheten till nya vägbyggnader i både för dem själva och för staten önskvärd utsträckning. Denna fråga sammanhänger dels med vägdistriktets rationella indelning och dels med den kommunala skatteutjämningen. En utredning pågår i syfte att genom större vägdistrikt jämnare fördela den alltför olika skatte- och skuldbelastning, som råder de nuvarande vägdistriktet emellan. Och en utredning pågår i syfte att åstadkomma en utjämning av den skriande olikheten i den kommunala skattebelastningen. Om nu staten i denna för många vägdistrikt och kommuner utomordentligt bekymmersamma ekonomiska situation ställer ett tillfälligt och relativt stort lånebelopp till förfogande, kan detta betraktas som en provisorisk utjämning i avvaktan på resultaten av de tvenne utredningarna.

Staten har redan förut varit inne på samma tankegång. Arbetslöshetskommissionen har till sitt förfogande den s. k. väglånefonden på en miljon kronor, ur vilken vid behov lån kunna utlämnas mot en från fall till fall växlande ränta. Men den möjlighet till lån, som härmed beredes, är i dagens ekonomiska kris för obetydlig. Vi föreslå därför, att för budgetåret 1932—1933 ett belopp av 5,000,000 kronor ställas till Kungl. Maj:ts förfogande att som lån lämnas ut till särskilt ekonomiskt betungade vägdistrikt. Såväl lånebeloppens som räntesatsernas storlek bör av Kungl. Maj:t bestämmas från fall till fall efter skälighetsprövning.

Skogsvårdsåtgärder å enskilda skogar.

I sitt förslag om ett extra reservationsanslag för budgetåret 1932—1933 av två miljoner kronor för skogsåtgärder å enskilda skogar, avsett att användas med lika delar för skogsodlings- och skogsdikningsföretag, beräkna 1931 års skogssakkunnige, att den begärda summan kommer att skapa arbeten för ett värde av omkring 3.86 miljoner kronor. Efter ett dagsverkspris av 5 kronor gör detta 773,000 dagsverken. Då skogssakkunnige räkna med att sågverks- och sulfitmasseindustrins begränsning av sin produktion för år 1932 enbart för skogs- och flottningsarbetarna innebär en minskning av deras arbetstillfällen med omkring 3 miljoner dagsverken, kommer en ökning av antalet dagsverken med 773,000 endast att i ringa mån neutralisera den minskning av arbetstillfällena i skogarna och efter flottlederna, som med visshet under det kommande året blir följden av skogsindustrins produktionsinskränkning. Detta förhållande påvisar starkt nödvändigheten av att staten i mesta möjliga mån å kronoskogarna själv igångsätter och å de enskilda skogarna uppmuntrar igångsättandet av skogsvårdsarbeten, varigenom skogsbefolkningen kan få en ersättning i stället för de arbetstillfällen den går förlustig i avverkningar och timmerflottningar.

Vad det gäller skogsvårdsåtgärder på enskild mark ha statsmakterna under de senaste åren visat ett starkt intresse för skogsodlingar och skogsdikningar. Det av riksdagen beviljade anslaget för skogsodling, 400,000 kronor för budgetåret 1931—1932, har dock tyvärr varken detta eller föregående år tagits i anspråk och bidragit till arbetstillfällenas ökning i den utsträckning, man förväntade. Det var från början avsett att komma de smärre, enskilda skogsägarna, icke de stora skogsbolagen, till del, men skogsbönderna ha tills dato visat mindre intresse för detsamma. Det skogsodlingsprogram, 1928 års skogsvårdskommitté tänkte sig, skulle sträckas ut över en tidrymd av 15 år, och det statsanslag, som borde årligen anvisas för ändamålet, uppskattades till 2.5 miljoner kronor. En viss tid, av kommittén beräknad till tre år, fordrades dock för att verksamheten på allvar skulle komma i gång, och under denna organisationsperiod skulle från en jämförelsevis anspråklös början statsanslag beviljas med successivt ökade belopp.

Den ekonomiska depressionen, som drabbat skogsindustrin och därigenom även skogsbönderna, har kullkastat denna beräkning. Markägarnas intresse för skogsodlingen har icke flammat upp lika starkt och hastigt som några år tidigare deras intresse för skogsdikningar. Skogs- och jordbrukets försämrade ekonomiska läge har, såsom skogsvårdsstyrelsernas centralråd erinrat, tvingat dem att iakttaga största sparsamhet och undvika kapitalutlägg, som icke kan ge omedelbar valuta. Även om staten bidrager med hälften av kostnaden, så måste dock markägaren bekosta den andra hälften, och under nuvarande ekonomiska förhållanden kan detta för mången skogsbonde bli oöverkomligt. Men markägarnas ekonomiska svårigheter under den nuvarande depressionen torde icke ensamma vara vållande till skogsodlingsanslagets ringa popularitet bland dem, för vilka det närmast var avsett. Det har försports, att markägarna, oavsett det ekonomiska läget för tillfället, allmänt finna, att statens uppmuntran icke svarar mot den insats av arbete, tid och pengar, markägaren gör, kanske utan att han själv under sin livstid får någon inkomst av densamma. Härtill kommer att utfärdade bestämmelser av markägarna befunnits mindre ändamålsenliga.

Då förut beviljade skogsodlingsanslag av dessa skäl icke kunna helt utnyttjas, kan man knappast heller förvänta, att ett förstärkt odlingsanslag nu skulle av de mindre markägarna i ökad omfattning användas till att skapa fram arbetstillfällen. Detta torde icke kunna ske, förrän staten vidtager åtgärder för att stimulera de enskilda skogs- och jordbrukarnas skogsodlingsintresse mera än som äger rum genom nu gällande villkor och bestämmelser för skogsodlingsanslaget. Denna skogsvårdsfråga befinner sig nu i ett sådant oklart och otillfredsställande läge, att en skyndsam undersökning av densamma måste förordas. Den undersökningen bör dels taga sikte på ett konstaterande av orsakerna till att de enskilda markägarna icke utnyttja skogsodlingsanslaget i beräknad utsträckning, och dels söka utarbета förslag till de förbättrade bestämmelser, som kunna finnas nödiga och lämpliga. Både för staten och de

mindre markägarna är det ett intresse, att 1932 års riksdag beslutar en utredning i detta syfte.

De mindre markägarnas intresse för *skogsdikningar* håller sig däremot oförminskat vid samma höjd som tillförne. De beviljade anslagen, som ändock ökats år från år, ha genast gått åt, och det har ständigt legat inne en balans av ansökningar om bidrag till dikningsföretag, som icke kunnat beviljas, emedan de anslagna medlen icke räckt till. En ökning av anslaget skulle omedelbart omsättas i ökade arbetstillfällen både för de mindre skogsägarna och för skogsarbetarna. De mindre skogsbönderna kunna, såsom skogsvårdsstyrelsernas centralråd anfört, i många fall själva utföra arbetet, och då de äro beroende av biförtjänsterna i skogarna och under nuvarande förhållanden på sätt och vis kunna räknas till de arbetslösas antal, är arbetet ett tillskott till deras försörjning, på samma gång det i längden ökar deras skogskapital. Dessutom kunna skogsdikningsarbetena utföras under större delen av året och kunna jämnare fördelas allteftersom tillgången på annat arbete tryter. Och då inga materialkostnader komma i fråga, går praktiskt taget hela det beviljade anslaget till arbetskostnader. Med hänsyn härtill torde få arbeten vara så väl ägnade att lindra de ekonomiska besvärligheter och den arbetslöshet, som skogsindustrins kris har vållat både skogsarbetare och skogsbönder.

För budgetåret 1931—1932 beviljade förlidet års riksdag till skogsdikningar ett reservationsanslag av 800,000 kronor. Skogsvårdsstyrelsernas centralråd ansåg ett ännu högre anslag vara önskvärt »för att balansen av gamla ansökningar ej skulle bliva av en sådan storlek, att den bleve till allvarligt men för uppehållande av skogsägarnas intresse för ifrågavarande skogsvårdsätgärd». Ur den synpunkten ansåg sig centralrådet redan för 1931—1932 böra yrka ett anslag av 1,000,000 kronor för att möta ett ännu större medelsbehov, av centralrådet beräknat till 1,372,000 kronor. Nu yrkar centralrådet för budgetåret 1932—1933 ett anslag av samma storlek, ehuru antalet icke behandlade bidragsansökningar mer än fördubblats från slutet av 1930 till slutet av 1931, och ehuru centralrådet »efter synnerligen försiktiga beräkningar» uppskattat det faktiska medelsbehovet till 1,600,000 kronor. Med »synnerligen försiktiga beräkningar» menar centralrådet bland annat, att det kalkylerat med att icke mindre än 25 % av alla ansökningar skulle föras åt sidan såsom icke anslagsberättigade.

Centralrådets uppgifter och kalkyler bestyrka dess uttalande, att ett anslag av en miljon kronor är »nödvändigt» för att »den statsunderstödda dikningsverksamheten må kunna fortgå utan avbrott». Även om dess hemställan bifölles, komme avståndet för budgetåret 1932—1933 mellan det beviljade anslaget och medelsbehovet att vara större än för budgetåret 1931—1932 med dess 200,000 kronor lägre anslag.

Den inneliggande balansen av gamla ansökningar har vuxit år från år trots de av riksdagen gång efter annan ökade anslagen, och den har nu nått en sådan höjd att man med fog kan börja tala om »allvarligt men för uppehållande av

skogsägarnas intresse för skogsvårdsåtgärder». Det vid 1929 års slut balanserade antalet ansökningar, som ännu icke blivit av skogsvårdsstyrelserna behandlade, uppgick till inemot 2,000 stycken. Vid 1930 års slut utgjorde antalet balanserade ansökningar 2,454 stycken. Den 20 september 1931 förelågo 5,039 ansökningar, som ännu icke blivit beviljade bidrag. Och skogsvårdsstyrelserna beräknade att vid anslagsfördelningen i det närmaste hälften av dessa skulle bli utan anslag, bland annat med hänsyn till att nödiga medel icke disponerades.

Så pressat skogsbefolkningens läge nu är, för dess jordbrukare lika väl som för dess arbetare, synes staten böra ställa medel till förfogande icke endast för att trygga »dikningsverksamhetens behöriga fortgång», så att den må kunna fullföljas »utan avbrott». Längre kommer man icke med det av skogsvårdsstyrelsernas centralråd föreslagna beloppet, som ändock är 200,000 kronor högre än anslaget förlidet år. I det nu förefintliga nödläget för skogsbygdens folk bör statens ekonomiska uppmuntran sträcka sig så långt dess tillgångar det tillåta och så långt de skogsvårdande institutionernas organisation och arbetspersonal medgiva anslagens utnyttjande. En ordentlig kraftansträngning är på sin plats för att skapa fram mesta möjliga arbetstillfällen inom skogsbygden på detta arbetsområde liksom på varje annat. Vi föreslå därför, att riksdagen för budgetåret 1932—1933 till den statsunderstödda dikningsverksamheten beviljar 1,500,000 kronor, eller i det närmaste det belopp, till vilket skogsvårdsstyrelsernas centralråd beräknat skogsvårdsstyrelsernas och skogssällskapets medelsbehov.

Att bringa ett anslag av denna storlek till en planmässig och ändamålsenlig användning torde icke behöva stöta på oöverstigligen praktiska svårigheter. Den brist på specialutbildad personal för dikningsverksamheten, som tidigare förefanns, torde nu vara undanröjd genom 1930 års dikningskurs vid skogshögskolan. I sin anslagsbegäran till 1931 års riksdag uttalade centralrådet som sin mening, att några hinder av organisatorisk art icke längre föreläge för en betydande utvidgning av skogsvårdsstyrelsernas och skogssällskapets statsunderstödda dikningsverksamhet. Och i centralrådets anslagsbegäran till 1932 års riksdag heter det: »Centralrådet vill emellertid nu uttala, att några hinder ej möta för en betydande vidgning av den statsunderstödda skogsdikningsverksamheten. Skogsägarnas intresse för ifrågavarande skogsvårdsåtgärd torde utan svårigheter kunna ytterligare betydligt öka samtidigt som skogsvårdsstyrelsernas organiserande av en utvidgad verksamhet ej skulle möta några svårigheter.»

Vid riksdagens behandling av denna anslagsfråga torde det böra särskilt observeras, att statsunderstödet till dikningsverksamheten varit synnerligen begärligt i den skogsbygd, som nu hårdast drabbats av den ekonomiska depressionen och är starkast i behov av arbetstillfällen. För de 5,039 ansökningarna, som den 20 sept. 1931 lågo obehandlade, beräknades ett belopp av 1,480,000 kronor, och av dessa kommo mer än hälften, 760,000 kronor, på de norrländska länen jämte Kopparbergs och Värmlands län. Västerbotten representerades med icke mindre än 300,000 kronor. Även på Kronobergs län och Jönköpings län

kommo betydande belopp, respektive 175,000 och 150,000 kronor. Från den 20 sept. 1931 till den 31 dec. 1932 beräknades ansökningar för 1,100,000 kronor komma in, av vilka ungefär hälften, eller 540,000 kronor, på de norrländska länen jämte Kopparbergs och Värmlands samt 75,000 kronor vardera på Kronobergs och Jönköpings län.

Skogsvårdsåtgärder å statens skogar.

Sågverks- och massaindustrins produktionsbegränsning för 1932 kommer även att betyda ansevärt minskade arbetstillfällen å statens egna skogar. Då staten endast obetydligt själv förädlar råvaran i sina skogar, är den starkt beroende av virkesförsäljningen till de stora skogsbolagen och andra spekulanter. Vid höstens kronoskogsauktioner var köplusten genomgående mattare än under de föregående åren, betydande virkespartier blevo utan köpare, och även om en del av dessa senare sålts under hand, blir vinterns avverkningsarbete och därmed vårens flottningsarbete på kronoskogarna starkt reducerat. Därför bör det just nu vara staten angeläget att så mycket mera tillhandahålla andra arbetstillfällen genom en intensivare skogsvård å sina egna skogar. Ett medel härtill vore, att domänverkets fond för återväxtkostnader i större utsträckning komme till användning för avsett ändamål, d. v. s. för skogsdikning och skogsodling jämte hägnad, plantskydd och plantskogsvård.

Vid 1931 års riksdag förelågo tvenne motioner med yrkanden i denna riktning. Och på jordbruksutskottets tillstyrkan instämde riksdagen i de framförda synpunkterna. Motionärerna erinrade om att statsrevisorerna i sin berättelse till 1925 års riksdag uttalat sig för en starkare avsättning till fonden av influtna medel för avverkningar och för fondmedlens disponerande mera än som skett för återväxtåtgärder. De erinrade vidare om att återväxtfonden vid 1931 års ingång var ungefär 15 milj. kronor, och att de årligen för återväxt disponerade medlen varit avsevärt mindre än de till fonden avsatta medlen. Jordbruksutskottet fäste sig också vid det anmärkta förhållandet och uttalade bland annat: »Vikten av att statens skogskapital väl vårdas och förkovras torde numera vara allmänt insedd. Redan av denna anledning kan en intensivare skogsvård å statens skogar vara påkallad. — — — Då staten i annan ordning nödgas bevilja betydande summor för bekämpande av arbetslösheten, synes det utskottet välbetänkt, att denna fond nu utnyttjas i den utsträckning, som är ekonomiskt försvarbar, varför utskottet anser, att hänvändelse härom bör göras till Kungl. Maj:t.»

Under åren 1928—1930 har avsättningen till fonden stigit till 4—6 miljoner kronor årligen. Samtidigt ha de ur fonden utgående skogsvårdskostnaderna årligen hållit sig kring 2 miljoner kronor, alltså icke mer än hälften eller tredjedelen av fonderingen. 1928 avsattes 4,726,820 kronor eller 50 % av värdet å årets överavverkning utöver årstillväxten, 1929 avsattes 5,637,786 kronor, likaledes 50 %, 1930 avsattes 4,293,983 kronor eller 40 %, och 1931 beräknades

avsättningen bli 3,500,000 kronor eller 35 %. I sitt generalförslag för 1932 hemställde domänstyrelsen, att blott 500,000 kronor, svarande mot 10 %, skulle avsättas. Och Kungl. Maj:t har godkänt generalförslaget i detta avseende. Vid ingången av år 1932 är fonden ungefär 15 miljoner kronor liksom den var vid ingången av år 1931.

Att de ur återväxtfonden årligen utgående skogsvårdskostnaderna varit så relativt små i förhållande till den årliga fonderingen torde delvis finna sin förklaring i det samarbete, som existerat mellan domänstyrelsen och arbetslöshetskommissionen i fråga om de skogliga reservarbetena å de allmänna skogarna. En betydande del av arbetslöshetskommissionens nödhjulsarbeten ha varit förlagda till de under domänstyrelsens förvaltning stående allmänna skogarna. Fram till hösten 1930 hade inom dessa skogar vid reservarbetena utförts i runt tal 800 km. vägar, 44 km. spårvägar, 200 mil skogsdikningar samt gallringar, röjningar, skogsodlingar, broanläggningar, dammbyggnader, flottleder, lastkajer, upplagsplatser, brädgårds- och sågplaner, viadukter m. m. Vintern 1931 sysselsattes av arbetslöshetskommissionen tidvis omkring 2,000 man i dylika arbeten. Att så kunnat ske må ha varit till stor lättnad för arbetslöshetskommissionen och till fördel för de stads- och industrikommuner, som fått en del av sina arbetslösa hänvisade dit. Men för den arbetslösa skogsbefolkningen, däribland statens egna kronotorpare och kolonistörer, har det givetvis inneburit, att de för livsuppehållet nödvändiga arbetsförtjänsterna blivit mindre än om domänverket mera drivit arbetena i sin egen regi och med sin egen personal.

Huvudparten av dessa reservarbeten å de allmänna skogarna har bedrivits inom Smålands, Östra, Bergslagens, Södra och Västra överjägmästaredistriktet. Detta betyder, att de skogliga arbetena haft sitt största värde såsom en arbetsreserv för de arbetslösa i mellersta och södra Sverige, där arbetslösheten haft sin minsta utbredning. Men för det nordliga Sverige, där arbetslösheten haft sin största utbredning, särskilt i skogsindustriens domäner, ha de varit av föga värde. Häri torde man också i viss mån få söka orsaken till det av länsstyrelsen i Västerbotten anmärkta missförhållandet, att under åren 1927—1929 till vägbyggen å kronoparkerna i de fyra nordligaste länen, där den överväldigande delen av statens domäner äro belägna, utgivits endast 7 öre per hektar mot 70—80 öre inom de övriga statsskogarna.

Det är under dessa förhållanden förklarligt, om domänförvaltningen lagt mindre vikt vid de skogsvårdsarbeten, som av statsmakterna varit avsedda att bestridas med medel ur förnyelsefonden. 1931 års riksdagsbeslut om en hemställan till Kungl. Maj:t att sörja för ökad användning av förnyelsefonden till det avsedda ändamålet har i någon mån, fastän än så länge skäligen obetydligt, rätat till den ovan påpekade snedvridningen av statens skogsvårdspolitik, icke minst såsom ett medel mot arbetslösheten.

I det för 1931 fastställda generalförslaget hade domänstyrelsen anvisat 2,266,971 kronor av de 3,500,000 kronor, som beräknades under året komma in i förnyelsefonden. Efter riksdagens beslut avlät domänstyrelsen cirkulärskrivelse

ser till de olika distrikten med anmodan att omedelbart inkomma med extra utgiftsförslag om skogsvårdsarbeten med medel ur förnyelsefonden. Och arbetena skulle, där nyttan vore påtaglig, få igångsättas utan hinder av att utgiftsförslagen ej hunnit bli i vederbörlig ordning prövade. Domänstyrelsen anvisade för sådana extra skogsvårdsarbeten 907,104 kronor, vadan det totala beloppet av ur förnyelsefonden för 1931 anvisade medel uppgick till sammanlagt 3,174,075 kronor. Det utom generalförslaget anvisade anslaget ur förnyelsefonden gick till två tredjedelar till de norrländska distrikten.

Denna förnyelsefondens användning till en intensivare skogsvård och till att skapa flera arbetstillfällen i de hemsökta nordliga skogsområdena är en utveckling i rätt riktning. Enligt vårt förmenande bör riksdagen utan att åsidosätta några som helst berättigade intressen och synpunkter kunna via Kungl. Maj:t anmoda domänstyrelsen att gå ännu ett steg åt samma håll. I det av Kungl. Maj:t godkända generalförslaget för 1932 har domänstyrelsen beräknat 3,075,000 kronor till skogsodling, dikning o. s. v. att utgå ur förnyelsefonden. En anvisning av åtminstone 5 miljoner kronor ur förnyelsefonden till skogsvårdsarbeten borde kunna ske under 1932 utan någon risk. Även om avsättningen till fonden beräknas till endast 10 % och 500,000 kronor, skulle ändå återstå ett 10-tal miljoner kronor i fonden vid ingången av 1933. En sådan utsträckning av fondens utnyttjande för att bereda arbetstillfällen åt skogsbygdens arbetslösa befolkning måste anses hålla sig inom ramen av vad 1931 års jordbruksutskott och även riksdagen menat med orden »ekonomiskt försvarbar».

I sitt generalförslag för 1931 hemställde domänstyrelsen, att kostnader för nyanläggning av vägar å kronoparkerna skulle få bestridas med medel ur förnyelsefonden, emedan dessa vägarbeten skäligen kunde betraktas som skogsvårdande åtgärder. Kungl. Maj:t avslog emellertid domänstyrelsens hemställan. I sitt generalförslag för 1932 återkom domänstyrelsen med samma yrkande, och den hade då fått stöd av länsstyrelsen i Västerbotten, som i en särskild skrivelse hemställt till Kungl. Maj:t om bemyndigande för domänstyrelsen att ur förnyelsefonden disponera intill en miljon kronor till vägbyggnader å kronoparker i Norrland, för vilket ändamål i första hand ett belopp av 400,000 kronor skulle erfordras för Västerbottens län.

Länsstyrelsen anförde, att anläggningen av vissa vägar, s. k. revirvägar, borde hänföras till skogsvårdande åtgärder. Skogsvägar vore behövlige för att inspektion, bevakning och stämpelförrättningar skulle kunna ske lättare och utan tidsutdräkt, för skogsarbetarnas proviantering, virkestransporter, skogseldars bekämpande o. s. v. I denna motivering instämde domänstyrelsen utan reservation. Den vore »sedd ur skogsvårdens synpunkt helt uttömmande». Något visst belopp, vare sig i första hand eller för vissa delar av landet, kunde styrelsen dock icke tillstyrka utan föregående utredning. Den tillstyrkte ett bemyndigande för domänstyrelsen, »att från och med ingången av 1932 ur för-

nyelsefonden bestrida utgifter för sådana väganläggningar å domänfonden tillhörande fastigheter, vilka avse en förbättrad skogsvård».

En annan norrländsk länsstyrelse har också varit inne på spörsmålet om nyanläggning av flera vägar å kronoparkerna och har hävdad deras betydelse även för skogsvården. I sitt förslag till beredskapsarbeten har länsstyrelsen i Väster-norrlands län efter uppgifter från vederbörande revirförvaltning förordad omedelbar anläggning av en rad kronoparksvägar: en i Fjällsjö och Junsele skogskommuner för »vägkortning till järnväg och lasarett» och för »transport av skogsprodukter från kronoparken»; en i Fjällsjö såsom »transportväg för virke från kronoparken och utfartsväg för lägenhetsinnehavarna därstädes»; en i Ramsele såsom »utfartsväg för torpare å kronoparken»; två vägar i Junsele såsom »basvägar å kronopark»; en i Anundsjö »dels som utfartsväg för Häggsjöbäckens by, dels för transport av manskap och proviant till betydande avverkningsplatser»; en i Björna-Anundsjö med »stor betydelse som utfartsväg för Gråbergs by samt för transport av manskap och proviant till trakter, där skogs- och flottningsarbeten regelbundet förekomma» samt en i Haverö, där »vägarbetet komme att beröra endast kronoparker i socknen». Som sin sammanfattande mening uttalade länsstyrelsen: »Åtminstone flertalet av här avsedda vägarbeten för kronoparker torde vara av den beskaffenhet, att det bör tagas i övervägande, huruvida de icke med hänsyn till rådande arbetslöshet borde omedelbart utföras av statens skogsförvaltning utan anlitan- de av anslaget för beredskapsarbeten.»

Kungl. Maj:t stadfäste domänstyrelsens generalförslag för 1932 utom i den del, som rörde nyanläggning av vägar med medel ur förnyelsefonden. De starka sakska- l, som framförts av domänstyrelsen och länsstyrelserna i Västerbottens och Väster-norrlands län, synas oss emellertid tala för att vägar, som uppenbarligen ha intresse ur skogsvårdssynpunkt, måtte få byggas med medel ur förnyelsefonden. I det sammanhanget bör också uppmärksammas, att domänstyrelsen i sitt generalförslag för 1932 upptagit vägar för en kostnad av 634,228 kronor att bestridas med anslag ur förnyelsefonden, varigenom kostnaderna för de övriga skogsvårdsåtgärderna skulle bringas ned till endast omkring 2,400,000 kronor för år 1932, för den händelse att de gamla bestämmelserna strikt skulle vidhållas. Om man på föreslaget sätt vidgar ramen för förnyelsefondens användning, bör dock någon garanti skapas, så att vägarbetena icke tränga undan de ursprungliga skogsvårdsuppgifterna, för vilka fonden skapats. Funne riksdagen skäl att uttala sig för att åtminstone 5 miljoner kronor av fonden för 1932 användas till skogsvårdande arbeten å kronoskogarna, kunde den på samma gång lämpligen fixera en femtedel av denna summa såsom en övre gräns för vägarbetenas tillbörliga kostnad.

Statsbeställning å sten.

När 1931 års riksdag behandlade motionerna om en statsbeställning å smågatsten såsom en nödhjälpsaktion åt de ekonomiskt betryckta stenhuggeridistrikten, förmenade man på sina håll, att situationen för stenhuggerinäringen icke var så katastrofal som näringens egna företagare och arbetare samt dess riksdagsrepresentanter ville göra gällande. Enligt arbetslöshetskommissionen åtnjöte nästan alla arbetslösa stenhuggare tillfredsställande kommunal eller statlig hjälp, och en speciell hjälpaktion åt denna näring och dess arbetare vore icke påkallad. Offentligen uttalades, att nödläget nog vore till stor del uppkonstruerat av en väl skött tidningspress, och att stenhuggeriernas arbetsgivare och arbetare i eget intresse idkade praktisk »mondism» med för högt angivna arbetslöshetssiffror. Ett år senare kan ingen iakttagare betvivla eller förneka, att nödläget verkligen är katastrofalt för näringen som sådan, för arbetarna och för de berörda kommunerna.

Den av riksdagen beslutade statsbeställningen å 3.5 miljoner kronor medförde en liten och tillfällig lindring, men heller icke mer. Planerna till beställningens fördelning på de olika firmorna voro genom den s. k. stenkommitténs försorg färdiga på hösten. Från den 1 oktober 1931 till 1 april 1932 skulle sammanlagt 3,104 man beredas sysselsättning med dessa arbeten, varvid maximiinkomsten per månad fixerades till 130 kronor. Av de sysselsatta arbetarna skulle 2,143 tagas från Bohuslän, 640 från Blekinge, 312 från Hallands, 133 från Kalmar och 8 från Kristianstads län. Det visar sig, att trots denna betydande hjälp fortfarande en stor del av stenhuggeriarbetarna sakna arbete och försörjningsmöjligheter, och att stenhuggarkommunernas ekonomiska läge blivit alltmera förtvivlat.

I sin preliminära beräkning av medelsbehovet för det kommande budgetåret lämnar arbetslöshetskommissionen några belysande uppgifter om arbetsmarknaden inom denna näring vid slutet av oktober 1931, sålunda en månad efter sedan de 3,000 stenhuggarna fått arbete med den för statsmedel beställda stenen. Kommissionen säger om lågkonjunkturen inom jord-, sten- och glasindustrierna: »Kulmen nåddes i augusti, då redan 6,800 personer rapporterades såsom hjälpbehövande, av vilka flertalet voro stenindustriarbetare. Därefter har siffran visserligen nedgått, så att hela antalet den 31 oktober uppgick till 5,400. Förklaringen härtill ligger delvis däri, att statliga beställningar av gatsten igångsattes för stenarbetare under oktober månad detta år, varigenom över 3,000 personer beretts utkomst. Då arbetslöshetssiffran för ovan angivna yrkesgrupper emellertid inalles endast sjunkit med ungefär 1,400 man, synes följaktligen ingen förbättring på arbetsmarknaden för stenindustrin ha inträtt, något som också bestyrkes därav, att arbetslöshetskommissionen, trots stenbeställningarna, alltjämt nödgas bispringa en stor del av stenindustrins arbetare med arbete eller kontantunderstöd.» Och kommissionen uppger, att den 31 oktober funnos inom jord-, sten- och

glasindustrin i Göteborgs och Bohus län 2,519 anmälda arbetslösa och i Blekinge 1,144. Så gott som alla dessa tillhörde stenindustrin.

Socialstyrelsen skriver i sin rapport om arbetsmarknaden under november månad: »Trots att stenindustrin beretts en viss lättnad genom arbetena för statsbeställningarna å gatsten, var arbetslösheten alltjämt synnerligen besvärande, något som framgår bland annat därav, att arbetsförmedlingsanstalterna i Göteborgs och Bohus samt Blekinge län, vilka tillhoppa redovisa över 1,700 arbetslösa, ej hade någon plats att besätta.»

Dessa arbetslöshetskommissionens och socialstyrelsens uppgifter bekräftas och kompletteras av rapporterna om arbetslösheten inom de fackliga organisationerna. Den 31 oktober rapporterade 88 avdelningar av stenhuggeriarbetareförbundet, att av 5,317 medlemmar voro 1,940 arbetslösa, d. v. s. 36.5 %. Den 30 september uppgingo de arbetslösa till 48.5 % av den rapporterade medlemsstocken. I skillnaden mellan dessa båda procentsatser skönjer man verkan av statens stenbeställningar. Även efter de statliga stenbeställningarna räknade stenhuggarna närmast efter skogs- och flottningsarbetarna det procentuellt största antalet arbetslösa, vad beträffar de organiserade arbetarna.

Ha statsbeställningarna kunnat undanröja eller lindra de ekonomiska svårigheterna för de kommuner, som ha det största antalet arbetslösa och i främsta rummet åtnjutit fördelen av statens hjälpaktion? Svaret lämnas av en jämförelse mellan den kommunala beskattningen för 1931 och 1932, den senare beslutad, sedan arbetet med statsbeställningarna påbörjats, och beräkning med hänsyn till att det skulle fortsätta fram till den 1 april 1932. De uppgifter, som vi tidigare i denna motion meddelat om den kommunala uttaxeringen inom vissa län, bland dem Göteborgs och Bohus samt Blekinge, möjliggöra en sådan jämförelse. Svaret är i hög grad nedslående.

I Bohuslän har Brastads kommun det högsta antalet i de statliga stenbeställningarna sysselsatta arbetare, 435 stycken, men har nödgats höja den kommunala uttaxeringen från kronor 10:70 per bevillningskrona för år 1931 till kronor 21:00 för år 1932. Skee kommun med 248 i statsbeställningarna sysselsatta arbetare har höjt uttaxeringen från kr. 11:69 till kr. 18:25. Askums i skattehänseende relativt välsituerade kommun med 234 dylika arbetare har bibehållit sin uttaxering, kr. 7:50. Malmön med 200 arbetare har höjt från kr. 7:60 till kr. 10:00, Lyse med 189 arbetare har höjt från kr. 11:65 till kr. 12:50, Bro med 186 arbetare har höjt från kr. 10:35 till kr. 16:50, Tossene med 180 arbetare har höjt från kr. 9:00 till kr. 11:60, Kville med 109 arbetare har höjt från kr. 10:08 till kr. 17:06, Näsinge med 102 arbetare har höjt från kr. 14:40 till kr. 16:75, Tanum med 75 arbetare har höjt från kr. 9:10 till kr. 12:37, Lommeländ med 67 arbetare har höjt från kr. 18:40 till kr. 20:90, o. s. v.

Jämförelsen mellan de både senaste årens kommunala uttaxeringar ger samma resultat inom det andra stenhuggarlänet, Blekinge. Mörrums kom-

mun med 125 i statsbeställningar sysselsatta arbetare har höjt från kr. 10:00 för år 1931 till kr. 12:30 för år 1932, Asarums i skattehänseende relativt välställda, blandat bonde- och stenhuggarkommun, med likaledes 125 dylika arbetare har höjt från kr. 7:90 till kr. 9:00, Sturkö med 112 arbetare av detta slag har höjt från kr. 17:90 till kr. 28:27, Listersby med 62 arbetare har ungefär oförändrad uttaxering, kr. 9:70 för år 1931 och kr. 9:65 för år 1932, Ronneby landskommun med 40 arbetare har höjt från kr. 7:50 till kr. 8:40, Tjurkö med 35 arbetare har höjt från kr. 10:17 till kr. 25:96, Hasslö med 23 arbetare har höjt från kr. 13:50 till kr. 14:53. Backaryd har oförändrat, kr. 15:10 o. s. v.

I vissa bohuslänska stenhuggardistrikt har nödläget framtvingat extraordinära anstalter för att hålla de blottställda stenhuggarfamiljerna uppe. Inom Brastads kommun utanför Lysekil, där arbetslösheten är synnerligen svår, ha stenhuggarhustrur och andra kvinnliga medlemmar av stenhuggarfamiljerna intresserats för att, liksom under långliga tider varit sed i Boråstrakten, upptaga hemindustri som biförtjänst. Initiativtagarna ha sökt kännning med Kooperativa förbundet och en firma i Uddevalla för att förmå dem att ställa sig som köpare av den linnesömnad, stenhuggarkvinnorna skulle leverera. Med arbetslöshetskommissionen, skolöverstyrelsen och kommerskollegium har man underhandlat om ekonomiskt bidrag för inköp av symaskiner och för organiserandet av hemindustrin. Försörjningsplikterna och försörjningsmöjligheterna ha övergått från männen till kvinnorna. Detta initiativ bekräftar den gamla regeln, att nöden är uppfinningarnas moder, och det är ett vackert uttryck för stenhuggarbefolkningens vilja att till det yttersta söka lita till sin egen kraft och icke falla samhället till last. Men stenhuggarhustrurnas erövring av en ny arbetsmarknad kan givetvis icke i längden trygga stenhuggarfamiljernas existens, om icke stenindustrin genom de enskildas och det allmännas samfälliga ansträngningar kan bringas att stå på sina egna ben.

Nödlägets allvarliga karaktär och dess fortsatta existens i trots av statens hittillsvarande hjälpåtgärder är sålunda auktoritativt och från olika håll verifierad. Exporten är alltjämt lamslagen, och ingenting tyder på att den kan komma igång igen inom den närmaste tiden. Vid sidan av statsbeställningarna torde enligt uppgift knappast mer än 500 stenhuggare inom Bohuslän vara i arbete hos stenhuggarfirmorna. När de statliga stenbeställningarnas arbete upphör den 1 april 1932, blir situationen för den arbetssamma och plikttrogna stenhuggarbefolkningen än mera förtvivlad än den var före den 1 oktober 1931, då beställningsarbetena påbörjades. En vägran från statsmakternas sida att förnya 1931 års stenbeställning skulle för de redan förut alltför skattebelastade stenhuggarkommunerna betyda så gott som finansiell bankrutt. Starka sociala skäl tala för att staten förnyar föregående års stenbeställning, samtidigt som den genom beredskapsarbeten, vägarbeten i vanlig

ordning, kontantunderstöd genom arbetslöshetskommissionen och på annat lämpligt sätt vidgar sin hjälp åt dessa betryckta landsdelar.

Vi förorda, att 1932 års riksdag beslutar en ny stenbeställning. Och till detta vårt yrkande vilja vi foga ett par anmärkningar.

Den ena anmärkningen är, att vid en förnyad beställning åtgärder böra vidtagas, varigenom det efter allt att döma befogade missnöje, som sättet för 1931 års beställningsbesluts verkställande framkallade bland stenhuggarna, skulle kunna undvikas. Missnöjet vållades till stor del därav, att statens kontrollanter krävde strängare måttbestämmelser än dem som tidigare tillämpats och legat till grund vid prislistornas uppgörande. Till följd av dessa kontrollanternas krav har arbetet försvårats och förtjänsten blivit mindre. Har dessutom materialet varit sämre, så ha stenhuggarna icke på långt när kommit upp till den stipulerade maximiförtjänsten av 130 kronor per månad. Kanhända ha dessa missförhållanden endast varit gnissel i portföret. Det tyckes rätta till sig med denna sak efterhand som arbetet fortskrider. Emellertid bör man vid en förnyad beställning se till att denna onödiga slitning mellan staten och arbetarna icke upprepas.

Den andra anmärkningen gäller, att en förnyad stenbeställning från statens sida icke bör i fråga om arten av sten och arbetare begränsas på samma sätt som 1931 års beställning. Enligt beslutet vid 1931 års riksdag skulle beställningen egentligen avse smågatsten. Vid stenkommitténs fördelning av beställningarna visade det sig, att denna begränsning icke kunde hållas. I Blekinge funnos ett betydande antal stenhuggare, som med hänsyn till materialets beskaffenhet endast sysslade med storgatsten. Dessa skulle ha blivit ställda utanför, om de ursprungliga planerna följts. Fördelningen ordnades till sist så, att även storgatstenen togs med i beställningen. 2,833 smågatstensarbetare och 271 storgatstensarbetare ha nu sysselsättning med den statsbeställda stenen. De senare arbetarna höra allesammans hemma i Blekinge.

Men utanför statens hjälpaktion står alltjämt en annan betydande grupp av stenhuggare, nämligen kantstenshuggarna, som tillverka den till trottoarer och som stöd vid sättning av vanlig gatsten använda kantstenen. Denna arbetargrupp, som inom Bohuslän räknar omkring 1,500 arbetare och även förefinnes i Blekinge och Småland, fick redan i maj 1930 kännning av krisen och det med densamma följande ransoneringspåbudet. Då exporten av kantsten varit nästan helt avbruten, har nödläget bland dessa stenhuggare varit lika svårt som bland de andra. På möten under höstens lopp ha de uttalat som sin önskan, att statsmakterna måtte besluta en statsbeställning av kantsten för ett belopp av 1,500,000 kronor. Genom en dylik statshjälp skulle varje kantstenshuggare kunna förvärva en inkomst av omkring 1,000 kronor per år.

Då inställer sig spørsmålet, om staten har någon användning för dylik kantsten. Från vägsakkunnigt håll har gjorts gällande, att till den av 1931 års riksdag beslutade beställningen av gatsten behövdes kantsten för omkring en halv miljon kronor. Och Djurgårdskommissionen har under höstens lopp an-

mält sig som reflektant å ett större parti kantsten. Förutsättningen för ett köp vore att kantstenen levererades till självkostnadspris liksom fallet är med den av staten beställda gatstenen. Viktigt vore dessutom, att kommissionen kunde kostnadsfritt lagra kantstenen å leveransorten och hämta densamma i mån av det årliga behovet. Djurgårdskommissionens behov av kantsten uppginge till ungefär 40,000 löpmeter, vari med cirka tre procent av den totala längden inginge kantsten med en till två meters radie. Under sådana förhållanden synes staten böra tillmötesgå kantstenhuggarnas önskan åtminstone i så måtto, att riksdagen beslutar en stenbeställning å sammanlagt 5 miljoner kronor, och att stenkommittén får i lämplig utsträckning fördela denna beställning även på kantstenshuggarna.

Men kan det anses statsfinansiellt tillrådligt, att staten beslutar en ny stenbeställning? Den frågan ställdes före 1931 års beslut, och på sina håll besvarades den nekande. Det spåddes att staten många år framåt skulle nödgas ligga inne med den beställda stenen. Kanske skulle staten alls icke finna avsättning för densamma. Denna sin förmodan grundade man delvis på erfarenheterna från statens tidigare stenbeställningar, då läget var lika kritiskt som nu för stenhuggeriindustrin. Man tog dock icke vederbörligen med i räkningen, att vägväsendet genom automobilismen under det senaste årtiondet genomgått en revolutionerande utveckling och att spørsmålet om vägarnas permanentbeläggning blivit alltmera aktuellt.

De pessimistiska spådomarna ha icke slagit in. Den beslutade gatstensbeställningen beräknades omfatta ungefär 1,000,000 kvadratmeter. Enligt inhämtade uppgifter har vid årsskiftet en stenmängd av sammanlagt 385,900 kvm beställts eller offererats från statens förråd. I denna siffra utgöres huvudparten av offererad sten. I den mån denna sten är offererad till andra än privata köpare förefinnes en till visshet gränsande sannolikhet, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens offerter komma att antagas och leda till leverans, då de härav berörda köparna, städer och väghållningsdistrikt, komma i åtnjutande av avsevärda ekonomiska fördelar vid inköp av sten från statens förråd och just på grund av denna möjlighet till ökat bidrag trätt i underhandlingar med nämnda ämbetsverk. I runt tal torde åtminstone siffran 350,000 kvm kunna anses beteckna den kvantitet smågatsten, som inom en omedelbar framtid kommer att kontrakteras för försäljning, d. v. s. motsvarande nära 40 % av den bestämda totala leveransen.

Med hänsyn till den korta tid, som hittills stått till buds för försäljning, torde resultatet kunna betraktas såsom överraskande gott. De statsekonomiska betänkligheterna mot de statliga steninköpen synas mot bakgrunden av dessa försäljningsuppgifter vara åtskilligt svagare än som förmodats. Självklart är dock, att staten av finansiella skäl icke kan år från år göra stora och dyrbara stenleveranser, om därmed följer den risken, att staten måste ligga inne med stora stenlager utan möjlighet att bli av med dem. Kan det å andra sidan ordnas så, att staten i realiteten förskotterar penningmedlen utan att ikläda sig

några avsevärda ekonomiska risker, synes staten icke böra underlåta att ge ett betydande utrymme åt de sociala synpunkter, som närmast tala för en förnyad stenbeställning. Med detta resonemang bör ett nytt riksdagsbeslut om inköp av sten kompletteras med ett riksdagsbeslut om kraftiga statliga åtgärder för att framkalla en större förbrukning inom landet av svensk sten, varigenom stenindustrin skall kunna på hemmamarknaden vinna ersättning för den förlorade stenexporten och återigen bereda arbete och utkomstmöjligheter åt den talrika stenhuggarbefolkningen. Ett förslag i denna riktning har tidigare framlagts i denna motion.

Arbetslöshetskommissionen och den statliga understödsverksamheten.

Alla de förslag, som vi i det föregående sökt motivera, ha haft till syfte att i den öppna marknaden mobilisera tillgängliga arbetsreserver, så att de arbetslösa skola kunna genom eget och nyttigt arbete under drägliga arbetsvillkor försörja sig själva och sina familjer, men vi äro medvetna om att icke ens ett bifall till dessa förslag skulle skapa försörjningsmöjligheter åt alla de arbetslösa, som äro i behov därav. Trots dessa nya arbetstillfällen finnes alltjämt ett vidsträckt arbetslöshetsområde, där staten och kommunen genom understöd måste svara för försörjningen av sådana arbetslösa, som icke med eget initiativ eller med statens och kommunens hjälp kunna beredas nödigt arbete.

Så äro vi framme vid den av arbetslöshetskommissionen bedrivna verksamheten med nödhjälpsarbeten och understöd. Från den socialdemokratiska riksdagsgruppens sida har upprepade gånger och med styrka tillkännagivits den övertygelsen, att alla arbeten till arbetslöshetens bekämpande borde förläggas till den öppna marknaden, och att arbetslöshetskommissionens verksamhet borde avvecklas, så snabbt detta med hänsyn till pågående arbetsföretag och andra praktiska omständigheter vore utförbart. Ett utförligt motiverat yrkande i denna riktning ställdes i den socialdemokratiska gruppmotionen vid 1930 års riksdag. Denna uppfattning vidhålla vi alltjämt.

Men en eventuell avveckling av arbetslöshetskommissionens verksamhet och ett överförande av dess uppgifter till andra organ kan icke genomföras så bryskt, att dess konsekvenser bli till nackdel för de arbetslösa. Under alla omständigheter är en övergångsperiod nödvändig, under vilken arbetsföretagen kunna hinna avslutas och organisationen läggas om. Med den stora ansvällning av arbetslöshetskommissionens verksamhet och den mängd nya arbetsföretag, som den ekonomiska krisen och dess massarbetslöshet framtvingat, tar denna procedur en längre tid, blir mera omfattande och kräver större penningmedel än fallet skulle ha varit, om den genomförts i en mera normal arbetslöshets-situation. För detta ändamål måste nödiga anslag ställas till förfogande. Och för den hjälpverksamhet med kontanta understöd, som kommissionen tidigare bedrivit i en ganska blygsam och mot behovet alls icke svarande omfattning, måste väsentligen större anslag disponeras än hittills.

Det är ett oavvisligt önskemål, att arbetslöshetskommissionens verksamhet, så länge den fortgår, i nu rådande arbetslöshetskris bedrivs efter mera vidhjärtade regler än förut skett. Även nu liksom så mången gång tillförne och senast vid behandling av Kungl. Maj:ts arbetslöshetsproposition 1931, finna vi det synnerligen påkallat, att lönerna vid nödhjulsarbete avpassas för att lämna skälig försörjning, att den kontanta understödsverksamheten bedrivs i större utsträckning, att hjälpen icke begränsas till vissa yrken eller fack, och att en av konflikt drabbad arbetsplats icke räknas till den öppna marknadens arbetstillfällen. Till några av huvudpunkterna i dessa önskemål återkomma vi utförligare här nedan.

Arbetslöshetskommissionens årliga rapporter visa, att under alla år fram till 1931 kommunerna praktiskt taget ensamma fått sköta hjälpverksamheten i det kontanta understödets form. Blott i enstaka undantagsfall och endast under årets två första kvartal har kontantunderstöd med statsmedel beviljats. Men under år 1931 har de arbetslösa och kommunernas nödläge tvingat arbetslöshetskommissionen att lämna statligt kontantunderstöd i relativt stor utsträckning åt ungefär $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ av alla dem som erhållit hjälp genom statliga reservarbeten, statskommunala reservarbeten eller understöd med statsbidrag. Under 1931 års samtliga kvartal med undantag för det första har antalet med statsbidrag understödda varit större än antalet utan statsbidrag understödda. Vid årsskiftet lämnade arbetslöshetskommissionen understöd åt närmare 14,000 personer, och detta icke endast familjeförsörjare utan också ungkarlar. Behövande kommuner beviljas statsbidrag till kontantunderstöd med 75, 80, 90, ja, ända upp till 95 %. Och i sin beräkning av tilläggsanslaget av 17 miljoner kronor för år 1931—1932 uppskattar kommissionen sina totala utgifter för kontantunderstöd under budgetåret till 4.5 miljoner kronor.

Häri kan man se en återverkan av det faktum, att en mängd kommuner blivit urståndsatta att tillhandahålla lämpliga arbeten åt sina arbetslösa eller också ekonomiskt urståndsatta att på egen bekostnad lämna dem nödigt kontantunderstöd eller bådadera. Kommunerna ha i det längsta sökt hjälpa med arbete i stället för med reda pengar. Nu äro resurserna härtill mångenstädes uttömda. Och kommunerna bli alltmera så fattiga, så tyngda av skulder och skatter, att de icke heller orka med kontantunderstöd i förhållande till de arbetslösa behov. Trots alla statliga och kommunala ansträngningar att mobilisera arbetstillfällen tvingar sig därför denna hjälpform med nödvändighet fram alltmera.

Under det kommande året blir ett ännu större antal kommuner ur stånd att effektivt bispringa sina arbetslösa. Tidigare i denna framställning ha vi lämnat ett grundligt statistiskt material om den starkt ökade uttaxering en mängd kommuner nödgats besluta för 1932. Det är uteslutet, att kommuner med en samlad kommunal skattebelastning av 20—30 kronor per bevilningskrona utan en mycket kraftig hjälp från staten skola kunna lämna sina arbetslösa ens ett minimum av önskvärd omvårdnad. Då de av arbetslösheten hårdast drabbade

kommunerna i sin beskattning nått fram till eller över den ekonomiska bristningsgränsen, kan staten icke undandraga sig att väsentligen mera än förut skett gå in för kontantunderstöd, dels genom att låta det statliga bidraget komma ett större antal arbetslösa till godo, dels genom att höja statens procentuella andel i det sammanlagda statliga och kommunala understödsbeloppet. I förhållande till många kommuner kan en statens understödspolitik av detta slag anses som en, låt vara obetydlig, kommunal skatteutjämning, framtvingad av den olidliga och ohållbara ojämnheten i den kommunala skattebelastningen de olika kommunerna emellan.

För de stora städerna, sådana som Stockholm, Göteborg, Malmö o. s. v. liksom för en rad andra stads- och industrikommuner, vilka kanske i många fall icke kunna klaga över alltför stark skattebelastning, skärpes år från år deras svårigheter att inom kommunens eget område finna lämpliga arbeten åt de arbetslösa. När arbeten icke kunna uppdrivas, stå kommunerna i valet mellan att tvångsvis sända bort de arbetslösa till arbetsförläggningar i en främmande och ovan miljö och att bevilja understöd. Inom de stora städernas och industrikommunernas ledande industrier förvärras arbetslösheten alltmera, och därav följer med nödvändighet, att kontantunderstöden måste starkt ökas.

En annan viktig och i arbetslöshetskommissionens verksamhet relativt ny omständighet, som framtvingar ett kraftigt vidgande av kommissionens understödsåtgärder, är den starka stegringen av antalet anmälda arbetslösa inom skogshushållningen. Arbetslösheten på detta yrkesområde har i verkligheten varit permanent och omfattande under en följd av år, ehuru den icke uppenbarat sig i arbetslöshetskommissionens rapporter, därför att skogs- och flottningsarbetarna av staten utestängts från kommissionens hjälpverksamhet och av den anledningen icke ansett det lönt att officiellt anmäla sig som hjälpsökande. Under åren före 1931 har antalet hjälpsökande från skogshushållningen varit ytterst ringa, endast 1—2 procent av samtliga hjälpsökande. I februari 1931 var det emellertid enligt kommissionens rapporter uppe i 4 procent, i juli i 10 procent och i oktober i 14.2 procent. I fråga om antalet hjälpsökande från skogshushållningen liksom i fråga om kontantunderstödet betecknar året 1931 en vändpunkt i arbetslöshetskommissionens verksamhet.

Med all sannolikhet nödgas arbetslöshetskommissionen framgent inregistrera ännu högre procentsatser för de hjälpsökande, som höra hemma i skogshushållningen. Inga tecken tyda på att arbetslösheten i skogarna blir mindre under det år, som kommer. Alla tecken tyda på motsatsen. I skogsbygderna finnas en myckenhet blottställda, sedan åratals i undernäring och andra umbäranden levande människor, som tidigare icke uppvaktat staten med sina bekymmer och sin understödsbegäran. I fortsättningen komma hjälpsökningarna så mycket talrikare, när skogskommunernas myndigheter äntligen finna, att statens understöd är tillgängligt för dem och deras arbetslösa likaväl som för stads- och industrikommunerna och deras arbetslösa.

Arbetslösheten i skogsbygderna har sprängt den barriär, som statsmakter-

na i sin snäva arbetslöshetspolitik förut rest mot skogskommunerna genom bestämmelsen, att skogs- och flottningsarbetare icke vore berättigade till hjälp. Och det dispensförfarande, i vilket arbetslöshetskommissionen hade en säkerhetsventil för särskilt ömmande fall, existerar i verkligheten icke längre. Enligt hos kommissionen inhämtade uppgifter hava skogs- och flottningsarbetarna under hela föregående år utan omgång beviljats dispens i den mån hjälp i en eller annan form kunnat lämnas och i slutet av förra året har kommissionen genom cirkulär till samtliga lokala hjälporgan meddelat, att angivna yrkesgrupp helt likställts med övriga hjälpbehövande. Statsmakternas gamla trångsynta utestängningspolitik mot vissa yrkesgrupper av arbetslösa är definitivt sönderbruten i fråga om skogs- och flottningsarbetarna, och en återgång till vad som varit är icke möjlig. Detta faktiska förhållande måste med nödvändighet sätta starka märken i arbetslöshetskommissionens understödsverksamhet för kommande år.

Vi stanna ännu ett ögonblick vid det anmärkta dispensförfarandet. Det vore på tiden att detta icke bara reellt utan också formellt rensades ut ur de förordningar och arbetsregler, som gälla för arbetslöshetskommissionens verksamhet. I kungörelsen om »statsbidrag till arbetslöshetshjälp» stadgas, att »arbetslös, som tillhör från statlig arbetslöshetshjälp avstängd yrkesgrupp», i intet fall må hänvisas till kommunalt arbetsföretag, för vilket statsbidrag åtnjutes, d. v. s. statskommunalt företag. För statliga reservarbeten gäller samma stadgande. Ännu i sina »Råd och anvisningar», gällande från den 1 juli 1931, meddelar arbetslöshetskommissionen pliktskyldigast dessa utestängningsparagrafer och upplyser de kommunala myndigheterna om vad som menas med avstängda yrkesgrupper: »Vad angår uttrycket 'avstängda yrkesgrupper' påpekas, att dit äro att hänföra skogs-, flottnings-, lant-, byggnads-, tegelbruks-, hamn- och stuveriarbetare. — Anses behov föreligga att för angivna grupper begära platser vid statliga arbeten eller annan statlig hjälp eller att i övrigt erhålla undantag från givna bestämmelser, bör dispensansökning med åtföljande utredning om motiven härtill ingivas till arbetslöshetskommissionen.» Det finnes ingen mening i att ens till formen för skogs- och flottningsarbetarnas vidkommande bibehålla en avstängningsparagraf och en dispensklausul, som den ekonomiska krisen redan gjort helt illusorisk. Dess tillvaro kan endast vålla onödiga missuppfattningar i kommunerna eller också onödigt arbete.

Men det finnes icke heller någon rimlig anledning att bibehålla avstängningen för de övriga yrkesgrupperna. Alla oförvällat arbetslösa böra ha samma rätt till hjälp från staten. Tag t. ex. lantarbetarna. Arbetslöshetskommissionen har i sina medelsberäkningar till Kungl. Maj:t anfört, att jordbruket icke längre såsom vid världskrigets slut tjänstgör som en reservoar, som suger till sig en del av industrins arbetskraft. Det förhåller sig tvärtom så, att en betydande del av jordbrukets egna arbetare blivit arbetslösa, dels på grund av det ekonomiska nödläget för jordbruksnäringen och dels på

grund av dess rationalisering. I sin sammanfattning av arbetsförmedlingarnas novemberrapporter skriver socialstyrelsen: »Till belysande av läget på jordbrukets arbetsmarknad må nämnas, att antalet arbetssökande män i år var dubbelt så stort som i fjol vid samma tid, under det att de lediga platsernas antal betydligt reducerats.» Från olika arbetsförmedlingsområden rapporterades en kraftig nedgång i antalet lediga platser. Och antalet hos arbetslöshetskommissionen anmälda hjälpsökande från jordbruket var redan vid oktober månads utgång 2,036 eller 1,036 flera än föregående månad. Då arbetslösheten alltmera griper omkring sig bland denna lågt avlönade och i särskilt fattiga villkor levande arbetargrupp, och då den nödgas i allt högre grad vädja till det allmänna om understöd, kan det icke vara förnuftigt eller rättfärdigt att mot densamma vidhålla någon avstängningsbestämmelse, vare sig i princip eller praktik.

Tag vidare hamn- och stuveriarbetarna. Den internationella fraktfarten har starkt reducerats, det svenska tonnage är liksom det internationella till stor del upplagt i hamnarna, och därmed har följt en betydande och långvarig arbetslöshet bland hamn- och stuveriarbetarna. Ingen vet i denna stund, när situationen kan ljusna för dem. Varför skulle icke dessa arbetslösa liksom andra få statens bistånd att hålla sig uppe? Och varför skulle icke byggnadsarbetare få tillgång till statshjälp, för den händelse att en byggnadskris gör en stor del av dem arbetslösa icke bara för säsongen utan för en längre tid? Arbetslöshetskommissionen har ju själv i sina rapporter meddelat, att antalet arbetslösa inom byggnadsverksamheten på ett år stigit från 848 till 2,156, och att »tecken icke saknas, som tyda på, att stegrad arbetslöshet inom denna näringsgren hör till de faktorer, med vilka man i fortsättningen kan bliva nödsakad att räkna». Att utestänga dessa arbetare under dylika förhållanden från statshjälp, därför att de tillhöra en viss yrkesgrupp, vore en orättfärdig brutalitet.

Jordbrukshjälp.

I.

Det svenska jordbrukets produktionsriktning.

Utav landets åkerareal användes två niondelar för odling av sådana produkter, som mera direkt konsumeras, nämligen brödspannmål, malkorn, gryn, havre, matärter, sockerbetor och potatis m. m., medan icke mindre än sju niondelar äro besädda med växtslag, som av jordbrukarna utnyttjas såsom råvara för den animaliska produktionen — foderspannmål, vallväxter, rotfrukter o. s. v. Omräknar man skörden i skördeenheter och därefter fördelar den efter användning, framträder den animaliska produktionens övervägande betydelse än mera, i det att av skörden användes till människoföda 12.6 procent, till kreatursföda 82.6 procent, medan resten går till industrien för tekniskt

bruk och till export eller utgör förlust under den vidare användningen. Av vegetabiliska produkter för direkt konsumtion produceras mindre än landets behov. Däremot uppstår överskott av animaliska produkter, även om hänsyn toges till den import av kraftfoder, som äger rum. Nämda överskott giver upphov till en betydande export, medan särskilt av spannmål ett stort importöverskott föreligger. Det ligger i sakens natur, att förutsättningarna för jordbruksdriften kunna komma att te sig högst olika i vad angår dessa båda huvudgrenar, spannmålsodling för avsalu och animalisk produktion.

Utvecklingen å spannmålsodlingens område i de stora spannmålsexporterande länderna synes gå i riktning mot en koncentrerung av odlingen till allt större, industrialiserade brukningsenheter, vilka på grund av ringa behov av mänsklig arbetskraft och lågt jordvärde kunna framställa spannmålen till synnerligen låga priser. Några förutsättningar att kunna deltaga i denna utveckling torde knappast föreligga för det svenska jordbruket, enär åkerjorden i större delen av landet är alltför söndersplittrad för att tillåta stor-drift. Dessutom torde en dylik omläggning av jordbruket icke kunna ske utan sådana djupgående sociala omvandlingar, som ur samhällets synpunkt äro att betrakta såsom vådliga.

Något av de verkningar, som framkallas av spannmålsodlingens industrialisering ute i världen, skulle väl för det svenska jordbrukets del kunna motvägas av goda resultat av växtförädlingen samt av ett ytterligare uppdrivande av hektarskördarna. Men dylika åtgärder innebära en ytterligare kapitalintensifiering av spannmålsodlingen, som endast inom vissa gränser torde komma att löna sig. Härtill bör läggas, att en ökning av konstgödningsgivorna icke kan ske i obegränsad omfattning, vilket vissa erfarenheter från Tyskland synes hava visat. En alltför stark användning av konstgödsel lärer nämligen leda till förgiftning av jorden. Av vad nu sagts torde framgå, att spannmålsodling för avsalu endast i en begränsad omfattning torde komma att bära sig här i landet utan understöd från det allmännas sida. Däremot kan naturligtvis staten genom skyddsåtgärder åstadkomma, att en dylik spannmålsodling lönar sig — så länge nämligen produktionen därav icke överstiger landets behov. Emellertid ligger det i sakens natur, att, om genom särskilda åtgärder från statens sida priserna å brödspannmål hållas relativt högt, detta så småningom leder till överproduktion av just denna vara. Dylika skyddsåtgärder utgöra följaktligen icke någon lösning av jordbrukets produktionsproblem utan åstadkomma allenast ett tillfälligt undanskjutande och samtidigt ett försvärande därav.

Jordbrukets animaliska produktion kan icke, även om man så skulle önska, skyddas mot påverkan från världsmarknaden genom statliga åtgärder, enär såsom ovan påvisats landet har exportöverskott av dessa produkter. Visserligen har från något håll den meningen hävdats, att den animaliska produktionen här i landet borde begränsas till vad som kunde konsumeras inom landet,

för att även dessa produkter skulle kunna genom statliga ingripanden tillförsäkras ett pris, som vore lönande. Ett dylikt program torde även ur jordbrukarnas synpunkt vara ogenomförbart. Utginge man nämligen ifrån, att det vore önskvärt att för framtiden upprätthålla minst den grad av intensiv drift, som för närvarande kännetecknar vårt jordbruk, framstår såsom självklart, att en minskning av den animaliska produktionen i ovan antydd omfattning skulle nödvändiggöra, att en del av den åkerareal, som nu användes till produktion av foderväxter, måste användas för annat ändamål. Någon annan utväg än att begagna den lediga arealen till spannmålsodling för avsalu synes knappast övrig, vilket väl måste leda till överproduktion på brödsäd. Så vitt man kan döma, synes nämligen vårt jordbruk för närvarande producera minst så mycket jordbruksprodukter, som landet behöver, ehuru med hänsyn till naturliga produktionsförutsättningar tyngdpunkten lagts på den animaliska produktionen, som visar överskott, medan spannmålsodlingen för avsalu icke täcker behovet. Det synes därför omöjligt att med bibehållande av intensiteten så anpassa jordbruksproduktionen, att densamma i sin helhet kan bliva föremål för en verksam skyddspolitik från statens sida. Med underskott på brödspannmål följer överskott på animaliska produkter och tvärtom.

En annan sak vore emellertid, om inskränkningen av den animaliska produktionen förenades med en inskränkning av växtodlingen därigenom att antingen åkerjord igenlades eller en mera extensiv jordbruksdrift genomfördes. En dylik produktionsinriktning skulle nog kunna tillämpas av det större jordbruket, där den kunde leda till minskade omkostnader framför allt i fråga om arbetskraft. Men för det mindre jordbrukets del vore en dylik driftsömläggning fullständigt otänkbar. Varje jordbrukare, för vilken den egna arbetskraften är av väsentlig betydelse, måste till det yttersta utnyttja sitt jordbruks produktionskapacitet för att över huvud taget kunna existera. En produktionsminskning av den omfattning, att produktionen av alla jordbrukets ålster så mycket understege landets behov, att knappheten på de inhemska varorna tillsammans med t. ex. ett högt tullskydd kunde verka prishöjande, komme otvivelaktigt att innebära en så långt gående minskning i den mindre jordbrukarens saluproduktion, att den ingalunda kunde uppvägas av de högre priserna. Produktionsinskränkningens väg betyder därför undergrävandet av vårt egentliga bondejordbruk och alltså ett hot mot själva kärnan i vår jordbruksbefolkning. Den vägen torde därför icke böra beträdas, förrän alla andra möjligheter prövats.

Man torde sålunda hava anledning att antaga, att det svenska jordbruket även i den tid som stundar, sedan ånyo ordnade produktionsförhållanden inträtt i världen, kommer att lägga tyngdpunkten på en animalisk produktion, för vilken priset i det väsentliga bestämmes av tillgång och efterfrågan på världsmarknaden. Att avsättningen av överskottet av denna produktion kan komma att möta svårigheter och att möjligheterna att därför erhålla tillfreds-

ställande priser kunna vara nog så begränsade ligger i öppen dag. Den tilltagande benägenheten från olika länders sida att förhindra världshandelns normala gång måste tagas med i räkningen. Men nog förefaller det sannolikt, att om avsättningen av jordbrukets produkter tillfredsställande organiseras från jordbrukarnas sida, så att marknader kunna vinnas, där tillfälle erbjudes, och marknader bibehållas, där de en gång vunnits, och om därjämte den svenska staten med kraft ställer sig bakom det svenska jordbrukets rätt att få tävla på de olika marknaderna om avsättningen, det även skall vara möjligt att erhålla köpare. Men detta gäller icke blott utlandets marknader. Mycket tyder på, att ett målmedvetet arbete skulle kunna skaffa vårt jordbruk ännu större avsättning av vissa produkter å den inhemska marknaden.

Om man sålunda skulle kunna räkna med vissa möjligheter att även för framtiden vinna avsättning för det svenska jordbrukets produkter, måste det betraktas såsom mera tveksamt, huruvida med förhandenvarande produktionsförutsättningar tillfredsställande priser skola kunna ernås. Så vitt man kan bedöma, torde konkurrensen på världsmarknaden bliva nog så skarp. Å ena sidan kommer den från länder med billiga fodermedel, såsom Kanada med billig spannmål i och för svinuppfödningen och Nya Zeeland med ett milt och fuktigt klimat och på grund därav rikligt bete och lång betesgång för mjölk-korna. Å andra sidan blir trycket starkt från de baltiska länderna och Polen på grund av bondebefolkningens låga levnadsstandard i dessa länder. För att i denna situation det svenska jordbruket skall kunna hävda sig och upprätthålla en för våra förhållanden rimlig levnadsstandard åt sina utövare, torde därför ett av dess huvudproblem just nu vara åstadkommandet av sänkta produktionskostnader. Härpå måste rent av tyngdpunkten läggas, när såsom nämnt möjligheterna att påverka priserna icke äro stora. Dessa saknas dock icke alldeles. En bättre organisation utav avsättningen har, såsom förhållandena i Danmark bära vittne om, visat sig kunna medföra bättre priser. Danmarks överlägsenhet på detta område lär, enligt uppgift, hava tillfört det danska jordbruket c:a 800 miljoner kronor i överpris under de trettio första åren av detta århundrade. Men även om åtskilligt är att göra i detta avseende vad utlandsmarknaderna beträffar, torde dock ännu mera kunna vinnas på hemmamarknaden. Här synas stora förutsättningar finnas för att genom en bättre organisation från jordbrukarnas sida av avsättningen förminska distributionskostnaderna och därigenom öka produktpriserna.

De åtgärder, som sålunda synas nödvändiga för en anpassning av jordbruket efter det nuvarande läget, äro: *bättre organisation av produkternas avsättning såväl på hemma- som utlandsmarknaderna samt sänkta produktionskostnader.*

Bättre avsättningsförhållanden i fråga om jordbruksprodukter.

Vad först beträffar avsättningen av spannmål till människoföda torde en av de viktigaste faktorerna, som får tagas i betraktande, vara kvalitetsfrågan. Av vete lär den inhemska skörden numera täcka mellan 60 å 70 procent av lan-

dets behov. Men att vinna avsättning för den inhemska skörden av detta sädeslag är under normala förhållanden förenat med avsevärda svårigheter, vilket endels beror därav, att de vetesorter, som under senare tid använts här i landet, äro mjuka och glutenfattiga. Svårigheterna skulle sålunda i viss mån motverkas, om man kunde få fram odlingsvärda sorter av bättre kvalitet. Ett likartat problem möter beträffande råg. Här gäller det icke så mycket kvaliteten, som är på allt sätt utmärkt, utan i stället *avkastningen* jämte andra egenskaper såsom vinterhärdighet m. m. Då rågen tillhör de korsbefruktande växterna, är dess fruktsättning osäker, varjämte de använda sorterna icke på långt när komma upp till den avkastning, som t. ex. vete ger. Därför vinner vetet också terräng här i landet på rågens bekostnad, så att numera rågodlingen knappast täcker 80 procent av behovet. Mera avkastande och säkrare rågsorter skulle säkerligen bereda rågodlingen bättre förutsättningar. De åtgärder, som här antytts, tillkommer det växtförädlingsverksamheten att vidtaga. Den torde också vara klart inställd på dessa problem, varför några särskilda åtgärder knappast torde vara påkallade härvidlag. Men spannmålsavsättningen bjuder även på andra kvalitetsproblem. För kvarnarna såsom storindustriella företag, med långt driven rationalisering av metoderna är det av stor betydelse, att spannmålen levereras i stora partier och i partier, som med hänsyn till kvalitet i olika avseenden äro så likartade som möjligt. Att mottaga spannmålen i annat skick leder till ökade produktionskostnader. Om svenskt vårvete t. ex. skall kunna ersätta glutenrika utländska sorter, är det nödvändigt, att detta vete tillföres kvarnarna i något så när stora partier på en gång. Om de svenska havregrynskvarnarna skola kunna med fördel använda svensk råvara, måste havren erbjudas dem i större partier av någorlunda likartade sorter och med samma torrhetsgrad o. s. v. I dessa avseenden syndas åtskilligt här i landet. En ordnad och väl utrustad spannmålshandel saknas i det stora hela hos oss. Spannmålsuppköparna hava denna verksamhet som en biuppgift. Kvarnarna äro normalt sett föga intresserade, då de kunna erhålla spannmålen precis som de önska från andra länder. Här som på andra områden torde det vara nödvändigt för jordbrukarna själva att ordna med avsättningen. Endast därigenom kunna de vara säkra på att få sina intressen tillgodosedda. Att jordbrukarna i stor utsträckning borde övertaga förmedlingen av spannmålen till kvarnarna, är nödvändigt även ur den synpunkten, att en utjämning av utbuden mellan årets olika delar behöver ske för att motverka alltför låga priser under vissa perioder. Det bör kunna förhindras, att kvarnarna skola vara nödsakade att under höstmånaderna sätta exceptionellt låga priser för att värja sig mot massutbuden av spannmål.

En bättre ordnad avsättning av mjölk och produkter därav torde också vara ofrånkomlig. I fråga om den mjölk, som säljes för direkt konsumtion, synas betydliga förbättringar i produktpriset kunna vinnas genom en förbilligad distribution. Av ost tillverkas mindre än landets behov, men gällande tullsats lär i alla fall icke kunna utnyttjas, vilket just visar marknadens oordnade

läge. Troligt är, att produktionen skulle kunna ökas till att även medgiva export med i alla fall bättre priser för ostmejerierna, om distributionen ordnades mera rationellt. Beträffande smör torde vid sidan av den påtalade bristen på jämnhet i kvaliteten de största olägenheterna föreligga i fråga om avsättningen på exportmarknaderna. Sedan länge har uppmärksamheten varit fäst därpå, att svenskt smör betalas sämre än danskt, beroende framför allt på den bristande stadga, som denna export uppvisar, varigenom det blir omöjligt att bibehålla fasta kunder i erforderlig utsträckning.

Produktionen av kött och fläsk i Sverige belöper sig till ungefär 250 miljoner kg. Härav förbrukas ungefär 225 miljoner kg. inom landet. Frånräknas vad som förbrukas av den jordbrukande befolkningen direkt, torde i alla fall handeln med kött och fläsk inom landet röra sig om bortemot 150 miljoner kg. Denna jordbrukets avsättning på hemmamarknaden är sålunda av synnerlig betydelse. Men man torde också kunna säga, att inom intet annat område härska sådana missförhållanden. Själva uppköpen av djuren ske i stor utsträckning genom kringfarande uppköpare, hopsamlingen av djuren sker i liten skala av varje dylik uppköpare med påföljd att omkostnaderna bliva synnerligen stora. Innan köttet sedan i städerna kommer allmänheten till handa, går det genom flera mellanhänder. Men därför åsättes också köttet ett helt annat värde vid utförsäljningen, än vad det har i jordbrukarens hand. På landsbygden är handeln lika planlöst ordnad. Försäljningen sker där av ambulering försäljare med relativt ringa omsättning. De delar av djuren, som icke kunna säljas direkt till konsumenterna, bliva icke tillvaratagna, vilket naturligtvis tvingar fram ökade utförsäljningspriser. Man kan knappast tänka sig någon större kontrast än den, som förefinnes mellan exportslakteriernas utnyttjande av de slaktade djuren och hemmaslaktarnas. I det förra fallet tillvaratages allt ända till borst och klövar. I det senare förstöres t. o. m. själva köttet på grund av illa ordnad avsättning. Också finnes väl knappast någon vara, där skillnaden är större mellan de priser producenterna erhålla och de som konsumenterna få betala. Här vore säkerligen ett område, inom vilket en jordbrukarnas egen organisation skulle kunna vinna framgångar.

Givet är ju, att avsättningsproblem föreligga för det svenska jordbruket även beträffande andra varor än de här nämnda, men dessa torde vara de viktigaste, varför vi avstå från att i detta sammanhang beröra något mera.

Minskade produktionskostnader vid jordbruket.

I vår tid, då prissättningen i detaljhandeln i stor utsträckning sker genom avtal handlandena emellan eller genom överenskommelser mellan fabrikanter och handlande o. s. v. går det icke att lita därpå, att konkurrensen skall leda till förbrukarna gynnsamma priser. Konsumenter av vad slag det vara månde måste i stor utsträckning själva tillgripa organisationen för att hålla priserna på en rimlig nivå. Vad nu sagts gäller icke minst de förnödenheter, som jordbrukarna i sin egenskap av företagare måste köpa. Ett viktigt led i

jordbrukarnas strävan att nedbringa produktionskostnaderna utgör därför lantmannakooperationen, som måste bli föremål för livlig anslutning från jordbrukarnas sida och utrustas med nödiga maktmedel i form av kapital.

Vad nu sagts om en jordbrukarnas egen inköpsorganisation har icke minst sin betydelse, då det gäller att framställa animaliska produkter med lägsta möjliga omkostnader, enär för såväl mjölkproduktionen som för svinskötelsen det svenska jordbruket är nödsakat att inköpa betydande mängder kraftfoder och foderspannmål, men i fråga om dessa varor är det icke blott nödvändigt att nedbringa distributionskostnaderna. Även fördyring på annat sätt måste undvikas. Därför böra tullar och andra importhinder i fråga om dessa varor bestämt avböjas i jordbrukets eget intresse.

Det räcker emellertid ingalunda med att det foder, som behöver inköpas, erhålles till lägsta möjliga priser. Det blir ändå dyrt i användningen med nu gällande prisläge i fråga om jordbrukets produkter. Därför måste användningen av inköpt foder inskränkas i möjligaste mån genom att detsamma ersättes med billigare hemmaproducerat foder. Detta gäller framför allt vid mjölkproduktionen. Genom den moderna beteskulturen har konstaterats, att bete å väl skötta betesmarker är det i förhållande till fodervärdet billigaste fodret. De färska betesväxterna äro det idealiska fodret för nötkreaturen, varjämte kostnaderna för produktionen därav äro lägre än för snart sagt alla andra fodermedel. Ett viktigt led i strävandena för nedbringande av foderkostnaderna utgöres därför av ett ännu mera utbrett bruk av kulturbete. Men härmed är icke frågan om billigare vinterfoder löst. Lösningen härav synes dock även hava funnits. Sedan länge har man insett, att ett förbilligande av vinterutfodringen skulle kunna vinnas, om det lyckades att utan för stora förluster i näringsvärde konservera de färska vallväxterna liksom andra gröna växtdelar. Detta synes hava lyckats för den finske kemisten dr. A. I. Virtanen genom utarbetandet av den metod, som efter honom kallas för A.I.V.-metoden. Med det ensilage, som med denna metod framställes, kan man i stor utsträckning ersätta foderrotfrukterna. Enär ensilagens framställningskostnader äro avsevärt lägre än rotfrukternas torde åtskillig besparing kunna vinnas på denna väg. Men därtill kommer att detta ensilage innehåller betydande mängder smältbar äggvita, varför det även i betydande utsträckning torde kunna ersätta det kraftfoder, som nu inköpes. Ett belysande exempel härpå visa några av den finska smörexportföreningen Valio utförda försök. Tio kor utfodrades med A.I.V.-foder plus kraftfoder och tio kor med hö och turnips plus kraftfoder under tre till fyra månader. Den förra gruppen förtärde under försökstiden 985 kg havremjöl och 870 kg oljekakor samt lämnade 12,300 kg mjölk, medan den andra gruppen förtärde 1,920 kg havremjöl och 2,000 kg oljekakor samt lämnade 11,500 kg mjölk. När därtill nämnes att enligt försök likaledes i Finland kostnaderna för framställningen av A.I.V.-fodret beräknas till 13 penni per foderenhet men hö till 17, får man intrycket ytterligare förstärkt, att man med denna metod skall kunna nedbringa kostnaderna för vinterutfodringen av nötkrea-

turen avsevärt. Rättigheten att exploatera denna metod här i landet har under förliden höst förvärvat av Svenska lantmännens riksförbund. Det synes vara av stor vikt, att arbetet med utbredande av denna metods användning här i landet kommer att ske med största kraft.

Men det är icke endast på frambringandet av billigt foder det kommer an, då det gäller att förbilliga den animaliska produktionen. En minst lika viktig sak är, att utfodringen sker på ett ekonomiskt sätt. Detta kan åstadkommas genom att dels en rationell utfodringsteknik kommer till användning och att dels djurmaterialet är av fullgod beskaffenhet. I båda dessa avseenden syndas det svårt i det svenska jordbruket. Våra andelsslakterier beklaga sig ständigt över att svinen levereras i ett skick, som försvårar fläskets ändamålsenligaste avsättning, i det att de äro för tunga och med felaktig ansättning av späcket.

Beträffande mjölkorna har det konstaterats, att medan mjölmängden per ko och år i allmänhet här i landet uppgår till allenast c:a 2,000 kg, är samma mjölmängd för kor, som kontrollerats genom kontrollföreningarna, c:a 3,200. Skillnaden beror givetvis till största delen därpå, att de jordbrukare, vilkas kor kontrolleras, härigenom erhålla handledning såväl i fråga om den lämpligaste utfodringen som också med avseende på de olika djurens beskaffenhet. Då man betänker att endast omkring 275,000 kor kontrolleras genom kontrollföreningarna, under att hela antalet kor i landet uppgår till bortemot två miljoner, inses lätt huru mycket å detta område står att vinna. Lågmjölkanter kor leda nämligen till att en opropotionerlig mängd av fodret måste användas såsom rent underhållsfoder, medan allenast en mindre del blir över till produktionsfoder. Genom en bättre utfodringsteknik och ett bättre djururval skulle samma för att icke säga större mjölmängd kunna erhållas med ett betydligt lägre koantal, vilket, med hänsyn till att mindre underhållsfoder bleve erforderligt, skulle betyda att en allt större mängd av foderbehovet kunde fyllas av billigt hemproducerat foder och en allt mindre del behöva köpas. Här synes följaktligen föreligga ett område, på vilket en i hög grad förbilligad animalisk produktion skulle stå att vinna.

Ett förhållande, som i hög grad försvårar jordbrukets läge, ligger i de höga byggnadskostnaderna. Efter hand som gällande priser på byggnadsmaterial och gällande arbetslöner på området göra sig märkbara för jordbruket, kan konstateras, att nybyggnader leda till en sådan kapitalinvestering, som omöjligt kan förräntas. Det lärer sålunda hava hänt under senare år, att byggnaderna för ett jordbruksegnahem med en areal av c:a 10 hektar åker dragit en kostnad av mer än tiotusen kronor, d. v. s. nästan lika mycket, som ett bebyggt hemman av motsvarande storlek kostade, redan innan den nuvarande krisen ingick i sitt svåraste skede. Frågan om ett nedbringande av jordbrukets byggnadskostnader är därför av allra största betydelse.

Från många håll framföras ofta klagomål rörande jordbrukets tryckande skuldsättning. Att i enskilda fall de på skulden belöpande räntorna verka outhärdliga, torde vara höjt över allt tvivel. Men huruvida skuldsättningen för

jordbruket i dess helhet är av en sådan omfattning, att mera omfattande åtgärder för en bestående lindring därutinnan äro påkallade, är en fråga, som icke låter sig besvara med tillhjälp av tillgängligt material. Jordbruksutredningen sökte i sitt under år 1930 avgivna betänkande rörande jordbrukets kreditförhållanden göra sannolikt, att jordbruksfastighet här i landet var intecknad till halva taxeringsvärdet. Men det material, varpå detta antagande byggde, var ganska bristfälligt. Dessutom är fullkomligt utrett, huru stor skuld, som åvilar jordbruket utöver inteckningsskulden, hur skulden är fördelad inom olika grupper av jordbrukare och på olika landsändar o. s. v. Med fasthållande av den tanken, att det nu gäller att inrätta det svenska jordbruket för det läge, som det sannolikt kommer att befinna sig i under en tid framåt, torde det vara ofrånkomligt, att en djupgående utredning nu kommer till stånd rörande jordbrukets skuldsättning och de åtgärder, vartill en dylik utredning kan giva anledning.

I vilka avseenden böra åtgärder nu vidtagas av riksdagen?

I de avseenden, beträffande vilka ovan anförts behov av åtgärder, hava dylika i viss mån redan vidtagits. Genom inrättandet av spannmålslagerhusfonden och spannmålskreditfonden hava statsmakterna redan ingripit för att stödja en jordbrukarnas egen lagrings- och förmedlingsverksamhet i fråga om spannmål. I samband med senaste statliga hjälpaktion beträffande Jordbrukarbanken vidtogos också från statens sida åtgärder för rationalisering av jordbrukskooperationen. Under senare år har vidare staten beviljat stora penninganslag för förbättrande av mejerihanteringen samt produktionen av fläsk och ägg i organisatoriskt och merkantilt hänseende. Med tillhjälp av dessa anslag pågår ett omfattande arbete särskilt för skapandet av bättre organisationer för avsättningen av mjölk och mejeriprodukter. I nu nämnda avseenden synes erfarenhet av de vidtagna åtgärderna böra inväntas, innan ytterligare initiativ tages från statens sida. Samma torde även rent principiellt gälla de åtgärder till beteskulturens befrämjande genom bidrag och lån och medelst ekonomiskt stöd åt betes- och vallföreningen, som redan vidtagas, även om vissa utökningar av anslag o. d. i dessa avseenden kunna anses nödiga. I fråga om avsättningen framför allt på hemmamarknaden av kött och fläsk har i grund och botten ännu ingenting gjorts. Men enligt förljudande läser jordbruksutredningen hava igångsatt vissa utredningar å detta område, varför det torde få anses lämpligast att invänta denna utredning, vilken givetvis bedrives med all skyndsamt, förrän statsmakternas vidare ingripande torde kunna ifrågasättas.

Av vad nu sagts, framgår att det endast är i följande avseenden, som just nu åtgärder från riksdagens sida äro trängande, nämligen i vad avser 1) befrämjande av spridningen bland jordbrukarna av den nya metoden för konservering av grönfoder, 2) åstadkommande av bättre utfodringsmetoder och djurval i vår animaliska produktion, 3) nedbringande av jordbrukets byggnads-

kostnader samt 4) jordbrukets skuldsättning och åtgärder med anledning därav. Vad som bör göras i nu nämnda avseenden skola vi nu närmare utveckla.

Befrämjande av spridning bland jordbrukarna av A.I.V.-metoden för konservering av grönfoder.

Vid konservering av grönfoder genom ensilering avstänges grönfodermassan på ett eller annat sätt från lufttillförseln. Enligt hittills använda metoder hava de i fodret befintliga mjölksyrebakterierna fått fortsätta sin verksamhet, vilket medför att därigenom åstadkommes en spjälkning av äggveteämnena och därmed deras förstöring i viss utsträckning. Denna process har avsevärt förminskat ensilagetets fodervärde samt därigenom gjort ensileringen mindre ekonomisk. Många försök hava utförts i syfte att utfinna metoder för förminskning av nämnda förlust. A.I.V.-metoden torde emellertid innebära, att problemet vunnit en på samma gång genialisk och billig lösning. Genom försök har utränt, att då genom mjölksyrebakteriernas verksamhet fodret fått en sådan sur reaktion, som motsvaras av ett pH-värde under 4, kunna nämnda bakterier icke längre fortsätta sin verksamhet. A.I.V.-metoden går ut på att omedelbart vid ensilagetets nedläggande tillsätta en syrehaltig vätska i sådana mängder att den sura reaktion, som erfordras för att bringa mjölksyrebakterierna att upphöra med sin verksamhet, redan från början ernås. Härigenom förhindras så gott som all näringsförlust. För att motverka den till äventyrs menliga inverkan på djurens matsmältning, som skulle kunna uppstå, erhålla djuren i sitt foder en mindre mängd krita och soda för att upphäva den sura reaktionen. Den syreblandning, som erfordras för ensilering enligt förevarande metod, kommer att här i landet tillhandahållas genom Svenska lantmännens riksförbund.

För att kunna genomföra ensileringen erfordras vissa fasta anläggningar. På grund av syretillsatsen bör silot vara av trä. Enligt gjorda försök synes den lämpligaste och på samma gång enklaste anordningen bestå av en i jorden grävd cirkelformig grop, som invändigt försetts med brådbeklädnad. Till denna grop måste komma en överbyggnad av samma höjd som gropens djup. En dylik överbyggnad göres av trä och har närmast formen av ett bottenlöst laggkärl. Överbyggnaden kan användas till fem à sex gropar och bör därför göras i flera, hopsättbara delar. Vid ensileringen nedlägges det färsta gräset, grönfodret, fodermärgkålen eller vad material, som användes för ensileringen, varvtals i gropen och tilltrampas. Över det nedlagda fodret strilas efterhand ensileringsvätskan, vilken måste hava något olika sammansättning efter det använda materialets art. Sedan gropen ifyllts till markytan, påsättes överbyggnaden, varefter den fylles på samma sätt. Över den nedlagda massan lägges något isolerande ämne, sågspån, halm eller dylikt, varefter ett jordlager användes som täckning och som tyngd. Efter någon tid har massan pressats samman så att den endast fyller undersilot, varefter överbyggnaden kan avtagas för att användas till en annan grop.

När det gäller att få denna metod använd torde det första, som behöver

vidtagas, vara att sprida kännedom om densamma och dess betydelse bland jordbrukarna. Detta har redan i stor utsträckning skett genom fackpressen. Givet är ju också att hushållningssällskapens konsulenter under sin verksamhet göra sitt bästa för att sprida kunskap därom. Av allra största betydelse i detta avseende är emellertid, att metoden skall merkantilt utnyttjas av Svenska lantmännens riksförbund, vilket torde innebära att från detta håll en kraftig reklam kommer att igångsättas. Vad som emellertid verkar kraftigast för genombrottet av en ny metod, är exemplet. I samma mån, som jordbrukarna få se, huru metoden verkar i det praktiska livet, torde deras intresse för att själva använda densamma ökas. Det är därför synnerligen viktigt att så snart som möjligt få ett antal av de mest intresserade jordbrukarna på varje ort att använda A. I. V.-metoden för att därigenom handgripligen få upplyst jordbrukarna i allmänhet om dess värde.

Vid igångsättande av ensilering enligt A. I. V.-metoden lär det vara synnerligen viktigt att ett riktigt tillvägagångssätt kommer till användning. Begås mera betydande fel, kan det inträffa, att det väntade resultatet icke ernås. Misslyckanden äro givetvis ägnade att i allmänhetens ögon nedsätta metodens värde och förhindra dess spridning. Därför bör tillämpningen av metoden i början ske under medverkan av på området sakkunniga. Nu ligger det naturligtvis i exploitörens intresse att så ordna, att misslyckanden icke ifrågakomma, när metodens framtidsmöjligheter i så hög grad äro avhängiga därav. Enligt uppgift lär också Svenska lantmännens riksförbund komma att anordna kurser för utbildande av instruktörer för ensileringen. Troligen kommer även nämnda förbund att se till att den, som ämnar använda A. I. V.-metoden, får instruktör till sitt förfogande vid starten. Det är därför sannolikt, att statens medverkan i nu nämnda avseenden icke påkallas.

En annan fråga blir däremot, huruvida i nuvarande tid det skall vara möjligt att få särskilt de mindre och medelstora jordbrukarna att använda den nya ensileringsmetoden. Såsom ovan angivits erfordras härför vissa fasta anläggningar, visserligen av nog så enkel natur men ändå innebärande ett visst kapitalutlägg. Med hänsyn till jordbrukets betryckta läge och den brist på kontanta medel, som föreligger för ett flertal jordbrukare, kan man befara, att det kommer att möta stora svårigheter att kunna intressera dem för en sak, som erfordrar tillskott av kapital. Här är ett område, där staten bör träda in. Likaså väl som staten lämnar bidrag till skogsdikning och skogsodling, betesförbättringar och nyodlingar, torde det vara skäl för att staten genom bidrag möjliggör tillkomsten av anläggningar för ensilering. Om staten förband sig att lämna bidrag med t. ex. halva kostnaden för dylik anläggning, skulle detta säkerligen få den effekten, att ett icke ringa antal jordbrukare komme att våga försöket. Då en del av kostnaderna kunde av jordbrukaren presteras in natura, såsom grävning av groparna, virket och även viss del av själva anläggningsarbetet, skulle statsbidraget väl till största delen täcka de rent kontanta utläggen till virkets iordningställande, even-

tuellt anskaffandet av virket i färdigt skick, samt kostnader för fackmässig arbetshjälp. Dylikt bidrag bör emellertid icke utgå till alla jordbrukare. Sålunda böra icke sådana komma ifråga för bidrag, för vilka jordbruket mera är ett affärsföretag än ett arbetstillfälle. Givet är nämligen att jordbrukare av nu nämnd kategori själva böra bära kostnaden för företagets rationalisering. En gräns i nu berörda avseende har statsmakterna redan dragit i den sociala arrendelagstiftningen. Bidrag torde sålunda endast böra utgå till jordbrukare, vars åkerareal icke överstiger 25 hektar. Någon skillnad synes icke böra göras mellan självägare och arrendatorer. Även de senare böra följaktligen kunna få bidrag. Då det icke kan vara i statens intresse, att anläggningarna göras hur stora som helst, och då statens medverkan huvudsakligen bör hava till uppgift att väcka intresse för ensileringen, torde bidragsbeloppet böra begränsas till högst 150 kronor för varje jordbrukare.

Då man givetvis kan gå ut ifrån, att exploatören av metoden kommer att tillhandagå med förslag till anläggningar och enkla ritningar däröver, synas inga åtgärder i dessa avseenden behöva vidtagas från statens sida. Bidragen böra sökas hos hushållningssällskapen och utbetalas därifrån, sedan från sällskapets sida kontrollerats, att anläggningen kommit till stånd. De närmare bestämmelser, som kunna vara erforderliga för anslaget användande, torde böra utfärdas av Kungl. Maj:t. Med hänsyn till de små belopp för varje särskilt fall, det här gäller, torde från hushållningssällskapets sida tillses, att avsyningarna av anläggningarna så ordnas, att de ske av sällskapets tjänstemän i samband med annan förrättning i orten eller på annat sätt, som leder till minsta möjliga förrättningskostnad.

Vad slutligen beträffar frågan om storleken av det anslag som skulle behöva ställas till förfogande för ändamålet, torde man få anse mycket vara vunnet, om bland de jordbrukare, varom här är fråga, ensileringsanläggningar kommit till stånd hos ett tusental under budgetåret 1932—1933. Beräknar man att bidragen i medeltal uppgå till etthundra kronor för var och en, skulle följaktligen erfordras ett anslag av 100,000 kronor.

Åstadkommande av bättre utfodringsmetoder och djururval i den animaliska produktionen.

För närvarande befrämjar staten utbredningen av bättre utfodringsmetoder genom sin försöksverksamhet, genom lantbruksundervisningen samt genom kontrollföreningsverksamheten. Sistnämnda verksamhet befordrar även ett bättre djururval, vilket även sker genom djurpremieringarna. Ovan har påvisats, huru liten utbredning kontrollföreningarna egentligen hava, vilket givetvis innebär, att deras påverkan på utfodring och djururval även har relativt liten omfattning. Vad som gäller kontrollföreningsverksamheten kan, och troligen ännu mera tillspetsat, sägas om övriga här ovan antydda statsåtgärder. Man har med andra ord kunnat inverka på det mindretal av jord-

brukarna, som äro mest intresserade, som sätta en ära i att vara bland de främsta i rent tekniskt avseende. Men den stora massan av jordbrukare saknar fortfarande i betydande grad förståelse för mera rationella metoder. I viss utsträckning beror detta på konservatism, på misstroende för allt nytt och på liknöjdhet. Det torde emellertid vara andra orsaker, som spela en lika stor eller kanske större roll. Det är framför allt de större jordbrukarna och en del av de medelstora, som taga del i kontrollföreningsverksamheten och i premieringarna, som skicka sina söner till lantmannaskolor och så vidare, medan de mindre jordbrukarna, med undantag för de trakter där påverkan från Danmark gör sig märkbar, stå utanför. Orsaken härtill är givetvis främst att söka däri, att den mindre jordbrukaren är så tyngd av kroppsarbete, att han har mycket liten möjlighet att kunna följa med och taga del av den tekniska utvecklingen på jordbrukets område. Därtill kommer att hans ekonomi oftast är för svag, för att han skall kunna delta i en tävlan om uppnående av de främsta tekniska resultaten. Han kan därför icke gripas av den tävlingslust, som är en starkt pådrivande faktor i den nuvarande verksamheten för spridandet av rationellare metoder inom jordbruksnäringen.

Det ligger på grund av ovan angivna förhållanden nära till hands att antaga, att de vägar, som hittills anlitats för åstadkommande av bättre utfodringsmetoder och bättre djururval, icke kunna föra väsentligt närmare målet än som skett. För att kunna mera allmänt förmå jordbrukarna att rationalisera den animaliska produktionen torde erfordras att förbinda detta icke såsom förut med deras tekniska intresse utan med deras ekonomiska. Endast därigenom att jordbrukaren handgripligen kommer underfund med den ekonomiska betydelsen av här avsedda åtgärder torde det gå att vinna allmännare förståelse därför.

På ett område synes redan en utveckling i nu antydd riktning hava skett, nämligen i fråga om den svinskötsel, som är anknuten till exportslakterierna. Från dessa slakteriers sida drives en ivrig propaganda bland delägarna för rationell utfodring och lämpligt djururval. Detta sker icke blott genom artiklar i medlemsbladen, genom delägarnas inbjudande gruppvis till slakterianläggningarna i och för studier rörande den önskvärda kvaliteten på svinen o. s. v. Ännu större betydelse har den betalning efter klassificering av svinen på grund av kvalitet, efter vikt o. s. v. som numera är genomförd. Det har på svinuppfödaren ett långt starkare inflytande att få på avräkningsnotan konstatera att det levererade svinet betalats efter en dålig klass på grund av att köttet varit för fett, svinet för tungt, späcket felaktigt placerat med hänsyn till fordringarna för bacon m. m. än aldrig så eggande föredrag och aldrig så välskrivna artiklar. Det är ett faktum, att detta betalningssystem tillsammans med den handledning i övrigt slakteriföreningarna lämna sina medlemmar lätt till ofantliga framsteg såväl i fråga om utfodringsmetoder som djururval. Med omsorg avvägas foderstaterna, genom upprepade vägningar av svinen ses till att den

lämpliga vikten icke överstiges, genom urval av slanka typer såväl vid pålägg av modersuggor som vid inköp av fargaltar sörjes för att den lämpligaste svintypen erhålles. Man torde också få anse det ostridigt, att inom det område av svinskötseln, som här avses, sådana förhållanden råda, att anledning icke för närvarande kan anses föreligga för staten att ingripa.

Nu anförda sakförhållande giver otvetydigt vid handen att möjligheter föreligga för att mera allmänt införa bättre utfodringsmetoder och ett bättre djururval, om arbetet därpå sammankopplas med jordbrukarens omedelbara ekonomiska intresse. Det framgår även, att en lämplig form för ledningen av detta rationaliseringsarbete är, att det omhändertages av de jordbrukarnas egna organisationer, som avsätta vederbörande produkt. Osannolikt synes ej heller vara, att det just är den omständigheten, att i Danmark konsulentverksamheten direkt handhafs av jordbrukarnas organisationer, som har förtjänsten av den högre nivå i förevarande avseende detta lands jordbruk i allmänhet ernått. På samma sätt läser det finnas anledning antaga, att den storartade utveckling Finlands smörproduktion undergått under det senaste decenniet även sammanhänger därmed, att jordbrukarnas handledning i stor utsträckning utföres av deras egna ekonomiska organisationer. Det torde därför finnas skäl för att undersöka, huruvida icke en utveckling i samma riktning borde ske här i landet.

Vad först beträffar svinskötseln till den delen, som icke beröres av slakteriföreningarna, torde för närvarande knappast någonting kunna göras, enär de erforderliga organisationerna saknas. Men helt annorlunda ligger det till för ladugårdsskötseln. En betydande del av den i landet producerade mjölken passerar på ett eller annat sätt andelsmejerier. I runt tal gäller detta 40 procent. I det närmaste 100,000 jordbrukare äro leverantörer till dessa mejerier. Om andelsmejerierna kunde intresseras för att ägna samma intresse åt mjölkproduktionen, som andelsslakterierna ägna åt fläskproduktionen, vore otvivelaktigt mycket vunnet. I grund och botten är det underligt, att så litet i detta avseende hittills skett, då det ju ligger i mejeriernas intresse att få en så förstklassig råvara som möjligt. Visserligen ha ju ansatser från mejeriernas sida skett i fråga om mjölkbedömning. Men detta är också praktiskt taget allt. Om mejerierna i allmänhet införde kvalitetsbetalning för mjölken och samtidigt övertogo vart och ett för sitt område den verksamhet, som nu kontrollföreningarna utföra, skulle mejerierna först och främst gagna sina egna mera omedelbara intressen och därjämte få möjligheter att påverka sina medlemmar i en riktning, som skulle kunna göra mjölkproduktionen räntabel genom en förbilligad produktion. Medlemmarna skulle få handledning i en ekonomisk utfodring och få uttrönt kornas bruksvärde, samtidigt som mejeriet finge långt bättre förutsättningar att självt kunna åstadkomma en kvalitetsproduktion.

Mejeriernas möjligheter att på sig taga nu antydda uppgifter förbättras givetvis i samma mån, som samorganisationen av mejerierna till mejeriförbund

hinner genomföras. Det skulle otvivelaktigt vara lämpligt, om dessa förbund bland sina uppgifter upptog överinseendet och ledningen av kontrollen över ladugårdsskötseln.

På grund av vad nu anförts framgår, att anledning bör föreligga för igångsättande från statens sida av en utredning, huruvida och i vad mån den verksamhet, som nu utövas av de s. k. kontrollföreningarna, bör å orter, där andelsmejerier förekomma, övertagas av dessa.

Nedbringande av jordbrukets byggnadskostnader.

Ett nedbringande av byggnadskostnaderna vid jordbruket lär icke kunna åstadkommas genom deklARATIONER sådana som att priserna å byggnadsmaterial måste nedbringas, att arbetslönerna måste bliVA läGRE o. s. v. Samhället torde komma att betänka sig många gånger, innan det tror sig till att genom lagbud eller andra tvångsmedel reglera priser och löner. Att ställa sitt hopp till att staten skulle lagstiftningsvägen kunna bryta en sådan organiserad prisreglering, som sammanslutningar av näringsidkare eller arbetare utöva, torde vara utsiktslöst. Man vrider icke tidens hjul tillbaka. Erfarenheten bör i stället hava lärt, att i vår tid måste även de nödiga prisregleringarna nedåt åstadkommas genom skapandet av organisation och icke genom brytande av organisation.

LäGRE byggnadskostnader kunna otvivelaktigt vinnas genom att efterfrågan på nybyggnader organiseras till en efterfrågan i stort. Genom att inbjuda till leverans av mycket stora beställningar av standardiserade typer kunna priserna nedbringas avsevärt. Ett exempel därpå erbjuder Stockholms stads s. k. småstugubyggen. Under åren 1927—1930 uppfördes 200 dylika stugor per år, under 1931 uppfördes 400 och under år 1932 är avsikten att uppföra 600 stycken. Vid utlämnandet av tomter för ändamålet förbehåller staden sig rätten att dels leverera själva stommen till byggnaden enligt vissa standardtyper och dels all övrig materiel. Staden inforrdar anbud å leveranserna. På grund av beställningarnas storlek hava mycket gynnsamma priser ernåtts. Det beräknas, att byggnadskostnaderna härigenom nedbringats med minst 25 procent.

Det kan väl knappast sättas i fråga, att jordbrukarna skola bilda organisationer för att bliVA i stånd att åstadkomma massefterfrågan på jordbruksbyggnader. I stället torde det vara lämpligt att staten uppträder som den förmedlare, vilken samlar in de stora beställningarna å ena sidan och å andra sidan inforrdar anbud på utförandet. Att staten uppträder som mellanhand å detta område, är särskilt lämpligt, därför att staten understöder en verksamhet, som är av samma natur som Stockholms stads småstugubyggnadsverksamhet nämligen egnahemsverksamheten, vilken för sin fortsatta existens är i hög grad beroende av läGRE byggnadskostnader. En stomme för statens byggnadsförmedling bör bildas av den byggnadsverksamhet, som sker med tillhjälp av lån ur statens egnahemslänefond. Under år 1929 nybyggdes med tillhjälp av egna-

hemslån 1,237 jordbrukslägenheter och 1,301 bostadslägenheter och under 1930 resp. 1,160 och 1,329. Att märka är då, att i fråga om jordbrukslägenheterna nybyggas såväl bostadshus som driftsbyggnader. Dessa nybyggnadsföretag äro sålunda långt talrikare än de av Stockholms stad uppförda småstugorna. Men för närvarande ske de i allmänhet var för sig utan samverkan för kostnadernas nedbringande. I vissa fall söka visserligen låneförmedlarna genom avtal om materialleveranser nedbringa kostnaderna. Men detta är långt ifrån regel. Därför bliva också dessa byggnader förhållandevis dyra, något som också är föremål för ständiga klagomål.

Det ligger i sakens natur, att genom ett organiserande av beställningarna av dessa byggnader skulle kostnaderna kunna nedbringas minst lika mycket som i fråga om förenämnda småstugor. Visserligen är i fråga om de sistnämnda den fördelen för handen, att uppförandet sker på samma plats, medan egnahemsbyggnaderna äro spridda över hela landet. Men å andra sidan äro småstugorna försedda med en mängd anordningar, såsom ledningar för vatten, gas och elektrisk ström, för vilka nedpressning av kostnaderna ställer sig svårare men som icke ifrågakomma på landsbygden.

Vid uppförandet av egnahemsbyggnader har alltid eftersträfvats att kunna nedbringa kostnaderna därigenom att egnahemstagaren i största möjliga utsträckning fått biträda med byggnadernas uppförande. Denna möjlighet ökas i högsta grad vid en väl genomförd standardisering av byggnaderna. I fråga om småstugorna i Stockholm har det rent av varit en förutsättning att det väsentliga arbetet med uppförandet skulle ske av den person, för vilken stugan var avsedd. Denna förutsättning har också i förvånande stor utsträckning kunnat genomföras. Icke ens för inmontering av dörrar och fönster eller uppmurandet av skorsten har fackkunnig hjälp behövt anlitas.

Vad som i första hand synes böra ske, är att staten som villkor för erhållande av egnahemslån uppställer skyldighet för låntagaren, att, så vida han icke kan visa, att han i annan ordning kan uppföra byggnaderna billigare, beställa byggnaden enligt någon godkänd standardtyp och av statens förmedlande organ, samt att i övrigt även låta nämnda organ förmedla materialet. Nämneda statsorgan skulle då hava att infordra anbud å leveransen av de erforderliga byggnaderna och därvid se till att kostnaderna i görligaste mån nedpressades. Skulle det till äventyrs visa sig, att genom monopolistiska åtgärder från vederbörande industriens sida priserna ändå komme att hållas på en för hög nivå, finge staten överväga att själv skapa den för byggnadernas tillverkning nödiga industriella verksamheten. En dylik ytterlighetsåtgärd torde likväl icke bliva nödvändig. Säkerligen skulle erhållandet av så stora beställningar, varom här är fråga, komma att av åtskilliga företag betraktas såsom en sådan fördel, att man kan räkna med att alla ansträngningar komma att vidtagas för att kunna avgiva godtagbara anbud. Beställningarnas storlek skulle nämligen möjliggöra en långt driven rationalisering.

Genomföres här föreslagna anordning för egnahemsbyggnaders uppförande,

skulle omedelbart jordbruket i dess helhet få nytta därav. Förmedlingen av beställningarna från statens sida borde nämligen ingalunda vara begränsad till egnahemsverksamheten. Var och en, som ansåge sig kunna begagna de för egnahemsbyggnaderna fastslagna standardtyperna, borde nämligen hava rätt att få hänvända sig till nämnda förmedling och få tillgodonjuta de avtalade priserna. Då givetvis de olika byggnadstyperna kunde föreligga i olika storlekar, skulle alltså på nu angivna väg åtminstone det medelstora och det mindre jordbruket få sina byggnadskostnader nedbringade.

Genom statens försorg synes följaktligen böra utredas, huruvida och på vad sätt kostnaderna för egnahemsbyggnader, vilka uppföras med hjälp av lån ur statens egnahemslånefond, må kunna nedbringas genom standardisering av byggnadstyper och central förmedling av beställningarna därutav.

Utredning om jordbrukets skuldsättning m. m.

Vidkommande slutligen frågan om åtgärder för nedbringande av jordbrukets skuldbörda torde till en början böra erinras om den framställning jordbruksutredningen under sistförflutna december månad gjorde till Kungl. Maj:t om utredning angående kreditlättnader åt sådana jordbrukare, som därav äro i särskilt trängande behov samt om den särskilda utredning Kungl. Maj:t med anledning därutav anbefallt. Enligt jordbruksutredningens mening borde åtgärderna i fråga gå ut på dels öppnande av nya kreditmöjligheter mot särskilt låg ränta för att göra det möjligt för jordbrukare att företaga omplacering av sina lån och dels direkta bidrag till nedbringande av räntekostnaderna i de fall, då omplacering av krediten icke kunnat ske. Det ligger i öppen dag, att dessa förslag närmast taga sikte på att bringa hjälp åt jordbrukare under det förhandenvarande läget. Hjälpen skulle med andra ord taga sikte på att i fråga om ränteutgifterna i någon mån upphäva den brist på kontanta medel för utgifternas gäldande, som krisen gjort så kännbar bland jordbrukarna. Skola åtgärder i nu nämnt avseende verkligen bliva av betydelse, är det nödvändigt, att beslut därom redan fattas av innevarande års riksdag. Längre fram komma vi också att framlägga förslag i samma syfte, vilka i viss mån avvika från vad jordbruksutredningen avsett. Då vi emellertid i samband med framställandet av dessa förslag komma att beledsaga dem med en utförlig motivering, torde anledning saknas att närmare ingå på de av jordbruksutredningen framställda förslagen, i vad de avse en tillfällig åtgärd under krisen.

Frågan om jordbrukets skuldbörda har emellertid icke endast betydelse för själva krisen. Såsom tidigare anförts saknas material för ett allmänt bedömande av jordbrukets skuldsättning. Men uteslutet är ingalunda att denna kan få en avgörande betydelse för vårt jordbruks framtid, för dess anpassning efter de förhållanden, som komma att föreligga för den närmaste framtiden. Läget kan nämligen bliva sådant, att jordbruket endast kan komma att bära sig vid ett avsevärt lägre jordvärde än det nuvarande. Under sådana förhållanden blir en avlastning av skulden nödvändig. Då räcker det ingalunda med lägre rän-

tor, och möjligheter till ökad kredit leda snarast bort från anpassningen. Hur man än gör, kommer ändå förräntningen av den å jordbruket vilande gälden att i viss mån följa det allmänna ränteläget. Det blir icke av avgörande betydelse, om räntan är någon procent högre eller lägre. Räntekostnaden är en i hög grad fast kostnad, som måste täckas antingen tiderna äro goda eller dåliga. Den kan icke som många andra kostnader nedbringas genom återhållsamhet eller rationalisering. Om konjunkturen äro dåliga, följas de ingalunda av minskad räntekostnad.

Vad som sålunda med hänsyn till framtiden kräves är icke så mycket en utredning om billigare lån och mera lån utan egentligen om minskade skulder. Huru detta problem skall kunna lösas, torde vara svårt att på förhand angiva. Det torde t. ex. icke vara rimligt, att staten utan vidare övertog en del av jordbrukarnas skulder och efterskänkte dem. Först och främst finge ordentliga garantier skapas, för att icke jordbrukarna skaffade sig andra skulder i stället. Men dessutom vore ett dylikt förfarande knappast förenligt med en rättvis avvägning av statens omvårdnad olika samhällsgrupper emellan. Om staten skulle övertaga jordbrukarnas skulder, borde detta ske mot något vederlag.

Minst ägnat att bryta med nu gällande förhållanden vore, om staten övertog den delen av en jordbrukares skulder, som belöpa å själva jorden, mot villkor, att denna icke finge skuldsättas hos någon annan. För statens fordran skulle givetvis jordbrukaren i detta fall hava att betala ränta. Men ränteavtalet kunde göras sådant, att räntan vore högre under goda tider för jordbruket än under dåliga. Härigenom skulle kunna vinnas den anpassning efter konjunkturläget av räntekostnaderna, som är önskvärd.

Men givetvis kunna även andra utvägar komma i betraktande. Säkerligen skulle kunna utfinnas metoder, som ännu mera rationellt leda till det önskvärda syftet, ehuru de otvivelaktigt skulle leda till mera långt gående förändringar i bestående förhållanden.

Dylika åtgärder borde givetvis icke ske tvångsvis. Vad som borde skapas, vore endast möjligheter för jordbrukarna att få ordnat sina skuldförhållanden i vad avsåg själva jorden, så att räntekostnaderna komme att bättre anpassa sig efter jordbrukets konjunkturläge. Det borde stå vederbörande fullt fritt att använda sig av möjligheterna eller icke. Ville han icke göra detta, borde han emellertid icke kunna finna anledning att i de svåra tiderna räkna med särskilda åtgärder i detta avseende från statens sida.

Vad som hittills berörts, gäller endast frågan om finansieringen av själva jordinnehavet. Det kan naturligtvis även anses, att särskilda åtgärder borde vidtagas för nedbringandet av den skuldbörda, som åvilar själva jordbruksdriften. Huruvida det härvidlag skulle kunna göras något, är likväl mera osäkert. Sannolikt får man i detta avseende lita till att jordbrukarna i allt större utsträckning ansluta sig till de kooperativa rörelserna och därigenom alltmera påverkas till en strävan att vid inköp o. d. tillämpa kontanthandel.

Med avseende på en nedsättning av jordbrukets skuldbörda torde följaktli-

gen nu böra igångsättas en djupgående utredning av skuldsättningen samt av de åtgärder, som kunna föräntas därutav, varvid de synpunkter, som ovan anförts, böra komma under beaktande.

II.

Jordbrukarnas svårigheter under krisen.

Såsom av ovanstående framgår, synas möjligheter icke saknas för en anpassning av jordbruksdriften i vårt land efter de förhållanden, som torde komma att råda under den närmaste framtiden. En dylik anpassning tar emellertid sin tid. Dess verkningar kunna endast göra sig förnimbara så småningom. Det ligger därför i sakens natur, att man knappast i de åtgärder för jordbrukets rationalisering, som ovan föreslagits, kan söka någon omedelbar lättnad.

Den pågående krisen skapar emellertid för varje dag allt större svårigheter. Det rådande prisläget på animaliska produkter gör det i allmänhet omöjligt att få jordbruksdriften att bära sig. Oftast torde det vara så, att jordbrukaren får göra sitt eget arbete med ringa eller ingen ersättning. Men då han givetvis ändå måste ändå hava livsuppehälle åt sig och sin familj, blir resultatet om han besitter förmögenhet, att denna förminskas, och eljest att hans skuldsättning blir allt större. Fortbestår detta förhållande under någon längre tid, måste det åtminstone i sistnämnda fall bliva allt vanligare, att jordbrukaren får frånträda jordbruket.

Påkallar läget statens ingripande?

Frågan blir då, huruvida det kan befinnas nödvändigt, att det allmänna träder till för att förhindra ovan befarade utveckling. Skulle denna fråga bedömas utan hänsyn till de sociala konsekvenserna, bleve nog svaret, att ett ingripande från det allmännas sida vore opåkallat. Om utvecklingen finge hava sin gång, skulle så småningom en mängd i jordbruket investerat oräntabelt kapital bliva bortskrivet, fastighetsvärdet skulle sjunka och den nyare jordbrukaregenerationen kunna utöva sin näring under långt bättre förutsättningar, än de som nu äro för handen. Emellertid har frågan även en social sida. Redan tillvaron av en stor samhällsgrupp, som ser sin ekonomiska existens hotad, utgör ett oroande element, som försvårar en lugn avveckling av rådande kris. Härtill kommer, att de sociala svårigheterna skulle bliva ännu mera omöjliga att bemästra, om krisen framtvingar en större omsättning av innehavare av jordbruk. Det skulle nämligen då gälla att överföra dem, som fått lämna sina jordbruk till annan verksamhet eller på annat sätt förskaffa dem deras uppehälle. Med hänsyn till den stora industriella arbetslöshet, som redan är för handen och troligen kommer att tilltaga ännu mera, bör det vara angeläget att söka förhindra sysslolöshetens utbredning även till

andra befolkningslager. Önskvärdheten av att åstadkomma en lugn avveckling av krisen gör, att det följaktligen torde ligga i samhällets intresse att ingripa lindrande i det läge, varuti landets jordbrukare för närvarande befinna sig. Dessutom bör samhällssolidariteten bjuda varje medborgare med något så när tryggad existens att räcka en hjälpande hand åt dem, vilkas försörjningsmöjligheter äro hotade.

Skulle konjunkturen för jordbruket så utveckla sig, att i det långa loppet nuvarande i jordbruket nedlagda värden icke kunna förräntas, blir givetvis en sänkning av dessa värden ofrånkomlig. Samhällets ingripande måste därför givas en sådan form, att detsamma icke i dylikt fall verkar hindrande på en dylik justering av värdena.

Principen för ett statsingripande.

Någon möjlighet för samhället att ingripa överallt, där enskilda medborgare råkat i ekonomiska svårigheter, finnes givetvis icke. Begränsning måste alltid ske av samhällets hjälpverksamhet till att gälla de mest ömmande fallen. Den allmänna princip som från statens sida anlägges på det allmännas understödande av medborgarna är, att den som skall hjälpas, själv bör sakna möjlighet att draga försorg om sig. Ej heller erhåller den understöd, som har enligt lag försörjningspliktiga anhöriga med tillräckligt tryggad ekonomisk ställning att lita till. Denna stränga hållning intager samhället i fråga om fattigvården. Nästan samma principer gälla beträffande arbetslöshetspolitiken. Den erhåller sällan hjälp, som själv har resurser för sin försörjning, den får ej tillgång till nödhjulsarbete, som vägrar mottaga erbjudet arbete. Rätt till pensionstillägg enligt lagen om allmän pensionsförsäkring har endast personer, vilkas inkomst eller förmögenhet understiger vissa minimibelopp. Något ingripande för att stödja personer, som på grund av konjunkturen eller dylikt hålla på att berövas sina förvärvskällor, sker i allmänhet icke. När för några år sedan cementtrusten nedlade Maltesholms cementfabrik och de där anställda förlorade sina utkomstmöjligheter, skedde intet ingripande från det allmännas sida. Samma gäller nu, då driften håller på att för all framtid inställas vid Billeholms gruvor. Först då dylika företeelser leda till direkt nödtillstånd för de enskilda arbetarna, vidtagas hjälpåtgärder. Vad nu sagts gäller även sådana fall, som då handlande bliva ruinerade på grund av ett allmänt prisfall, då hantverkare nödgas sluta med sin verksamhet med anledning av att fabriksalster uttränga hantverksvarorna o. s. v. Man kan följaktligen säga, att en allmän princip för samhällets understödande av enskilda medborgare i vårt land är, att endast den får hjälp, som själv saknar nödiga resurser för att kunna skaffa sig sitt uppehälle. Denna grundsats torde i sin allmänna avfattning kunna godtagas av alla, såsom den där åstadkommer den största rättvisan i samhällets understödande verksamhet, ehuru delade meningar givetvis kunna förefinnas rörande den gräns för den enskilda förmågan, vid vilken samhället skall hava att ingripa.

Vissa politiska meningsriktningar erkänna emellertid icke ovan angivna princip. Medan de ytterst strängt vidhålla densamma gent emot arbetare och löntagare samt även andra folkgrupper, intaga de en annan ställning i fråga om företagare, framför allt industriidkare och jordbrukare. Vid inträdande kriser begära de samhällets ingripande för att hindra företagen att göra förluster på grund av konjunkturerna. Hjälpen från samhällets sida föreslås skola ske genom tullförhöjningar och liknande åtgärder. På så sätt åstadkommes, att producenterna av de tullbelagda varorna erhålla ett högre pris och därigenom en större inkomst, än som utan statens ingripande kunnat ernås. Dessa höjda inkomster tillfalla producenterna oavsett deras egen ekonomiska ställning. Även den mycket förmögne företagaren blir delaktig i hjälpen och denna blir ofta större, desto bättre situerad mottagaren är. Å andra sidan leder en dylik hjälpverksamhet till att medborgarna få bidraga därtill utan hänsyn till sin egen ekonomiska ställning. Då den enskildes bidrag till understödsverksamheten sker i förhållande till hans konsumtion, kan mycket väl inträffa, att den välsituerade får bidraga mindre och den medellöse mera. Förrevarande metod för social hjälpverksamhet utgör därför en ren utmaning mot samhällssolidaritetsens princip.

De åtgärder, som hittills vidtagits här i landet för att stödja jordbruket i den pågående krisen, följa i stort sett den princip, varför nu sist redogjorts. Den viktigaste av krisåtgärderna är otvivelaktigt den existerande spannmålsregleringen, d. v. s. systemet med inmalningstvånget jämte inköpskyldighet under sommarmånaderna från det halvstatliga spannmålsmonopolets sida av den svenska brödspannmålen till garanterade priser. Genom detta system tillföras de jordbrukare, som odla spannmål till avsalu, betydligt ökade inkomster, vilka brödkonsumenterna få betala med ett högre brödkpris. Spannmålsodlarna erhålla denna hjälp utan hänsyn till om de äro i behov därav eller ej. Den förmögne och den skuldsatte behandlas lika, vartill kommer att ju större gård spannmålsodlaren brukar, desto mera får han förhållandevis i hjälp. Spannmålshjälpen åt jordbruket verkar icke proportionellt bland spannmålsodlarna utan progressivt. Detta förhållande illustreras träffande av den utredning direktör Nannesson gjorde till särskilda utskottet vid 1930 års riksdag angående ökningen av jordbrukets bruttoinkomster vid genomförandet av de utav regeringen då föreslagna tullförhöjningarna för spannmål. Av denna utredning framgår, att under det att jordbruk med mindre än 10 hektar endast skulle erhålla en höjd inkomst av kronor 1: 14 per hektar, voro motsvarande siffror för jordbruk med en åkerareal av 10—25 hektar kronor 2: 72 och av mer än 100 hektar kronor 8:—. Resultatet är i fråga om den allmänna tendensen lika giltigt för den nu tillämpade spannmålsregleringen.

I detta sammanhang torde böra understrykas, att ingalunda alla jordbrukare äro i behov av hjälp. En icke ringa del därav är i besittning av nog så betydande förmögenheter. Enligt en utredning, som särskilda utskottet vid 1930 års riksdag lät verkställa, hade ägare av jordbruksfastigheter i 24 kom-

muner, fördelade över hela landet, en förmögenhet, som i genomsnitt uppgick till 89 procent av taxeringsvärdet. Anser man denna genomsnittsprocent representativ för landet i dess helhet, och någon anledning att antaga annat föreligger icke, skulle, då enskilda personer besitta jordbruksfastighet med ett taxeringsvärde av i runt tal 5 miljarder kronor, den på dessa jordbrukare belöpande förmögenheten uppgå till ungefär 4.5 miljarder. Nu nämnda siffror hänföra sig visserligen till förhållandena per den 1 januari 1929. Givetvis har förmögenheten sedan dess nedgått, dock icke i en sådan omfattning, att ovan nämnda siffror väsentligen förändras.

Det är följaktligen så, att en mängd jordbrukare befinna sig i en sådan förmögenhetsställning, som borde förbjuda, att åtgärder vidtagas för att hjälpa dem till höjda spannmålspriser, till vilka även de fattigaste få bidra genom ett fördyrat bröd. Men det hittills använda systemet för jordbrukshjälpen är icke blott orättvist med avseende på dem, som skola betala den. Härtill kommer, att det endast är ett visst slags jordbrukare, som erhålla hjälp, nämligen de som odla spannmål till avsalu liksom även betodlarna. Men som bekant utgör denna grupp av jordbrukare endast ungefär 40 procent av hela antalet. Vill man därför under den pågående krisen bringa jordbrukarna en hjälp, som kan komma alla tillgodo, vilka äro i behov därav, men utesluta dem som själva hava tillräckliga resurser, måste följaktligen helt nya principer komma till användning.

Krishjälpen till jordbrukarna bör följa principerna för det allmännas hjälpverksamhet i övrigt. Den bör följaktligen utgå individuellt till den, som verkligen är i behov därav. Det är därför nödvändigt att bortse från jordbrukaren i hans egenskap av företagare i egentlig mening för att i stället taga hänsyn till honom i hans egenskap av arbetare. Varje jordbrukare utför i allmänhet en del av arbetet vid det egna jordbruket. Ersättningen för detta arbete är mer eller mindre av betydelse för hans försörjning. Vid mindre jordbruk är detta arbete det väsentliga under det att detsamma kanske betyder mindre ju större jordbruket är. Nu är, såsom ovan anförts, en av krisens beklagligaste verkningar, att jordbrukaren erhåller ringa eller ingen ersättning för detta arbete. På sätt och vis kommer han i samma belägenhet som en arbetslös arbetare. Denne saknar arbete och kan därför icke försörja sig. Jordbrukaren saknar långt ifrån arbete, men får föga i ersättning därför. Han får skaffa sig det nödvändigaste livsuppehållet antingen genom att tära på det egna kapitalet eller genom att skuldsätta sig. Sedan dessa utvägar icke längre stå till buds, kan han ej längre fortsätta som jordbrukare.

Formen för krishjälpen åt jordbrukare.

Krisens verkningar taga sig främst det uttrycket i fråga om jordbrukarna, att dessa lida brist på kontanta medel för guldandet av sådana betalningar, som icke kunna undgås och ej heller mera avsevärt uppskjutas. Hit höra först

och främst räntor, skatter och arrenden. Det synes därför lämpligast, att krishjälpen tar formen av ett kontant bidrag av statsmedel för att möjliggöra gäldande av just sådana utgifter. Hjälpen bör gälla budgetåret 1932—1933.

För att den individuella behovsprövning, som måste företagas, skall kunna genomföras, torde det vara nödvändigt att genom mera generella bestämmelser fastslå de huvudvillkor, som böra gälla för hjälps erhållande. Då såsom ovan framhållits hjälpen bör vara avsedd för sådana jordbrukare, som på grund av krisen erhålla ringa eller liten inkomst, böra givetvis icke sådana jordbrukare komma i åtnjutande därav, vilka fortfarande äro i stånd att förskaffa sig inkomster, som räcka för det allra oundgängligaste nödortfötet. Med hänsyn till statens ekonomiska möjligheter torde gränsen böra sättas vid en inkomst av 800 kronor. Emellertid torde ej heller *den* böra erhålla hjälp, som besitter förmögenhet av ej alltför obetydlig omfattning. Genom att fastlå, att *den* icke kan erhålla hjälp vars taxeringsbara inkomst under 1931 tillsammans med en sextiondel av förmögenheten icke överstiger 800 kronor, kommer vederbörlig hänsyn att tagas till såväl inkomst som förmögenhet. Detta sätt att bestämma gränsen för hjälpen har valts med hänsyn därtill, att prövningen skall kunna bygga på taxeringsmaterialet vid 1932 års inkomsttaxering. Emellertid torde ägarna av förmögenheter, som överstiga 10.000 kronor, böra helt uteslutas från möjlighet att erhålla hjälp.

Med jordbrukare bör förstås den som brukar fastighet, vilken taxerats såsom jordbruksfastighet. Hjälp bör sålunda kunna utgå till såväl ägare, vilka bruka den egna fastigheten, som arrendatorer. Däremot böra icke ägare, som utarrenderat fastigheten komma i fråga, enär fastigheten icke för dylik ägare är att betrakta såsom ett arbetstillfälle. Hjälpen bör så vitt möjligt så anordnas, att den icke motverkar en nödig anpassning av fastighetsvärdet efter läget. Därför torde icke sådan jordbrukare böra erhålla hjälp, som tillträtt fastigheten, sedan krisen kommit in i sitt mera svårartade skede, vilket i viss mån kan undgås, om *den* undantages, som tillträtt fastighet efter den 1 januari 1932.

Helt naturligt kommer det att gentemot föreliggande förslag anföras, att det premierar de jordbrukare, som misskött sig, medan det missgynnar dem, som varit dugliga och sparsamma. En sådan invändning torde vara uppenbart orättvis. I flertalet fall lärer det ingalunda vara oduglighet och slösaktighet, som lett till fattigdom och ekonomiska svårigheter, utan orsaker, som legat utanför den enskildes möjligheter att bemästra. I görligaste mån bör emellertid eftersträvas att förhindra den, som själv är vållande till sitt betryck, från att erhålla här avsedd hjälp. Detta bör alltså vara en av de uppgifter, som ifrågakomma vid den individuella prövningen. Men det är ju icke uteslutet att i alla fall någon skulle kunna bli tillerkänd krishjälp, fastän han icke borde erhålla sådan. Det torde dock komma att röra sig om ett fåtal fall, och det kan givetvis icke vara tal om att avstå från att hjälpa flertalet, därför att hjälpen till äventyrs även kan komma att tillfalla någon, som icke bort komma i fråga.

Krishjälpens storlek.

Av statsfinansiella skäl torde det vara ogörligt att låta hjälpen helt ersätta jordbrukarens uteblivna inkomst ens inom ramen av ovannämnda 800 kronor. Krishjälpens belopp torde därför bära maximeras till 500 kronor. Men givetvis kan det icke komma i fråga att tilldela alla jordbrukare, som hava under 800 kronors inkomst ett bidrag av 500 kronor. Detta skulle leda till en alltför olika behandling av personer, som nätt och jämt överskridit 800 kronors gränsen och av dem, vilkas inkomst endast föga understigit detta belopp. Krishjälpens bör i stället utgå med skillnaden mellan inkomst jämte förmögenhetsdel och 800 kronor. Härvid bör givetvis dock gälla ovannämnda maximering av hjälpen till 500 kronor. Då krishjälpens är avsedd för jordbrukare, kan det icke vara rimligt, att dylik hjälp utgår i sådana fall, då vederbörande plägat taga sin huvudsakliga inkomst av andra förvärvskällor än jordbruk. Därför bör krävas, att sökande visar att summan av hans räntor, skatter och arrenden verkligen uppgår till ett belopp, som minst motsvarar den ifrågasatta krishjälpens. Skulle nämnda summa icke uppgå till nu nämnt belopp, bör hjälpen jämkas därefter.

Huruvida krishjälpens skall utgå med eller utan återbetalningsskyldighet, bör bero på vederbörandes förmögenhetsställning. Att kräva återbetalning av den, som har ingen eller högst obetydlig förmögenhet, synes icke rimligt. Ett sådant förfarande skulle endast leda till att svårigheterna något skötos på framtiden. Å andra sidan är det ej heller lämpligt att lämna krishjälp utan återbetalningsskyldighet till en jordbrukare, som faktiskt besitter förmögenhetstillgångar, ehuru dessa kunna vara så placerade, att de icke utan stora olägenheter kunna mobiliseras till kontanter. I dylika fall torde det vara mest förenligt med rättvisa att hjälpen lämnas i form av räntefritt lån. En lämplig uppdelning på krishjälp utan återbetalningsskyldighet och som lån torde kunna vinnas därigenom, att den, vars förmögenhet enligt 1932 års inkomsttaxering uppgår till högst 5,000 kronor, bör erhålla krishjälpens utan återbetalningsskyldighet, medan övriga bära erhålla halva krishjälpens i form av räntefritt lån och andra hälften utan återbetalningsskyldighet.

Återbetalning av krishjälp som utlämnats i form av lån torde emellertid icke under alla förhållanden bära fordras. Skulle konjunkturutvecklingen bliva sådan för jordbrukets vidkommande, att taxeringsvärdena sjunka mera avsevärt, skulle en dylik återbetalningsskyldighet komma att försvåra anpassningen efter det nya läget. Det kunde då vara skäligt, att staten efterskänkte beloppen, vilka i så fall finge anses som statens bidrag till krisens avveckling. Redan från början torde därför bära fastslås, att återbetalning icke skall ske, om taxeringsvärdena vid 1938 års allmänna fastighetstaxering med mer än 25 procent understiga samma värden, sådana de föreligga efter 1932 års taxering. Skulle återbetalning komma i fråga, bör den taga sin början under sista halvåret 1938 och uppdelas på fem halvårs terminer. Vid denna tidpunkt bör nämligen stabilisering hava inträtt.

Organisation för bidragsprövningen.

För att här avsedd krishjälp verkligen skall kunna leda till en lättnad för de mest pressade jordbrukarna under krisen, är det viktigt, att krishjälpen kan utbetalas snarast möjligt. Åtminstone bör möjlighet föreligga för att krishjälpsbeloppen skola kunna tagas i anspråk för gäldande av de under november 1932 förfallande kronoutskylderna, landstings- och vägs-katter däri inbegripna. Men å andra sidan får icke en tillfredsställande prövning av behovet i de enskilda fallen eftersättas. Dessa båda önskemål kunna icke vinnas med mindre en särskild organisation för granskningen skapas. Det allmännas ordinarie organ torde icke medhinna det extra arbete, som här skulle komma i fråga.

Själva granskningsarbetet bör uppdragas åt mindre nämnder, förslagsvis kallade krishjälpsnämnder, var och en för ett distrikt, vilket icke bör göras för stort med hänsyn till angelägenheten av att få arbetet slutfört inom rimlig tid. En granskning av dessa nämnders arbete torde kunna verkställas av länsstyrelsen. Anmärkningar, som länsstyrelse gör vid denna granskning, liksom också besvär, som jordbrukare anföra över bidragsnämnds beslut, böra avgöras av en för riket gemensam nämnd, förslagsvis kallad granskningsövernämnden. Någon särskild rätt för allmänheten att anföra klagomål däröver, att personer, som icke borde hava erhållit hjälp, ändå tillerkänts dylik, ha ansetts onödigt att stadga, enär en var kan göra påminnelser i avsett syfte till länsstyrelsen vid tiden för dess granskning av krishjälpsnämndernas arbete.

Beslut om krishjälp bör grundas dels på av vederbörande jordbrukare avlämnad ansökan om bidrag, dels på vederbörandes självdeklaration och därpå grundad inkomsttaxering för år 1932 och dels på av krishjälpsnämnden föranstaltad utredning. Den, som vill komma i åtnjutande av krishjälp, bör hava ingivit ansökan därom senast den 15 juli 1932. Ansökan bör insändas till krishjälpsnämndens ordförande i det distrikt, inom vilket den sökande är mantalsskriven för år 1932; den torde dessutom kunna insändas till landsfiskalen i orten eller till länsstyrelsen. Att sätta tidsfristen för ingivandet av ansökan kortare skulle väl vara önskvärt med hänsyn till angelägenheten av att få beslut om krishjälp så tidigt som möjligt. Men man torde knappast kunna förvänta, att riksdagens eventuella beslut i denna sak skall hinna fattas så snart, att en tidigare tidpunkt skulle kunna fastställas.

Senast den 1 juli detta år bör länsstyrelsen hava indelat länet i ett lämpligt antal distrikt. Samtidigt bör länsstyrelsen även utse ledamöter i de olika nämnderna. Antalet ledamöter torde kunna bestämmas till allenast tre för att göra densamma så behändig som möjligt. Två suppleanter för dem torde böra finnas. På grund av nämndens fåtalighet torde böra fordras, att samtliga ledamöter äro tillstädes, för att nämnden skall vara beslutsmässig. En av ledamöterna bör av länsstyrelsen förordnas att vara ordförande. Några särskilda bestämmelser om kvalifikationer för medlemskap i krishjälpsnämnd

torde icke behöva träffas, då länsstyrelsen skall hava att utse hela antalet. Dock torde följande böra iakttagas. Sakkunskap på jordbrukets område bör vara företrädd, men å andra sidan böra icke representanter för jordbrukarebefolkningen få hava avgörande inflytande på beslutet. Därför bör stadgas, att en av nämndens ledamöter bör vara jordbrukare, medan de båda övriga böra tillhöra andra befolkningsgrupper. Vidare torde böra föreskrivas, att *den* icke kan vara ledamot av krishjälpsnämnd, som deltagit i 1932 års inkomst-taxering inom distriktet, enär nämnden bör vara fullt oberoende i sina beslut av de resultat, vartill man kommit vid nämnda taxering.

Såsom grund för beslut om krishjälp bör, såsom ovan anförts, läggas sökandes självdeklaration till 1932 års inkomsttaxering samt den därav föranledda taxeringen. Detta torde vara det enklaste sättet för vinnande av avsett syfte. Visserligen skulle emot nämnda förfarande kunna invändas, att därigenom kunde skapas en lockelse att deklarerera för små inkomster och för liten förmögenhet. En dylik invändning skulle hava skäl för sig, om förevarande hjälpsystem vore avsett att bliva av permanent natur. För det budgetår, varom här är fråga, torde emellertid anledning till farhåga i förut nämnt avseende alldeles saknas, enär vid tidpunkten för deklarationens avgivande detta år, kännedom om förevarande förslag icke torde vara allmänt spridd, varjämte dess utsikter i riksdagen vid nämnda tidpunkt måste anses såsom alltför ovissa, för att det skulle kunna locka till oriktig deklaration. Skulle det däremot anses nödvändigt att låta krishjälp utgå även framdeles, torde förevarande invändning böra beaktas och särskilda åtgärder vidtagas för att hindra icke önskvärda verkningar.

Krishjälpsnämnden bör erhålla möjlighet att taga del av sökandes deklaration och taxering på så sätt, att dess ordförande beredes tillfälle, att under den tid, deklarationerna förvaras i vederbörande länsstyrelse i och för provningsnämndens arbete, taga del därav jämte övriga handlingar, som beröra sökandes taxering, däri inbegripna deklarationer för föregående år. Allmänna ombudet hos provningsnämnden torde böra åläggas att sörja för att nämnda möjlighet beredes. Några tekniska hinder torde icke finnas för en dylik anordning. För att självdeklarationer skola kunna läggas till grund för provningen torde med hänsyn till bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen viss ändring böra företagas i 56 § taxeringsförordningen, varjämte den sökande i sin ansökan bör hava att medgiva, att krishjälpsnämndens ordförande tager del av deklarationen. I vissa fall kan givetvis inträffa, att sökande icke avgivit deklaration, antingen på grund av att han icke varit deklarationsskyldig eller av uraktlåtenhet. Denna omständighet bör icke utgöra hinder för krishjälps medgivande. Nu avsedd sökande bör åläggas att vid sin ansökan foga i vederbörlig ordning ifyllda blanketter till självdeklaration för år 1932. Dessa blanketter böra av sökanden hava för granskning överlämnats till ordföranden i vederbörande taxeringsnämnd, vilken det bör åligga att ofördröjligen avgiva utlåtande däröver. För detta besvär torde

nämnde ordförande böra tillerkännas ett mindre arvode, vilket bör gäldas av sökanden.

Då anledning därtill föreligger, må ordföranden äga begära ytterligare upplysningar av sökanden. Dylika upplysningar böra enligt ordförandens beprövande lämnas skriftligen eller muntligen. Därvid bör dock ordföranden tillse, att sökanden icke onödigt betungas med t. ex. resekostnader. I och för inhämtandet av muntliga upplysningar bör ordföranden anordna mottagningar ute i socknarna. Givetvis är det av största vikt, att sökandena beredvilligt lämna de begärda upplysningarna och i övrigt på allt sätt underlätta nämndens arbete. Skulle sökande ådagalägga bristande vilja att tillhandagå nämnden med upplysningar, bör detta vara anledning nog för avslag på hans ansökan. Nämnden bör ingalunda tillmäta vare sig deklARATIONER eller taxering vitsord utan söka komma till en oberoende därav riktig uppfattning av sökandes inkomst- och förmögenhetsförhållande.

Utredningsarbetet, vilket bör omhänderhavas av ordföranden, torde kunna vara avslutat till den första oktober, varefter sammanträdena med nämnden böra vidtaga. Med anledning av sammanträdena kunna givetvis fortsatt utredning bliva erforderlig. Krishjälpnsnämndens beslut böra antecknas i en särskild längd, krishjälplängden. Skiljaktiga meningar böra antecknas till protokollet. I fråga om vid förarbete och sammanträden framkommande omständigheter böra nämndens ledamöter åläggas tystnadsplikt. Krishjälpnsnämndens arbete bör vara slutfört senast den 20 oktober. De sökande böra erhålla kännedom om nämndens beslut genom meddelande som ordföranden bör vara skyldig att i rekommenderat brev avsända senast den 25 oktober. Krishjälplängden och nämndens protokoll böra insändas till länsstyrelsen senast den 1 november.

Krishjälpens utbetalande.

Sedan länsstyrelse mottagit längder och protokoll, bör den införskaffa de skuldförbindelser, som skola ligga som säkerhet för krishjälp, som skall utlämnas i form av lån. Oberoende av huruvida ovannämnda skuldförbindelser inkommit till länsstyrelsen eller ej, bör länsstyrelsen hava senast den 10 november 1932 tillställt vederbörande halva beloppet av den tillerkända krishjälpen. Efter det den granskning av krishjälpnsnämndens arbete, varom nedan talats, utförts samt sedan ovannämnda skuldförbindelser inkommit, skall länsstyrelsen tillställa de berättigade andra hälften, vilket bör hava skett före den 1 februari 1933.

Granskning och besvär.

Krishjälpnsnämndernas beslut torde böra granskas av länsstyrelsen. Detta bör kunna genomföras utan större förstärkning av länsstyrelsernas arbetskrafter, enär denna granskning icke kan äga rum, förrän efter det provningsnämndens arbete för året blivit slutfört. Granskningen bör nämligen

företagas under november och december månader. Berättelse över granskningen bör avlämnas till granskningsövernämnden före årets utgång. Nyssnämnda nämnd bör bestå av fem ledamöter, vilka böra förordnas av Kungl. Maj:t. En av ledamöterna bör av Kungl. Maj:t förordnas som ordförande. Denna nämnd bör hava att besluta rörande de av länsstyrelserna framställda anmärkningarna liksom även i fråga om de besvär, som personer, vilka ansökt om bidrag men icke äro tillfreds med krishjälpsnämndens eller länsstyrelses beslut, böra hava rätt att anföra. De besvär, varom nyss talats, böra avgivas senast den 1 december. Länsstyrelsen bör infordra yttrande över dylikt besvär från ordföranden i vederbörande krishjälpsnämnd, varefter länsstyrelsen ofördröjligen bör insända ärendet jämte eget yttrande till granskningsövernämnden. Det bör åligga vederbörande länsstyrelse att verkställa granskningsövernämndens beslut.

*

Beträffande förslagets övriga detaljer hänvisas till det som bilaga nr 1 till denna motion fogade förslaget till förordning angående krishjälp åt jordbrukarna.

III.

Kostnaderna för förslaget.

Att erhålla full klarhet över de kostnader ett genomförande av ovanstående förslag till krishjälp skulle leda till, är givetvis förenat med betydande svårigheter, enär tillräckligt statistiskt material för bedömande därav icke föreligger. Vi hava emellertid låtit verkställa vissa undersökningar, vilka torde ge en fullt tillfredsställande belysning åt spörsmålet.

Från Sveriges allmänna lantbrukssällskap hava vi erhållit tillgång till vissa uppgifter ur boksluten för sistförflutna räkenskapsår rörande 61 jordbruk. Dessa äro spridda över södra och mellersta Sverige och tillhöra samtliga det mindre och medelstora jordbruket. I fråga om storleken hava av nämnda jordbruk 26 en åkerareal, som understiger 10 hektar, för 29 är denna areal över 10 men under 25 hektar, medan 6 hava mer än 25 hektar. Det minsta av dessa jordbruk har en åkerareal av 3.3 och det största av 36 hektar.

Den i utgående balansräkningen redovisade nettoförmögenheten var under 5,000 kronor i 14 fall, mellan 5,000 och 10,000 kronor i 15 fall, mellan 10,000 och 25,000 i 22 samt över 25,000 kronor i 10 fall. Större skulder än tillgångarnas värde förefanns i 5 fall, medan å andra sidan i 4 fall redovisades över 50,000 kronor, varav i ett över 100,000 kronor. Den genomsnittliga förmögenheten för dessa 61 jordbrukare utgjorde 16,670 kronor. Under räkenskapsåret hava av dessa jordbrukare 32 förbättrat sin förmögenhetsställning med sammanlagt 29,948 kronor, medan 29 försämrat densamma med tillsammans 23,949 kronor.

De i boksluten redovisade nettoinkomsterna fördela sig på följande grupper:

Högst 1,000 kronor	8 stycken
över 1,000 men under 2,000 kr.	20 »
» 2,000 » » 3,000 »	16 »
» 3,000 » » 4,000 »	7 »
» 4,000 » » 5,000 »	6 »
» 5,000 kronor	4 »

Om förevarande förslag till krishjälp skolat utgå i förhållande till i ovanberörda bokslut upptagna inkomster, skulle 7 kunnat komma i fråga till hjälp, enär för dem nettoinkomsten understiger 800 kronor. Enligt vårt förslag skulle emellertid icke den ur boksluten framräknade nettoinkomsten direkt läggas till grund för avgörandet av huruvida bidrag skall medgivas eller icke. Härför skall i stället användas det resultat, som framgår ur en fullt genomförd självdeklaration till inkomst- och förmögenhetsskatt. Detta innebär, att från nettoinkomsten skall dragas vissa s. k. allmänna avdrag samt därefter tilläggas en sextiondedel av nettoförmögenheten. Bland omkostnaderna i här använda räkenskaper hava även upptagits på jordbruket belöpande kommunalskatter. Följaktligen är det bland de allmänna avdragen i huvudsak endast pensionsavgifter samt försäkringspremier, som komma i fråga. Några uppgifter rörande dessa avdrag hava givetvis icke kunnat av oss erhållas, varför vi nödgas i detta avseende göra en skönsuppskattning. Med hänsyn till att personliga försäkringar förekomma mera sparsamt bland jordbruksbefolkningen än inom vissa andra samhällsgrupper, hava vi antagit, att summan av de allmänna avdrag, som här skulle få ytterligare avdragas, för en var uppgår till 100 kronor. Med dessa förutsättningar skulle för bidrags beviljande förhållandena för här förevarande jordbrukare ställa sig såsom framgår av följande tablå:

Jordbruk	Förmögenhet	Förlust	Nettoinkomst	Allmänna avdrag	Förmögenhetsdel	Skuldränta	Beräknade utskylder	Summa att beräkna krishjälp efter	Krishjälp	
									Ej lån	Lån
1 . .	0	739	0	100	0	2,626	186	0	500	—
2 . .	0	1,475	0	100	0	2,567	240	0	500	—
3 . .	0	—	700	100	0	2,782	360	600	200	—
4 . .	0	—	790	100	0	311	36	690	110	—
5 . .	0	—	811	100	0	450	51	711	80	—
6 . .	9,130	—	670	100	152	0	54	722	50 (70)	—
7 . .	9,523	—	584	100	158	658	135	642	150	—

Då krishjälp endast är avsedd att utgå till belopp motsvarande vederbörandes skuldräntor, allmänna skatter och arrendeavgälder, har i tablån upptagits dels skuldräntornas storlek, dels också ett utskyldsbelopp beräknat efter 10 kronor per på taxeringsvärdet belöpande skattekrona.

Frågan blir nu, huruvida man med utgångspunkt i ovan återgivna siffror skulle kunna draga slutsatser rörande den omfattning, vari här föreslagen krishjälps kan komma att tagas i anspråk av landets jordbrukare. Detta måste givetvis bliva helt och hållet beroende av, huruvida resultaten av de använda boksluten kunna betraktas såsom representativa för jordbrukarnas ekonomiska ställning överhuvudtaget. Vissa möjligheter torde föreligga för ett bedömande härav i vad avser förmögenhetsställningen. Däremot torde det icke vara möjligt att med siffror uppvisa, i vad mån inkomstställningen kan anses som representativ.

Vad beträffar jordbrukarnas förmögenhetsställning visar den i samband med 1920 års folkräkning utförda undersökningen av förmögenhetsförhållandena, att för 295,000 jordägare redovisades en förmögenhet av cirka 5 miljarder kronor. I dessa siffror ingå visserligen icke alla jordägare, men anledning finnes att antaga, att den uppgivna förmögenheten ungefär motsvarar denna befolkningsgrupps ställning vid ingången av år 1919. Givetvis har förmögenhetsställningen undergått vissa förändringar sedan den tiden. Den har dels formellt sett förbättrats genom de nya grunderna för fastighetstaxering och de därav föranledda högre taxeringsvärdena. Dels har den försämrats på grund av konjunkturutvecklingen. Vid 1930 års riksdag lät emellertid såsom ovan antytts det särskilda utskottet utföra en stickprovsundersökning, som bland annat omfattade jordbrukarnas förmögenhetsförhållanden. Här erinras ånyo om att denna undersökning omfattade 24 kommuner spridda över hela landet och att resultatet av undersökningen visade att bl. a. jordägarnas förmögenhet vid ingången av 1929 i dessa kommuner utgjorde i genomsnitt 89 procent av den ägda fastighetens taxeringsvärde. Man torde kunna antaga, att detta resultat är representativt för jordägarnas förmögenhetsställning överhuvudtaget vid nämnda tidpunkt. Jordbruksfastigheter funnos i enskilda jordägares hand vid samma tidpunkt representerande ett taxeringsvärde av cirka 5 miljarder kronor. 89 procent därav utgör 4,450 miljoner kronor, vilket skulle innebära att rent siffermässigt jordägarnas förmögenhet minskats under tioårsperioden 1919—1929 med 10 procent. I grund och botten har å ena sidan minskningen varit större med hänsyn tagen till höjningen av taxeringsvärdena, medan å andra sidan på grund av det mycket stegrade penningvärdet någon real minskning knappast föreligger. Men dessa båda omständigheter äro utan betydelse för det ändamål, vartill siffermaterialet i förevarande avseende användes. Efter 1929 torde den siffermässiga förmögenhetsställningen hava ytterligare försämrats. Antager man att denna minskning uppgår till 100 miljoner kronor, skulle man hava att räkna med en minskning sedan 1919 av 12 procent.

De jordbrukare, vilkas inkomst- och förmögenhetsställning under senaste räkenskapsår åskådliggöras av ovan angivna siffror, torde vara att räkna till den grupp, som vid 1920 års folkräkning rubricerades såsom hemmansägare och nybyggare. Till denna grupp räknades i förmögenhetsstatistiken 236,104 yrkesutövare. För hela gruppen redovisades en förmögenhet på 3,972,421,000 kro-

nor. Om man för att vara på den säkra sidan antager, att det var yrkesutövarna, som väsentligen ägde hela gruppens förmögenhet, skulle på varje sådan komma en förmögenhet av cirka 16,825 kronor. Med hänsyn till vad ovan anförts skulle man hava att räkna med att en genomsnittlig sänkning av dessa förmögenheter om 12 procent skulle hava ägt rum under tiden intill nuvarande tidpunkt, vilket innebär, att hemmansägarnas genomsnittliga förmögenhet nu skulle kunna beräknas utgöra cirka 14,800 kronor. Då såsom ovan angivits, de jordbrukare, vars ställning för senaste räkenskapsår framgår av här ovan återgivna siffror, hade en genomsnittlig förmögenhet av 16,670 kronor, framgår därav, att sistnämnda jordbrukare genomsnittligt sett hava en något bättre förmögenhetsställning, än vad hemmansägare i allmänhet hava. Om detta gäller förmögenhetsställningen, torde anledning föreligga för antagandet, att så även är fallet i fråga om inkomsterna.

Enligt ovanstående tablå skulle av förevarande 61 jordbrukare 7 erhålla krishjälp, om här framförda förslag skolat tillämpas i fråga om de för nämnda jordbrukare ovan angivna inkomst- och förmögenhetsförhållandena, d. v. s. 11.5 procent av hela antalet. Förenämnda 7 jordbrukare skulle tillsammans erhålla krishjälp till ett belopp av 1,590 kronor eller i genomsnitt cirka 225 kronor per person. Såsom ovan anförts lära de 61 jordbrukare, varom här är fråga, ligga över genomsnittet såväl i fråga om inkomst som förmögenhet. Men räknar man med att enligt förslaget av jordbrukarna i gemen dubbelt så många skulle komma i åtnjutande av krishjälp och att åt var och en skulle komma att lämnas krishjälp till ett genomsnittligt belopp av 275 kronor per person, torde det vara uppenbart, att man befinner sig på den säkra sidan. Då man näppeligen behöver räkna med att personer, som innehava brukningsdelar omfattande mindre än ett hektar åker, skulle i nämnvärd utsträckning erhålla krishjälp, har man här att räkna med cirka 370,000 brukningsdelar. Utav detta antal utgör 23 procent cirka 85,000, vilket alltså skulle utgöra det antal jordbrukare, som högst skulle kunna komma i fråga till erhållande av krishjälp. Med en genomsnittlig krishjälp av 275 kronor per person skulle erfordras ett sammanlagt belopp för detta ändamål av något över 23 miljoner kronor.

Vad härefter angår kostnaderna för de myndigheter, vilka enligt förevarande förslag skulle hava att handhava dess tillämpning, torde man först och främst kunna räkna med, att det skulle erfordras cirka 500 krishjälpsnämnder. Varje nämnd skulle då komma att handlägga cirka 200 ansökningar. Åt ordföranden i varje nämnd torde böra beräknas ett arvode av i genomsnitt 500 kronor. Här för skulle följaktligen åtgå omkring 250,000 kronor. Antager man vidare, att varje nämnd skulle behöva sammanträda i genomsnitt fyra dagar och beräknar man, att kostnaderna per ledamot och dag skulle belöpa sig på ungefär 25 kronor, åtginge för detta ändamål cirka 100,000 kronor. Om man vidare anser, att för övriga kostnader, såsom tryckning av blanketter, eventuell förstärkning av länsstyrelsernas arbetskrafter, kostnader för granskningsövernämnden o. s. v. åtgår 150,000 kronor, torde tillräckligt med medel för detta ända-

mål komma att stå till buds. Hela kostnaden för prövning och beslut rörande krishjälpen skulle då uppgå till cirka 500,000 kronor.

Av vad nu anförts torde framgå, att för genomförandet av här förevarande förslag till krishjälp åt jordbrukare skulle erfordras ett anslag av i runt tal 24 miljoner kronor.

Finansiering.

Om man bortser från de ovan föreslagna åtgärder, för vilka domänverkets medel äro tillgängliga, skulle kostnaderna för hjälpprogrammet uppgå till något över 93 milj. kronor, fördelade på följande sätt:

Statliga beredskapsarbeten	30	milj. kr.
Anslag under 6. och 9. huvudtitlarna till vägar etc. utöver i stat-		
verksprop. upptagna belopp, i runt tal	9	» »
Lån till vägdistrikt	5	» »
Stenbeställning	5	» »
Kontantunderstöd och avveckling av arbetslöshets-kommissionens		
arbeten	20	» »
Jordbrukshjälpen	24	» »

Så 93 milj. kr.

Av denna sammanlagda kostnad synes större delen böra bestridas med skatte-medel eller andra verkliga inkomster och icke genom upptagande av lån. Detta gäller i första rummet de 20 milj. till understöd åt arbetslösa, de 24 milj. till jordbrukshjälp och de 9 milj. ökning av anslagen under 6. och 9. huvudtitlarna. Visserligen skall en del av jordbrukshjälpen utgå i form av lån, men återbetalningsskyldigheten är bunden vid förutsättningar, som undandra sig alla beräkningar.

Vad de återstående 40 milj. beträffar, kunna 5 milj. till lån åt vägdistrikt liksom de 5 milj. till stenbeställning helt utgå av lånemedel. Även beredskapsarbetena måste betraktas som produktiva arbeten, och starka skäl kunna anföras för uppfattningen, att allmänna arbeten av detta slag till motverkande av arbetslöshet under en tid av starkt nedsatt enskild företagsamhet böra igångsättas även med hjälp av lånemedel. Man kan föredra att i stället för upplåning anlita redan fonderade skattemedel. Därigenom ökas visserligen statsverkets behov av ny upplåning, och skillnaden mellan de båda vägarna kan så-tillvida anses vara mera formell. Men det synes onödigt att tvista om denna fråga, då i det föreliggande konkreta fallet statens finanser påverkas på alldeles samma sätt, vare sig medel till beredskapsarbeten hämtas ur fonden för statsskuldens amortering eller anskaffas genom lån.

Sedan finansministern föreslagit att för arbetslöshetens bekämpande under nu löpande budgetår taga 15 milj. kr. ur amorteringsfonden och att dessutom för finansieringen av budgeten 1932/33 minska den med ytterligare 5 milj.,

skulle fonden uppgå till 53 milj. kr. Även med beaktande av att den särskilda nedskrivningen av statens järnvägars lånekapital med 2.6 milj. föreslås skolas med hjälp av nämnda fondmedel, skulle tillgångarna fortfarande överstiga 50 milj. kr. och hela kostnaden för de av oss föreslagna beredskapsarbetena sålunda kunna bestridas med fonderade skattemedel.

Emellertid hemställer finansministern om vissa nedskrivningar och avskrivningar av statens lånemedelskapital, som icke företagas över budgeten, och därigenom skulle fondens medel nedgå till omkring 23 milj. Även om det kan synas onödigt att just i nuvarande läge företa en dylik formell avbetalning av statsskulden — t. ex. 15 milj. kr. för aktier i Ostkustbanan — saknas reell anledning att motsätta sig dessa förslag, och vi utgå sålunda ifrån att det be-
lopp, som ur fonden kan göras tillgängligt för beredskapsarbeten, får begränsas till 20 milj. kr. Den återstående tredjedelen, eller 10 milj. kr., skulle sålunda täckas av lånemedel.

Kontantunderstöd, jordbrukshjälp och ökade väganslag etc. skulle sammanlagt kräva 53 milj. I första hand har man härvid att tillgå de 23 milj., som i den kungl. prop. äro upptagna dels för arbetslöshetskommissionens verksamhet — 20 milj. — dels för beredskapsarbeten — 3 milj. Återstående medelsbehovet uppgår alltså till 30 milj. kr.

Finansministern har för budgetens finansiering tagit i anspråk alla under året inflytande rusdrycksmedel — sammanlagt 125 milj. — med undantag för 4 milj., som tillföras fonden för statsskuldens amortering. Någon anledning synes icke föreligga att i detta hänseende nu besluta en anordning för de närmaste tre åren av det slag finansministern förordar. Dessa 4 milj. torde kunna göra de övriga sällskap för täckning av löpande utgifter.

I en samtidigt med detta förslag framlagd motion hemställa vi om en minskning av utgifterna under 4. huvudtiteln, dels genom en stark begränsning av detta års värnpliktsinkallelser, dels genom vissa andra inskränkningar. Den sammanlagda besparingen har beräknats till 17 milj. kr. Jämte de förut nämnda 4 milj. skulle det alltså bli 21 milj. att draga från de behövliga 30 miljonerna. Vad som återstår att täcka är sålunda 9 milj. kr., och vi föreslå att det sker genom en höjning av indextalet för inkomst- och förmögenhetsskatten med 10 enheter, alltså från nu gällande procenttal 145 till 155. Den beräknade summan för inkomstskatten skulle alltså höjas från 124 till 133 milj.

En sammanfattning av förslagen får alltså följande utseende.

Att täckas av skattemedel:

Ökning av anslag under 6. och 9. huvudtitlarna	9 milj. kr.
Kontantunderstöd åt arbetslösa och avveckling av arbetslöshetskommissionens verksamhet	20 » »
Jordbrukshjälpen	24 » »

S:a 53 milj. kr.

Härav genom minskning av utgifter	17 milj. kr.		
På budgeten upptagna 20 milj. till A. K., 3 milj. till beredskaps-			
arbeten, 4 milj. till amorteringsfonden	27 » »		
Höjning av inkomstskatten med 10 enheter	9 » »		
			S:a 53 milj. kr.

Att tackas till hälften ur amorteringsfonden, till hälften av lånemedel:

Beredskapsarbeten	30 milj. kr.		
Stenbeställning	5 » »		
Lån till vägdistrikt	5 » »		
			S:a 40 milj. kr.

I här föreliggande motion upptaga vi närmast yrkanden om beredskapsarbeten och kontantunderstöd. De frågor, som i övrigt innefattas i den föregående framställningen, föreläggas riksdagen i särskilda motioner.

Under hänvisning till vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen för budgetåret 1932—1933 måtte till motverkande av arbetslösheten anvisa

dels ett extra reservationsanslag av 30 miljoner kronor till beredskapsarbeten,

dels ock ett extra reservationsanslag av 20 miljoner kronor att användas huvudsakligen till kontantunderstöd och i överensstämmelse med i motionen angivna grunder.

Stockholm den 22 januari 1932.

Gustav Möller.

Olof Olsson.

A. J. Bårg.

C. E. Svensson.

Edv. Björnsson.

Bilaga 1.

Förslag till

Förordning

angående krishjälp av statsmedel åt jordbrukare.

1 §.

Jordbrukare må under de villkor, som i denna förordning stadgas, under budgetåret 1932—1933 av statsmedel erhålla hjälp till lindrande av den ekonomiska krisens verkningar (krishjälp).

Krishjälp utgår till ägare av jordbruksfastighet, där denne själv å fastigheten eller del därav driver jordbruk, samt till arrendator, som arrenderar dylik fastighet eller del därav och därå driver jordbruk.

Krishjälp må ej beviljas den, vars till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade belopp överstiger 800 kronor eller vars förmögenhet, beräknad enligt de för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt stadgade grunderna, överstiger 10,000 kronor; ej heller den, som tillträtt fastighet eller arrende efter den 31 december 1931.

Jordbrukare, som finnes hava själv väsentligen varit vållande till sina ekonomiska svårigheter, må ej erhålla bidrag.

2 §.

Krishjälp utgår med det belopp, varmed det till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade beloppet eller, om dylik taxering ej skett, sammanlagda beloppet av inkomsten och en sextiondedel av förmögenheten, beräknade enligt de för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt stadgade grunderna, understiger 800 kronor.

Krishjälp må dock icke till samma person utgå med högre belopp än 500 kronor, ej heller med mera än som motsvarar sammanlagda beloppet av bidragstagarens åvilande räntor å upplånade medel, honom påförda allmänna skatter samt, då fråga är om arrendator, arrende. Härvid må dock tagas i beräkning allenast räntor, skatter och arrende, som förfalla till betalning under kalenderåret 1932. Utgår arrende som här avses icke i penningar, skall värdering ske enligt ortens pris.

Uppgår krishjälpens belopp icke till minst 50 kronor, må krishjälp ej utgå. Belopp, som överskjuter jämnt tiotal kronor, bortfaller.

3 §.

Understiger krishjälpstagarens förmögenhet, beräknad på sätt i 1 § sagts, 5,000 kronor eller uppgår krishjälpens belopp icke till 200 kronor, skall krishjälpen utgå utan återbetalningsskyldighet. I övriga fall utgår krishjälpen till hälften utan återbetalningsskyldighet och till hälften såsom räntefritt lån.

4 §.

Skulle på grund av det allmänna konjunkturläget taxeringsvärdet å vederbörande fastighet enligt 1938 års allmänna fastighetstaxering med minst en

fjärdedel understiga samma värde, sådant det fastställts i samband med 1932 års inkomsttaxering, förfaller återbetalningsskyldigheten för krishjälps, som utlämnats i form av lån.

Återbetalningsskyldigheten må efter prövning i varje särskilt fall av länsstyrelsen efterskänkas helt eller delvis, där krishjälpsstagarens betalningsförmåga finnes vara väsentligen nedsatt till följd av långvarig sjukdom, olycks-händelse, ålderdom, underhåll av närstående eller därmed jämförlig omständighet.

Återbetalningsskyldigheten skall fullgöras i följande ordning: en femtedel av lånet inbetalas till vederbörande länsstyrelse å vardera av följande dagar: den 1 augusti 1938, den 1 februari 1939, den 1 augusti 1939, den 1 februari 1940 samt den 1 augusti 1940.

Om bestämmande av bidrag.

5 §.

Den som önskar komma i åtnjutande av krishjälps, skall senast den 15 juli 1932 därom ingiva ansökan antingen till ordföranden i den i nästföljande paragraf omnämnda krishjälpsnämnden, inom vars distrikt sökande är för året mantalsskriven, eller ock till landsfiskalen i det distrikt eller länsstyrelsen i det län, där fastigheten är belägen.

6 §.

Beslut om tilldelande av krishjälps fattas av krishjälpsnämnd. Nämnden skall bestå av tre ledamöter, av vilka en skall vara jordbrukare och de båda övriga tillhöra andra befolkningsgrupper. Till ledamöter böra icke utses personer, som deltagit i 1932 års inkomsttaxering. För ledamöterna utses två suppleanter, varav en skall vara jordbrukare och en tillhöra annan befolkningsgrupp.

Senast den 1 juli 1932 skall länsstyrelsen hava indelat länet i ett för prövning och beslut rörande förenämnda ansökningar lämpligt antal distrikt, varvid hänsyn bör tagas till möjligheterna av att få arbetet slutfört inom nedan i 11 § angiven tid. Länsstyrelsen utser samtidigt ledamöter i krishjälpsnämnderna samt förordnar en av dem att vara ordförande i nämnden. Länsstyrelsens beslut enligt denna § skola intagas i länskungörelserna.

7 §.

Krishjälpsnämnds beslut rörande bidrag enligt denna förordning skall grundas på sökandes till 1932 års inkomsttaxering avgivna självdeklaration samt den med anledning därav åsatta taxeringen till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt. Den som ej avgivit dylik deklaration, skall vid sin ansökan om krishjälps foga i vederbörlig ordning ifyllda blanketter till självdeklaration rörande sökandes inkomst under 1931 samt förmögenhet den 1 januari 1932. Blanketterna skola av sökanden hava för granskning överlämnats till ordföranden i det taxeringsdistrikt, inom vilket sökanden är mantalsskriven för år 1932. Ordföranden, som å blanketterna har att teckna sitt utlåtande över granskningen, äge för sitt besvär uppbära ersättning med en krona av varje sökande.

8 §.

Ordförande i krishjälpsnämnd äge avfordra sökande alla de upplysningar, som kunna erfordras för att skaffa nämnden tillförlitliga uppgifter om sökandes inkomst och förmögenhet. Deklarationens uppgifter i detta hänseende liksom sökandes inkomsttaxering må sálunda icke utan vidare tillerkännas vitsord.

Tredskas sökanden att lämna nämnden erforderliga upplysningar, må bidrag ej beviljas.

9 §.

Ordförande i krishjälpsnämnd åligger bl. a.:

att så snart ansökningarna inkommit ordna dem samt i en särskild längd (krishjälpslängden) anteckna sökandes namn och hemvist, varvid namnen skola förekomma i samma ordning som i mantalslängden,

att utreda de omständigheter, som kunna inverka på frågan om krishjälps beviljande i varje särskilt fall; ägande ordföranden härför i vederbörande länsstyrelse taga del av ifrågavarande personers deklARATIONER såväl för 1932 som även för föregående år jämte övriga hos länsstyrelsen befintliga handlingar, som äro ägnade att belysa sökandes inkomst- och förmögenhetsförhållanden, samt

att från de sökande införskaffa nödiga upplysningar.

Då det prövas nödigt att sökande avgiver upplysningar muntligen, bör ordföranden så förfara, att de sökande icke oskäligt betungas med resekostnader o. d. Då flera sökande från samma kommun behöva höras, har ordföranden att, där så finnes lämpligt, anordna mottagning för sökandena i deras hemkommun.

Allmänna ombudet i vederbörande prövningsnämnd skall bereda ordförande i krishjälpsnämnd tillgång till ovan i denna § angivna deklARATIONER och övriga handlingar, varvid bör så ordnas, att granskningen av ansökningarna kan vara slutförd till den 1 oktober 1932.

10 §.

Sedan ordföranden slutfört granskningen av ansökningarna, kallar han krishjälpsnämnden till sammanträde för fattande av beslut om krishjälps. Vid sammanträde är ordföranden föredragande. Han har därvid att meddela alla för nämndens beslut nödiga upplysningar. Vid omröstning inom nämnden har varje ledamot en röst. Beslut fattas med enkel röstövertikt. Nämnden är beslutför, då samtliga ledamöter eller suppleanter för dem äro tillstädes. Över nämndens beslut föres protokoll av ordföranden. Skiljaktiga meningar skola antecknas till protokollet. De beslutade krishjälpsbeloppen införas av ordföranden i krishjälpslängden. Rörande vad som förekommer i nämnden samt i fråga om de vid utredningen framkommande omständigheterna hava nämndens ledamöter att utanför nämnden iakttaga tystnadsplikt.

11 §.

Krishjälpsnämndens arbete skall vara avslutat senast den 20 oktober 1932. Senast den 25 oktober skall ordföranden i krishjälpsnämnden i rekommenderade brev med allmänna posten till de sökande hava avsänt meddelande enligt av Konungen fastställt formulär rörande nämndens beslut. Vidare har han att senast den 1 november till länsstyrelsen insända den summerade krishjälpslängden jämte nämndens protokoll.

Om utbetalande av krishjälps samt om granskning och besvär.

12 §.

Sedan länsstyrelsen emottagit krishjälpslängderna samt krishjälpsnämndernas protokoll tillställer länsstyrelsen ofördröjligen och senast den 15 november 1932 krishjälpsstagaren halva beloppet av den honom tillerkända krishjälpen. Länsstyrelsen infordrar vidare skuldförbindelser enligt av Konungen fastställt formulär å krishjälpsbelopp, som, enligt vad i 3 § sagts, skall utgå som lån.

Länsstyrelsen åligger även att verkställa granskning av nämndernas beslut. Berättelse över denna granskning jämte de förslag till ändring av beslutet, som av granskningen föranledas, skola senast den 31 december 1932 tillställas den i nästföljande § omförmälda granskningsövernämnden.

Sedan denna granskning verkställts samt krishjälpsstagare i förekommande fall till länsstyrelsen insänt i första stycket omförmäld skuldförbindelse, tillställer länsstyrelsen omedelbart och senast den 1 februari 1933 krishjälpsstagaren återstoden av honom tillerkänd krishjälps.

13 §.

För att fatta beslut rörande de förslag till ändringar av krishjälpsnämndernas beslut, som framställas av länsstyrelserna, liksom även för att avgöra de besvär, som enligt vad i nästföljande § sägs må av sökande anhängiggöras, utser Konungen en för riket gemensam granskningsövernämnd. Denna nämnd skall bestå av fem ledamöter. Angående sekreterare och övrig personal hos nämnden förordnar Konungen.

14 §.

Den som i laga tid ingivit ansökan om krishjälps enligt denna förordning och icke nöjes åt krishjälpsnämndens beslut angående tilldelande av krishjälps eller åt länsstyrelses beslut i avseende å krishjälps utanordnande, äger anföra besvär hos granskningsövernämnden. Dylika besvär skola hava inkommit till vederbörande länsstyrelse senast klockan 12 å dagen den 1 december 1932. Länsstyrelsen infordrar yttrande över besvären från ordföranden i vederbörande krishjälpsnämnd samt insänder därefter ofördröjligen ärendet med eget yttrande till granskningsövernämnden.

15 §.

Går granskningsövernämndens beslut därpå ut, att sökande, som ej av krishjälpsnämnd tillerkänts bidrag, skall erhålla sådant, eller, om han tillerkänts krishjälps, att denna skall utgå med större belopp än nämnden medgivit, har länsstyrelsen att ombesörja, att vad sålunda tillkommer krishjälpsstagaren blir till honom utbetalat.

Innefattar granskningsövernämndens beslut, att sökande icke varit berättigad till krishjälps eller bekommit dylig till för högt belopp, har länsstyrelsen att föranstalta, att hos sökanden uttages vad han uppburit för mycket.

Särskilda föreskrifter.

16 §.

Kostnaderna för krishjälpsnämndernas samt granskningsövernämndens arbete bestridas av statsmedel. Efter framställning från vederbörande läns-

styrelse ställer Konungen ett belopp till förfogande för varje länsstyrelse, vilket länsstyrelsen fördelar mellan ordförandena i krishjälpsnämnderna såsom arvoden för deras arbete samt som ersättning för omkostnader, vilka varit förenade med uppdraget. Vid bestämmande av dessa arvoden skall länsstyrelsen hava att taga hänsyn till för uppdragets utförande erforderlig samt därå nedlagd skicklighet, tid och arbete. Rörande gäldande av kostnader för granskningsövernämndens arbete samt om arvoden åt ordförande och sekreterare i denna nämnd beslutar Konungen. Övriga ledamöter i krishjälpsnämnd äga åtnjuta samma ersättning som ledamöter i prövningsnämnd. Ersättning som nu sagts utbetalas av vederbörande länsstyrelse från därför avsett anslag. Åt övriga ledamöter i granskningsövernämnden skall utgå ersättning enligt samma grunder som åt i 126 § 2 mom. taxeringsförordningen avsedda ledamöter i kammarrätten.

17 §.

Rörande påföljd för ordförande och ledamöter i krishjälpsnämnd samt i granskningsövernämnd för uraktlåtenhet att fullgöra uppdraget, för bortovaro utan giltigt förfall från sammanträde samt för brott mot i 10 § här ovan angiven tystnadsplikt skall i tillämpliga delar gälla, vad i 138, 139 samt 140 §§ taxeringsförordningen stadgas för motsvarande fall, dock att i fråga om påföljd för bortovaro utan giltigt förfall endast föreskrifterna i förenämnda 139 § skola äga tillämpning.

18 §.

Konungen äger meddela de närmare föreskrifter, som finnas erforderliga för tillämpning av denna förordning.

Denna förordning träder i kraft den

Bilaga 2.

Uttaxering av kommunalutskylder och utdebiterad vägskatt i Västernorrlands län. (Medelpad och Ångermanälvens floddal.)

Kommun	Komm.-utskylder		Vägskatt 1932	
	1931	1932	per fyrk	per skattekrona
Haverö	6: 35	8: 85	0: 15	1: —
Borgsjö	9: 80	9: 80	0: 15	1: —
Torp	8: 30	10: 35	0: 15	1: —
Stöde	8: 75	8: 60	0: 33	2: 20
Sättna	10: 20	10: —	0: 23	1: 53
Selånger	8: —	8: 50	0: 23	1: 53
Tuna	8: 50	9: —	0: 33	2: 20
Attmar	10: —	11: —	0: 33	2: 20
Njurunda	9: —	11: 50	0: 20	1: 33
Skön	7: 60	12: —	0: 15	1: —
Timrå	8: —	10: —	0: 15	1: —
Alnö	13: —	17: —	0: 15	1: —
Tynderö	11: 95	13: 70	0: 35	2: 34
Hässjö	12: —	13: 90	0: 35	2: 34
Ljustorp	16: 40	16: 40	0: 35	2: 34
Indal	11: 30	11: 60	0: 35	2: 34
Indals-Liden	6: 50	8: 30	0: 35	2: 34
Holm	12: 50	10: 90	0: 35	2: 34
Häggdånger	13: 80	14: —	0: 40	2: 66
Säbrå	11: —	13: —	0: 40	2: 66
Stigsjö	14: —	17: 70	0: 40	2: 66
Viksjö	13: 40	13: 50	0: 40	2: 66
Gudmundrå	9: —	12: —	0: 25	1: 66
Högsjö	10: —	12: —	0: 25	1: 66
Hemsö	1: 56	1: 60	0: 25	1: 66
Nora	11: 60	19: 90	0: 42	2: 80
Skog	13: —	17: —	0: 42	2: 80
Bjärträ	13: 70	21: —	0: 42	2: 80
Ullånger	8: 80	11: 60	0: 40	2: 66
Nordingrå	9: 90	12: —	0: 40	2: 66
Vibyggerå	14: —	14: —	0: 40	2: 66
Styrnäs	14: 87	16: 61	0: 30	2: —
Boteå	11: —	14: —	0: 30	2: —
Överlänäs	9: —	9: —	0: 30	2: —
Sånga	14: 15	12: 80	0: 30	2: —
Torsåker	11: —	14: —	0: 30	2: —
Ytterlänäs	8: 80	14: 90	0: 30	2: —
Dal	14: —	17: 50	0: 30	2: —
Multrä	8: 15	8: 79	0: 35	2: 34
Sollefteå landsk.	7: —	8: 98	0: 35	2: 34
Ed	9: 50	10: 50	0: 35	2: 34
Långsele	9: 25	12: —	0: 35	2: 34

Kommun	Komm.-utskylder		Vägs katt 1932	
	1931	1932	per fyrk	per skattekrona
Graninge	13: 40	16: —	0: 35	2: 34
Helgum	7: 10	7: 37	0: 25	1: 66
Edsele	10: 55	11: 44	0: 25	1: 66
Ramsele	10: 80	12: 95	0: 25	1: 66
Resele	7: 15	7: 85	0: 20	1: 33
Ådals-Liden	14: —	14: —	0: 20	1: 33
Junsele	9: 20	10: —	0: 20	1: 33
Fjällsjö	7: 30	9: 10	0: 25	1: 66
Bodum	9: 40	11: —	0: 25	1: 66
Täsjö	11: 60	11: 30	0: 25	1: 66

Uttaxering av kommunalutskylder och utdebiterad vägs katt i Norrbottens län.

Socken	Komm.-utskylder		Vägs katt 1932	
	1931	1932	per fyrk	per skattekrona
Hortlax	15: —	19: 80	0: 26	1: 73
Piteå landsk.	11: 40	14: 30	0: 26	1: 73
Norrfjärden	17: 80	20: 70	0: 26	1: 73
Ålvsbyn	10: 80	14: 30	0: 36	1: 73
Nederluleå	11: —	14: —	0: 23	1: 53
Överluleå	12: 30	15: 60	0: 40	2: 67
Edefors	13: 50	16: 90	0: 40	2: 66
Arvidsjaur	11: 60	16: 65	0: 30	2: —
Arjeplog	12: 80	15: 90	0: 25	1: 66
Jokkmokk	14: 05	18: 07	0: 36	2: 40
Gällivare	8: —	12: 30	0: 18	1: 20
Råneå	18: 40	22: 90	0: 51	3: 40
Överkalix	17: —	24: —	0: 65	4: 33
Töre	18: 35	24: 60	0: 30	2: —
Nederkalix	15: 05	21: 60	0: 30	2: —
Nedertorneå	40: 35	43: 64	0: 60	4: —
Karl Gustav	19: —	23: 30	0: 60	4: —
Hietaniemi	13: 10	20: —	0: 49	3: 27
Övertorneå	14: 50	20: 03	0: 49	3: 29
Korpilombolo	16: 90	24: 40	0: 40	2: 66
Tärendö	17: 76	20: 20	0: 40	2: 66
Pajala	14: 86	23: 72	0: 46	3: 07
Junosuando	19: 49	15: 53	0: 46	3: 07
Jukkasjärvi	4: 75	7: —	0: 11	0: 73
		(Municipalskatt 3 kr.)		
Karesuando	10: 51	11: 83	0: 24	1: 60

Uttaxering av kommunalutskylder och utdebiterad vägskatt i Göteborgs och Bohus län. (Mellersta och västra Bohuslän.)

Kommun	Kom.-utskylder		Vägskatt 1932	
	1931	1932	per fyrk	per skattekrona
Lyse	11: 65	12: 45	0: 31	2: 07
Brastad	10: 70	20: 84	0: 31	2: 06
Bro	10: 35	16: 50	0: 31	2: 07
Malmön	7: 60	10: —	0: 24	1: 60
Kungshamn	10: —	7: 70	0: 24	1: 60
Smögen	7: 40	6: 60	0: 24	1: 60
Askum	7: 50	7: 50	0: 24	1: 60
Tossene	9: —	11: 60	0: 24	1: 60
Bärfendal	8: 60	12: 50	0: 24	1: 60
Svarteborg	7: 20	8: 17	0: 30	2: —
Håby	9: 25	7: 24	0: 30	2: —
Foss	7: 26	7: 30	0: 30	2: —
Hede	12: 50	13: 90	0: 30	2: —
Sanne	14: 90	13: 50	0: 30	2: —
Krokstad	14: 30	13: 90	0: 30	2: —
Naverstad	13: 94	13: 43	0: 50	3: 33
Mo	12: 93	11: —	0: 50	3: 33
Kville	10: 08	12: 35	0: 40	2: 66
Bottna	12: 62	13: 30	0: 40	2: 66
Svenneby	11: 10	11: 14	0: 40	2: 66
Tanum	9: 10	8: 32	0: 30	2: —
Grebbeastads köping	7: 30	6: 70	0: 30	2: —
Lur	14: 50	14: —	0: 30	2: —
Tjärnö	11: 80	10: 87	0: 35	2: 33
Skee	10: 51	18: 26	0: 35	2: 33
Näsinge	14: 65	16: 62	0: 35	2: 33
Högdal	11: 65	11: 55	0: 35	2: 33
Lommeland	17: 30	21: —	0: 35	2: 33

Uttaxering av kommunalutskylder och utdebiterad vägskatt i Blekinge län.

Socken	Kom.-utskylder		Vägskatt 1932	
	1931	1932	per fyrk	per skattekrona
Kristianopel	11: 70	12: 50	0: 19	1: 27
Torhamn	20: 50	20: 50	0: 19	1: 27
Jämjö	14: 50	15: —	0: 19	1: 27
Ramdala	12: —	13: 50	0: 19	1: 27
Sturkö	17: 90	28: 27	0: 19	1: 27
Tjurkö	10: 17	25: 96	0: 19	1: 27
Lösen	7: 60	8: 60	0: 19	1: 27
Augerum	7: 85	8: 25	0: 19	1: 27
Rödeby	13: 20	12: 53	0: 19	1: 27
Sillhövda	10: 10	9: 50	0: 15	1: —
Fridlevstad	11: 40	12: 70	0: 15	1: —
Tving	12: 80	12: 50	0: 15	1: —
Eringsboda	15: —	15: —	0: 15	1: —
Nättraby	7: 90	7: 90	0: 15	1: —
Hasslö	13: 50	14: 53	Vägunderhåll	
Aspö	7: 20	7: 50	in natura	
Listerby	9: 70	9: 65	0: 15	1: —
Förkärla	7: —	6: 80	0: 15	1: —
Hjortberga	6: —	6: —	0: 15	1: —
Edestad	9: —	8: 50	0: 15	1: —
Ronneby socken	7: 50	8: 40	0: 15	1: —
Backaryd	15: 10	15: 10	0: 15	1: —
Bräkne-Hoby	9: 80	10: 80	0: 20	1: 33
Öljehult	20: —	18: —	0: 20	1: 33
Åryd	13: 40	14: 60	0: 30	2: —
Hällaryd	12: —	12: 50	0: 30	2: —
Asarum	7: 90	9: —	0: 22	1: 47
Ringamåla	9: —	9: —	0: 25	1: 67
Mörå	10: —	12: 30	0: 28	1: 87
Elleholm	7: 35	8: 60	0: 28	1: 87
Kyrkhult	10: 50	10: 90	0: 30	2: —
Jämshög	7: 60	7: 20	0: 23	1: 53
Gammalstorp	9: 74	9: 99	0: 28	1: 87
Ysane	7: 40	8: —	0: 19	1: 27
Mjällby	9: 26	9: 20	0: 19	1: 27
Sölvesborgs socken	5: 10	5: 50	0: 19	1: 27